

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

15
2022

ISSN 1840-3778

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Академик Рајко Кузмановић

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Академик Драго Бранковић

Овај број часописа Грађа о прошлости Босне штампан је уз финансијску помоћ
Министарства за наунотехнолошки развој, високо образовање
и информационо друштво Републике Српске

Copyright © Академија наука и умјетности Републике Српске
Бања Лука 2022
Сва права задржана

УДК 94(497.6)(091)

ISSN 1840-3778

АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈУ

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

15
2022

РЕДАКЦИЈА

Радивој Радић, Татјана Суботин Голубовић,
Аранђел Смиљанић, Павле Драгичевић

УРЕДНИК

Радивој Радић

Бања Лука
2022

CDU 94(497.6)(091)

ISSN 1840-3778

ACADÉMIE DES SCIENCES ET DES ARTS DE LA RÉPUBLIQUE SERBE
INSTITUT D'HISTOIRE

MATÉRIAUX POUR L'HISTOIRE DE BOSNIE

15
2022

RÉDACTION

Radivoj Radić, Tatjana Subotin Golubović,
Arandel Smiljanić, Pavle Dragičević

RÉDACTEUR

Radivoj Radić

Banja Luka
2022

САДРЖАЈ

ДИПЛОМАТИЧКА ГРАЂА

Аранђел Смиљанић <i>Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу поводом случаја Покрајца Тасовчића</i>	9–15
Аранђел Смиљанић <i>Дубровачко писмо војводи Хрвоју Вукчићу Хрватинићу у коме га одбијају за тражену помоћ</i>	17–24
Невен Исаиловић <i>Повеља краља Стефана Остоје Шибенику</i>	25–51
Александар Крстић <i>Повеља Дубровачке општине о исплати 500 перпера годишње краљу Стјепану Остојићу</i>	53–65
Срђан Рудић <i>Повеља војводе Радосава Павловића којом потврђује Сандаљеву продају пола Конавала и потврђује пријатељство са Дубровчанима</i> . . .	67–78
Павле Драгичевић <i>Шест потврда о депозитима Јелене, жене и потоње удовице великог војводе Сандаља Хранића Косаче</i> . . .	79–120
Павле Драгичевић <i>Повеља великог војводе Стефана Вукчића Косаче Дубровчанима којом потврђује њихове раније споразуме са представницима куће Косача</i>	121–137
Александра Фостиков <i>Писмо херцега Стефана Вукчића Косаче којим потврђује пријем 118 дуката које му је опоручио Бенко Гундулић</i>	139–149

TABLE DES MATIÈRES

MATÉRIEL DIPLOMATIQUE

Arandjel Smiljanić <i>Lettre de Dubrovnik au duc Radič Sanković concernant le cas de Pokrajac Tasovčić</i>	9–15
Arandjel Smiljanić <i>Lettre de Dubrovnik au duc Hrvoje Vukčić Hrvatinić dans laquelle il est rejeté pour l'aide demandée</i>	17–24
Neven Isailović <i>Charte du roi Stefan Ostoja à Šibenik</i>	25–51
Aleksandar Krstić <i>Charte de la mairie de Dubrovnik sur le paiement de 500 perper par an au roi Stjepan Ostojić</i>	53–65
Srđan Rudić <i>Charte du duc Radoslav Pavlović confirmant la vente par Sandalj de la moitié de Konavli et confirmant l'amitié avec les habitants de Dubrovnik</i>	67–78
Pavle Dragičević <i>Six confirmations de dépôt de Jelena, épouse et plus tard veuve du grand-duc Sandalj Hranić Kosača</i>	79–120
Pavle Dragičević <i>La charte du grand-duc Stefan Vukčić Kosača aux habitants de Dubrovnik confirmant leurs accords antérieurs avec les représentants de la maison Kosača</i>	121–137
Aleksandra Fostikov <i>Lettre de herceg Stefan Vukčić Kosača confirmant la réception des 118 ducats que lui a légués Benko Gundulić</i>	139–149

ДИПЛОМАТИЧКА ГРАЋА

Аранђел Смиљанић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Студијски програм историје

ДУБРОВАЧКО ПИСМО ВОЈВОДИ РАДИЧУ САНКОВИЋУ ПОВОДОМ СЛУЧАЈА ПОКРАЈЦА ТАСОВЧИЋА

(1401, 5. септембар)

Сажетак: Дубровачком писму претходио је долазак Будисава Милшића, посланика Радича Санковића, у град подно Срђа. Од њега су добили војводино писмо. Он им је и усмено саопштио неке новости из околине њиховог града. На тај начин Дубровчани су сазнали како је војвода Радич ухватио Покрајца Тасовчића. Они су том приликом изражавали своју радост због тог чина, јер је Покрајца износио лажи о дубровачким лошим намјерама према војводи Радичу Санковићу. У завршном дијелу писма, Дубровчани су изражавали жељу да и у будућности одржавају добре међусобне односе.

Кључне ријечи: војвода Радич Санковић, Дубровник, писмо, посланик Будисав Милшић, Покрајца Тасовчић, пријатељство.

Међусобни односи Дубровника и Радича Санковића били су промјенљиви. Крајем посљедње деценије XIV вијека били су добросусједски. О томе свједоче двије повеље издате у прољеће 1391. године; прва, са братом Бељаком, о уступању Конавала, и друга, самостално, при чему им је дозволио слободно кретање и трговину по својој области¹. Док је војвода Радич био заточен од стране Косача (1391–1398), Дубровчани су покушавали да издејствују његово ослобађање почетком 1395. и у прољеће 1396. године. Чак су и његову супругу Гоиславу помагали². Када је у прољеће 1398. године

---

* Ел. пошта: arandjel.smiljanic@ff.unibl.org.

¹ О тим повељама више видјети у: С. Мишић, *Повеља Бељака и Радича Санковића Дубровнику*, ССА 7 (2008) 113–127; А. Смиљанић, *Повеља војводе Радича Санковића Дубровчанима*, ГПБ 1 (2008) 75–86.

² О свему више видјети у: Ј. Мијушковић, *Хумска властеоска породица Санковићи*, ИЧ 11 (1960) 41–42.

ослобођен³, Радич се активно укључио у политички живот, са жељом да обнови своју некадашњу област.⁴ Добри односи са Дубровчанима поремећени су почетком 1399, када су га они заобишли у награђивању при куповини Сланског приморја. Услиједила је прилично непријатна преписка, која је испунила прву половину те године⁵. Међусобни односи регулисани су повељом коју је војвода Радич издао у Дубровнику 25. августа 1399. године⁶. Након тога између Санковића и Дубровчана владали су добри односи. Ипак, било је и неких локалних проблема који су рјешавани преписком током октобра 1399. године.⁷ Услиједио је нешто мирнији период (јесен 1399. – љето 1401. године), током којег нису забиљежене било какве међусобне дипломатске акције. Тек почетком августа 1401. године јавио се проблем са дугом трговца Богила Радићевића, човјека војводе Радича. Будући да се његово име више не биљежи, вјероватно је тај проблем убрзо ријешен⁸. У прилог томе свједочи и писмо које обрађујемо у овом раду. Из садржаја писма можемо закључити да између војводе и Дубровчана нема већих спорних и отворених питања, те да преовладавају коректни међусобни односи⁹. Уосталом, војвода Радич је наредне године (1402) примио могориш за четири протекле године, као и за ту годину¹⁰.

---

³ У првој половини маја 1398. војвода Сандаљ тражио је од Дубровчана неко јемство за Радича. Иако су га Дубровчани одбили, Радич је неколико дана прије 19. маја пуштен на слободу. Преузето из: С. Тирковић, *Историја Босне*, 185.

⁴ В. Торковић, *Хисторија Босне*, Београд 1940, 361–362.

⁵ Видјети у: А. Смиљанић, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, ГПБ 6 (2013) 9–15; Исти, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу поводом продаје Приморја*, ГПБ 7 (2014) 9–14; Исти, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, ГПБ 9 (2016) 15–19; Исти, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу поводом тражења позајмице*, ГПБ 10 (2017) 91–98.

⁶ Повељом је уступљено село Лисац, уз потврду граница земаља у Сланском приморју добијених од краља Стефана Остоје почетком те године. О тој повељи видјети у: С. Мишић, *Повеља војводе Радича Санковића Дубровнику*, ССА 6 (2007) 183–199.

⁷ Дубровчани су одбили захтјев војводе Радича за изручење Радоње Куделиновића, правдајући се правом азила. О томе више видјети у: А. Смиљанић, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, ГПБ 11 (2018) 37–42. Крајем октобра Дубровчани су одбили приједлог краља Остоје и војводе Радича да њихови власи зимују на дубровачкој територији. Преузето из: Ј. Мијушковић, *Санковићи*, 46, нап. 175.

⁸ О томе више видјети у: А. Смиљанић, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу поводом дуга Богила Радићевића*, ГПБ 14 (2021) 9–16.

⁹ М. Пуцић, *Споменици српски I*, 34–35; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 135.

¹⁰ Преузето из: Ј. Мијушковић, *Санковићи*, 46.

Опис писма и ранија издања

Оригинално писмо које су Дубровчани упутили 5. септембра 1401. године војводи Радичу Санковићу није сачувано. Постоји препис писма у књизи Руска Христифоровића и налази се на 29. листу. Почине и завршава симболичком инвокацијом, а датиран је римским бројевима према години рођења Исуса Христа. Читљив је и добро очуван, са нешто гушће збијеним редовима у горњем у односу на доњи дио. Оштећен је мрљом у доњем дијелу око средине, при чему су највише угрожена четири посљедња реда.

Дубровачко писмо војводи Радичу од 5. септембра 1401. објављено је досад три пута: М. Пуцић, *Српски споменици*, 34–35; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 135; Г. Комар, П. Ратковић, *Рускова књига: дубровачки ћирилички писар (1395–1423)*, Требиње – Херцег Нови, 2019, 126–127 (снимак документа и транслитерација савременом српском ћирилицом).

Текст писма**

+ Почтеномџ а намџ любимомџ припатељу вокводи Радичџ
вд[џ] владџ|2|цагџ¹¹ гр[а]да Дџбровника кнеза и вд[џ] вџсе вџпкине
многџлюбимџ¹² поздра|3|влџкниџ. Листџ г(џ)сп(џ)дџства ти примисмо
по кнезџ Бџдисавџ Миль|4|шикиџ и цџо намџ многџ¹³ мџдрџо и почтено
г(џ)вори рџчи твоџк любве џ в(џ)сем(џ) |5| добрџ разџмџсџмо и нџкџмџ
вдг(џ)ворисџмо џџкџ¹⁴ г(џ)сп(џ)дџствџ ти казат(џ). Я сџди |6| мегю всџми
лџпџми и почтенџми рџчьми каза ни за кџнџ работџ|7| коџ ни мн(џ)го
џсил(џ)на ви слишати како г(џ)сп(џ)дџство ви¹⁵ џхвати и свеза Покраица
|8| Тасџвџчикџ¹⁶ коџ кџ вашџи м(џ)л(џ)сти рек(џ)лџ кџрџ Дџбровник(џ) настоџи
всакоџмџ |9| начинџм(џ) и всакоџмџ(џ)¹⁷ злом(џ) како да тебе изџгџби. И
ви како племенџтъ и разџ|10|манџ г[џспџ]д[џ]нџ и какџ¹⁸ нашџ прави

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

¹¹ Љ. Стојановић: владџцагџ.

¹² Љ. Стојановић: многолюбимџ.

¹³ М. Пуцић и Љ. Стојановић: много.

¹⁴ Љ. Стојановић: џџкџ.

¹⁵ Љ. Стојановић: ви.

¹⁶ М. Пуцић: Шасџвџчикџ.

¹⁷ М. Пуцић и Љ. Стојановић: всакоџмџ.

¹⁸ М. Пуцић и Љ. Стојановић: како.

вѣѣтник(ь) и стари пријатељ хѡтѣ всакѡимь¹⁹ |11| пѣтемь и начином(ь) изънаки кѡи²⁰ тои истина. И хѡтѣ в[о]гь и вашь |12| велики разѡмь и изънагосте да к ѡгаль какѡ²¹ заљ члов[и]кь²². Я изъ|13|наидосте крѣ Дѡбровник(ь) кс(тъ)²³ вашь прави вѣѣтник(ь) и ср[ь]дѣчни и вѣрѣни²⁴ при|14|патељ каконо к и твоим(ь) старѣмь биль, а ѡ вашемь злѣ не мисли |15| разѣ ѡ всакѡм(ь)²⁵ добрѣ²⁶ и почтению. И томѣ смо мн(о)го в(е)сели. Палче |16| молимо любавь твою имаѡ га ѡ рѣкѣ п(е)депсаи га г(о)сп(о)дѣ)ство ти такѡ|17|вѣмь²⁷ начиномь да се дрѣзи нимь кажѣ а²⁸ да не смѣю²⁹ такоѡе рѣчи |18| мегю припатељ ѡнос[и]ти.

Ad V Septembrio MCCCC primo.

Превод писма

Поштованом и нашем љубљеном пријатељу војводи Радичу од владајућег кнеза града Дубровника и од све Општине многосрдачни поздрав. Писмо твог господства смо примили по кнезу Будисаву Милшићу, који нам је мудро и поштено пренио ријечи твоје љубави, а које смо добро разумјели. Потом смо му одговорили како би саопштио твојем господству. А међу свим тим лијепим и поштенним ријечима казао нам је за један проблем, за који нам није било драго чути: како твоје господство ухвати и свеза Покрајца Тасовчића који је вашој милости рекао како Дубровник настоји да на сваки начин и сваким злом изгуби тебе као (пријатеља). А ви сте као племенит и разуман господин и као наш прави клетвеник и стари пријатељ настојали на сваки начин сазнати да ли је то истина. И како је бог хтио, ваша велика памет је открила како је тај зао човјек лагао. Сазнали сте како је Дубровник ваш прави клетвеник и срдачни и вјерни пријатељ како је и твојим прецима

¹⁹ М. Пуцић и Љ. Стојановић: **всакоимь**.

²⁰ Љ. Стојановић: **к ли**.

²¹ М. Пуцић и Љ. Стојановић: **како**.

²² М. Пуцић: **чловѣкь**.

²³ М. Пуцић: **к**.

²⁴ М. Пуцић: **вѣрни**.

²⁵ М. Пуцић и Љ. Стојановић: **всакомь**.

²⁶ М. Пуцић: **добра**.

²⁷ М. Пуцић и Љ. Стојановић: **таковѣмь**.

²⁸ М. Пуцић: **и**.

²⁹ М. Пуцић: **несмѣю**.

Handwritten text in a cursive script, likely a letter or commission. The text is written in a dark ink on aged, yellowish paper. The script is dense and fills most of the page. At the bottom center, there is a signature or date: "ад. ~. Гавило от сего 1700." The page number "29" is written in blue ink at the bottom right corner.

био, и да не мисли о вашем злу, већ да мисли само о добру и поштењу. И због тога смо много весели. На крају молимо твоју љубав да нам и даље буде наклоњено твоје господство на исти начин као раније и да нико не смије такве ријечи уносити међу пријатеље.

Дана 5. септембра 1401. године

Дипломатичке особености писма

Писмо које су Дубровчани почетком септембра 1401. упутили војводи Радичу Санковићу почиње симболичком инвокацијом у виду знака крста. Слиједи инскрипција (адреса) са атрибутом *љубљеном пријатељу*. У неким ранијим писмима обично се наводе атрибути: *поштовани*, *многопоштовани* и *многољубљени пријатељ*. Остаје отворено питање зашто у овом писму они недостају, али је могуће да је њихов изостанак у вези са брзином посла, условљеном тадашњом конкретном ситуацијом. Након инскрипције (адресе) слиједи интитулација и уобичајена салутација: *многосрдачни поздрав*. Потом слиједи експозиција, из које сазнајемо да је у Дубровник стигао Радичев посланик Будисав Милшић, који је донио господарево писмо. Поред тога, он је властима Општине саопштио и неке вијести и војводине поруке. Суштина експозиције односи се на вијест да је војвода Радич ухватио Покрајца Тасовчића, који је претходно износио неистине о наводним дубровачким намјерама према Санковићу. Дубровчани су поздравили такву акцију војводе Радича. Посљедњи дио експозиције доноси дубровачке похвале на његов рачун, као и жељу за одржавањем добросусједских односа. У овом писму недостаје апрекација: *И нека Бог умножи* (твоје) *господство*, која се јавља у неким писмима које Општина шаље Санковићу. Остаје нејасно зашто је то тако.

Литература: Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици* (I Инвокација, 68–113; II Интитулација, 110–162; III Инскрипција, 163–199; IV Салутација, 200–209; VIII Експозиција, 39–61; XII Апрекација, 17–21).

Установе и важнији термини

ѠБЃТНИК(Ъ), 10, 13 (ред у изворнику) – клетвеник, онај који се заклинѣ. Заклетва је била свечани исказ којим се обећава да ће се нешто извршити или да се неће извршити. У овом случају војвода

Радич се обавезао на поштовање дубровачких привилегија на основу повеље с краја августа 1399. године. У писаним споменицима постоје термини: *заклетва*, *клетва*, *присега* и *рота*, а најчешће коришћени глаголи су: клети се, заклетати се, присећи се, ротити се, и нешто рјеђе: обећавати се, обетовати се, завезати се и ротити се.

Литература: *ЛССВ*, 204–205 (Ђ. Лаповић).

Просопографски подаци

Радич Санковић, 1 (ред у изворнику) – хумски војвода, добро позната историјска личност, више пута помињана у издањима ССА и ГПБ.

Будисав Милшић, 3, 4 – кнез и посланик војводе Радича Санковића. Његово име биљежи се само у овом историјском извору, те се о њему не може ништа више саопштити.

Извори: М. Пуцић, *Споменици српски I*, 34–35; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 135.

Покрајац Тасовчић, 8, 9 – особа која се биљежи само у овом историјском извору. Будући да је завриједила помињање у преписци између Дубровника и војводе Радича Санковића, ипак се није радило о потпуно безначајној личности. Вјероватно је имао одређени локални значај.

Извори: М. Пуцић, *Споменици српски I*, 34–35; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 135.

Arandjel Smiljanić

Université à Banja Luka

Faculté de philosophie

Programme d'étude de l'histoire

**LETTRE DE DUBROVNIK AU DUC RADIČ SANKOVIĆ
CONCERNANT LE CAS DE POKRAJAC TASOVČIĆ**

(1401, le 5. septembre)

Résumé

Le 5. septembre 1401., les habitants de Dubrovnik ont envoyé une lettre au duc Radič Sanković, selon son représentant le comte Budisav Milišić. Auparavant, le comte Budisav avait apporté à Dubrovnik une lettre de son maître lui communiquant des nouvelles, dont la plus importante était la capture de Pokrajac Tasovčić. Pour cette raison, les habitants de Dubrovnik ont exprimé leur joie et ont remercié le duc Radič, car Pokrajac répandait des mensonges sur les activités hostiles de la Municipalité contre Sanković. La dernière partie de la lettre contient une série de compliments de Dubrovnik adressés au duc Radič, avec qui ils souhaitent entretenir des relations amicales à l'avenir.

Mots-clés: duc Radič Sanković, Dubrovnik (Raguse), lettre, député Budisav Milišić, Pokrajac Tasovčić, mensonges, capture, amitié.

Аранђел Смиљанић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Студијски програм историје

ДУБРОВАЧКО ПИСМО ВОЈВОДИ ХРВОЈУ ВУКЧИЋУ ХРВАТИНИЋУ У КОМЕ ГА ОДБИЈАЈУ ЗА ТРАЖЕНУ ПОМОЋ

(1401, 18. или 19. октобар)

Сажетак: Дубровачком писму претходило је писмо војводе Хрвоја Вукчића Хрватинића, у коме им је јавио како је сплитски кнез Маркул(ин) освојио његов град Омиш. Он је од Дубровчана тражио помоћ у бродовима, како би вратио тај град под своју власт. Дубровчани су га одбили уз образложење да војвода Хрвоје може изаћи на крај и са моћнијим господарима од кнеза Маркула.

Кључне ријечи: Дубровчани, војвода Хрвоје, писмо, кнез Маркул(ин), Омиш, краљ Жигмунд Луксембуршки.

У љето 1401. године војвода Хрвоје био је заузет збивањима у Далмацији. Средином јуна ступио је у преговоре са Трогиром. Трогирски посланици кренули су ка Хрвоју, али су се вратили када су добили вијест о ослобођењу краља Жигмунда из бароновог заробљеништва. Ипак су почетком септембра отишли у Книн, гдје су их чекали краљ Стефан Остоја и војвода Хрвоје. Том приликом изразили су свој став да ће упутити посланство краљу Ладиславу у Напуљ када исто учине и други далматински градови¹. За разлику од Трогирана, Сплићани су одбили понуђене преговоре, те су напали и освојили Хрвојев град Омиш.

---

* Ел. пошта: arandjel.smiljanic@ff.unibl.org.

¹ То сазнајемо на основу трогирског писма упућеног Твртку Латичићу, босанском подбану за Далмацију и Хрватску. Ф. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba*, Zagreb 1902, 142; V. Klaić, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX stoljeća II*, Zagreb 1974, 346; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 195; N. Klaić, *Trogir u srednjem vijeku II–1, Javni život grada i njegovih ljudi*, Trogir 1985, 352; Р. Михаљчић, *Владарске титуле обласних господара*, Београд 2001, 143; D. Lovrenović, *Hrvoje i srednjodalmatinske kotune (1398–1413)*, Zbornik radova „Јајце 1396–1996“, Јајце 2002, 37; А. Смиљанић, *Дипломатија Хрвоја Вукчића Хрватинића*, Бања Лука 2023, 50–51.

Остаје отворено питање када се и на који начин овај град нашао у рукама војводе Хрвоја. Освајање Омиша извршио је вођа тзв. „унутрашњих“ Сплићана² Маркул(ин) Словић (Словетић). Било је то у августу или септембру 1401. године³. Незадовољан губитком Омиша, војвода Хрвоје врло брзо почео је са плановима и конкретним акцијама како би тај град вратио под своју власт. Због тога је упутио посланике са писмима у Дубровник и Венецију, тражећи поморску помоћ. Своје захтјеве правдао је тиме што је он дубровачки, односно млетачки грађанин, коме су они дужни да пруже подршку. Дубровчани су одбили његову молбу у писму⁴ које је предмет обраде у овом раду. Сличан исход имала је и Хрвојева мисија у Венецији. *Сињорија* је свој одговор саопштила 28. децембра те године. Они су Хрвоју преко Задранина Лудовика де Матафариса јавили да им је жао што се њиховом грађанину дешавају такве ствари, али јој се чини поштеним да се у то ипак не мијешају⁵. Дубровачки

---

² Крајем јуна 1398. у Сплиту је избила побуна становништва, којој су се придружиле и неки племићи. Чак се биљежи и неколико убистава. Створиле су се двије струје, тзв. „унутрашњи“ Сплићани, који су заузели власт у граду, и тзв. „спољашњи“ Сплићани, претежно племство које је напустило град наставши уточиште у другим далматинским градовима (највише у Трогиру). Војвода Хрвоје и његов савезник Иваниш Нелипчић подржавали су „спољашње“ Сплићане. Надбискуп Андрија Гвалдо је углавном подржавао „унутрашње“ Сплићане. Вођа побуњеника Маркул(ин) Словић (Словетић) ставио се под заштиту Горјанских, те их је прогласио доживотним кнежевима Сплита. Режим „унутрашњих“ Сплићана најдуже је остао вјеран краљу Жигмунду у поређењу са другим далматинским градовима. Задар, Шибеник, Трогир и Дубровник су подржавали „спољашње“ Сплићане, али са различитим приступом. Једино је Трогир ратовао против Сплита, и то од средине 1400. године. Декларативно сви су подржавали Трогир, али без конкретне помоћи, те је овај град до краја 1401. морао сам да издржи највећи притисак. Према необјављеном магистарском раду Невена Исаиловића: *Политика босанских владара према Далмацији (1391–1409)*, Београд 2008, 69–71.

³ Тада је у Омиш враћена угарска посада. Н. Исаиловић, *Омиш под влашћу Хрвоја Вукчића и борба за његово наслеђе*, ИЧ 54 (2007) 133; А. Смиљанић, *Дипломатија Хрвоја Вукчића Хрватинића*, 51.

⁴ М. Пуцић, *Споменици српски* I, 35–36; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, Београд 2006², 449–450; А. Смиљанић, *Дипломатија Хрвоја Вукчића Хрватинића*, 51.

⁵ S. Ljubić, *Listine* IV, 451; F. Šišić, *Hrvoje*, 142–143; V. Klaić, *Povijest Hrvata* II, 347; В. Поровић, *Историја Босне*, Београд 1940, 368; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 198; М. Šunjić, *Venecija i Bosna (odnosi u XIV. i XV. st.)*, Sarajevo 1996, 96; D. Lovrenović, *Hrvoje i srednjodalmatinske komune*, 38; Isti, *Na klizištu povijesti (sveta krupa ugarska i sveta krupa bosanske) 1387–1463*, Zagreb–Sarajevo, 2006, 99; Н. Исаиловић, *Омиш под влашћу Хрвоја Вукчића*, 133; А. Смиљанић, *Дипломатија Хрвоја Вукчића Хрватинића*, 52.

одговор је логичан, будући да су они тада признавали врховну власт краља Жигмунда, који је био у сукобу са Хрватинићем. С друге стране, Млечани нису жељели да се упуштају у ризичне подухвате од којих сасвим сигурно не би имали било какву корист. Штавише, постојала је опасност додатног компликовања ситуације, што је *Сињорија* увијек жељела да избјегне.

Опис писма и ранија издања

Оригинално писмо које су Дубровчани упутили 18. или 19. октобра 1401. године војводи Хрвоју Вукчићу Хрватинићу није сачувано. Сачуван је препис писма у књизи Руска Христифоровића и налази се на предњој страни 30. листа. Почиње и завршава симболичком инвокацијом. Уз препис се налази биљешка Руска Христифоровића, исписана на италијанском језику, са датумом у форми дана, мјесеца и године према ери од Христовог рођења, уз коришћење римских бројева. Препис је читљив и добро очуван, са нешто ширим међусобним растојањем између редова у доњем дијелу преписа. На мјесту датума налази се влагом оштећена биљешка, те је тешко са сигурношћу написати да ли је у питању број 18 или 19.

Дубровачко писмо војводи Хрвоју Вукчићу Хрватинићу од 18. или 19. октобра 1401. године објављено је досад три пута: М. Пуцић, *Српски споменици*, 35–36; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 449–450; Г. Комар, П. Ратковић, *Рускова књига: дубровачки ћирилички писар (1395–1423)*, Требиње – Херцег Нови, 2019, 130–131 (снимак документа и транслитерација савременом српском ћирилицом).

*Текст писма***

+ СлавномѢ и вел[ъ]можномѢ великомѢ⁶ воководи Хрѣвою ѡд[ъ] владѣцагѡ⁷ гр[а]да |2| ДѢровника кнеза, властель и ѡд[ъ] всѣ ѡпкине многѡ⁸ любимо поздравле|3|ник. Листъ г(ос)п(одъ)ства ти примисмо

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

⁶ М. Пуцић и Љ. Стојановић: великомѢ.

⁷ М. Пуцић и Љ. Стојановић: владѣцаго.

⁸ М. Пуцић и Љ. Стојановић: много.

и разѡмѣсмо, а крѣ цю ни пише |4| г(ос)п(одъ)ство ти какѡ⁹ кнезь
 Марькѡль прѣко волкѣ нашега г[оспо]д[и]на прѣвисокога г[оспо]д[и]на
 |5| краля ѡгрьскога и прѣко волкѣ и хѡтениа¹⁰ г(ос)п(одъ)ства ти прими
 ѡльмишь |6| и ѡлѣзе¹¹ самѣ своѡмѣ главомѣ ѡ нѣмѣ. Я просе
 г(ос)п(одъ)ство ти ѡд[ѣ] наасѣ¹² а¹³ на нѣга |7| помоки по мѡрѡ¹⁴. И
 затѡ¹⁵ сѣ свакоимѣ¹⁶ ѡмиликиѣм(ѣ) и почтеникиѣм(ѣ) ѡд[ѣ]вѣцавамѡ
 |8| г(ос)п(одъ)ствѡ ти по м[и]л[о]сти великагѡ¹⁷ ц(а)ра н(е)беснагѡ¹⁸ и
 прѣчистикѣ¹⁹ б(о)гѡм(а)т(е)рѣ²⁰. Наашѣ |9| племен[и]ти г[оспо]д[и]нѣ краля
 а и г(ос)п(одъ)ство ти кѣте пакѡсиѣ²¹ и ѡзѡможни²² мор[е]те такоѡѣ |10|
 чловѣчицѡ ѡдолѣти²³ и ѡсвет[и]ти се и многѡ²⁴ векѣмѣ²⁵ и векѣмѣ²⁶
 ѡд[ѣ] нѣга. |11| Я наасѣ многѡсм(е)рено²⁷ молимо г(ос)п(одъ)ство ти ѡ
 томѣ немоите ѡкладати. И б[о]гѣ ви |12| ѡмножи г(ос)п(одъ)ства.

Ad XVIII (XVIII ?) octubrio MCCCC primo.

Превод писма

Славном и велможном великом војводи Хрвоју од владајућих
 градом Дубровником кнеза, властеле и од цијеле Општине
 многољубљени поздрав. Писмо твог господства смо примили и
 разумјели смо што нам пишете: како је кнез Маркул без дозволе нашега

⁹ М. Пуцић и Љ. Стојановић: како.

¹⁰ Љ. Стојановић: хѡтениа.

¹¹ М. Пуцић: ѡлѣзе.

¹² М. Пуцић: наасѣ.

¹³ М. Пуцић: и.

¹⁴ М. Пуцић и Љ. Стојановић: морѡ.

¹⁵ М. Пуцић: затѡ; Љ. Стојановић: за то.

¹⁶ М. Пуцић и Љ. Стојановић: свакоимѣ.

¹⁷ М. Пуцић: великога; Љ. Стојановић: великагѡ.

¹⁸ М. Пуцић и Љ. Стојановић: небеснагѡ.

¹⁹ М. Пуцић: прѣчисте.

²⁰ М. Пуцић и Љ. Стојановић: богѡматере.

²¹ М. Пуцић и Љ. Стојановић: пакѡсиѣ.

²² М. Пуцић: ѡзѡможни.

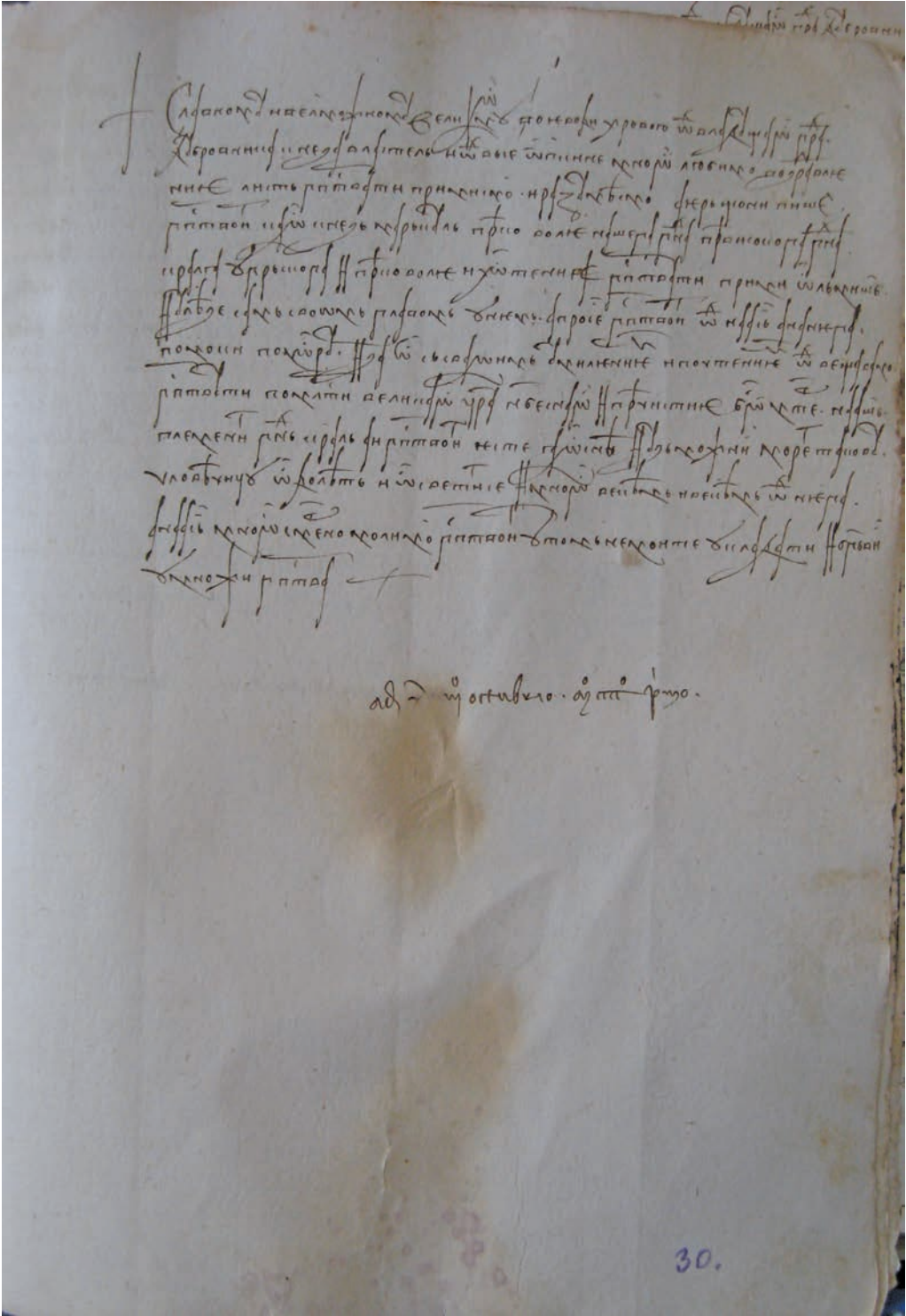
²³ Љ. Стојановић: ѡдолѣти.

²⁴ М. Пуцић и Љ. Стојановић: много.

²⁵ М. Пуцић: векѣмѣ.

²⁶ М. Пуцић: векѣмѣ.

²⁷ М. Пуцић и Љ. Стојановић: многѡсмѣрено.

Lettere e commissioni di Levante I, fol. 30

господина, превискога господина краља Угарског и без дозволе и допуштења твога господства примио Омиш и самовољно ушао у њега. И због тога је твоје господство од нас тражило помоћ против њега (кнеза Маркула) на мору. И због тога са уважавањем и поштовањем обавјештавамо твоје господство по милости великог небеског цара и пречисте богоматере. Наш племенити господин краљ, као и твоје господство, јесте довољно снажан и моћан да би таквом човјеку (кнезу Маркулу) могао одољети и осветити се, и не само њему већ и много већем и већем од њега. А ми усрдно молимо твоје господство да нас у све то не укључујеш. И нека Бог умножи ваше господство.

Дана 18. октобра (или 19. октобра ?) 1401. године

Дипломатичке особености писма

Писмо које су Дубровчани 18. или 19. октобра 1401. године упутили војводи Хрвоју Вукчићу Хрватинићу почиње симболичком инвокацијом у виду знака крста. Слиједи инскрипција (адреса) са највишим могућним атрибутом у то вријеме: *Славном и велможном великом војводи Хрвоју*. Дубровчани су га тако ословљавали и у другим писмима из тог раздобља. Једини изузетак у том погледу представља њихово писмо с почетка септембра 1400. године, када су га ословили: *У свему многопоштованом и љубљеном пријатељу војводи Хрвоју*²⁸. Промјене у ословљавању услиједиле су након октобра 1403. године, када је добио титулу херцега, након чега се у писма уноси девоција *по милости божјијој*. Након инскрипције (адресе), слиједи уобичајена интитулација и, за посебне пријатеље карактеристична, салутација: *многољубљени поздрав*. Потом слиједи експозиција, из које сазнајемо да је у Дубровник стигло писмо војводе Хрвоја. Из његовог садржаја сазнајемо да је претходно кнез Маркул(ин) самовољно заузео Омиш. Хрватинић је тражио помоћ *на мору* од Дубровчана. Они су га, уз лијепе ријечи, одбили, истичући како је Хрвоје довољно снажан да се супротстави не само кнезу Маркулу (Маркулину), већ и људима који су много моћнији од њега. На крају су га молили да их у све то не укључује. На крају писма налази се апрекација: *И нека Бог умножи ваше господство*, која се не појављује у ранијим писмима које су Дубровчани упућивали на адресу војводе Хрвоја, а ријетко се појављује

---

²⁸ М. Пуцић, *Споменици српски* I, 31; Љ. Стојановић, *Повеље и писма*, I–1, 449.

и у каснијим. На тај начин завршава писмо које су му упутили почетком марта 1402. године²⁹. И по томе се може закључити колико је у то вријеме Дубровчанима било стало да имају добре односе са Хрватинићем. Не смије се занемарити ни однос краља Жигмунда према тим догађајима. Он, као врховни господар Дубровника, није се наводно слагао са Маркуловим освајањем Омиша. Могуће да је и то утицало на дубровачки одговор војводи Хрвоју Вукчићу. У том погледу може се објаснити и дубровачка тврдња да је *наш племенити господин краљ довољно снажан и моћан* да се носи са искушењима и без њиховог мијешања.

Литература: Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици* (I Инвокација, 68–113; II Интитулација, 110–162; III Инскрипција, 163–199; IV Салутација, 200–209; VIII Експозиција, 39–61; XII Апрекација, 17–21).

Топографски подаци

Ѓљмиш, 5 (ред у изворнику) – Омиш, град у средњој Далмацији на ушћу Цетине у Јадранско море. Највећи дио средњег вијека био је познато гусарско упориште. Према тврдњи Мавра Орбина, војвода Хрвоје добио је Омиш женидбом са Јеленом Нелипчић прије јула 1401. године. Вјероватније је ипак да су Хрвоје и Иваниш град заузели у прољеће 1401. године. У августу или септембру 1401. град је заузео кнез Маркул(ин) и предао га угарској посади, која се ту задржала више од годину дана. Најкасније јануара 1403. Омиш је припао непосредно краљу Стефану Остоји, који га је нудио Млечанима као трговачки центар. У вријеме Остојиног пада са власти (1404), град је дошао под власт херцега Хрвоја Вукчића Хрватинића. Он је Омиш држао до смрти 1416. године, да би га након тога његова удовица Јелена уступила брату војводи Иванишу Нелипчићу, који је Омиш задржао до своје смрти 1434. године. Након краће владавине хрватских великаша Франкопана (1434–1440), Омиш је дошао под власт војводе Стјепана Вукчића Косаче (1440–1444), а затим 1444. град је дошао под власт Млачана који су га држали све до пропасти Републике крајем XVIII вијека.

Литература: Н. Исаиловић, *Омиш под влашћу Хрвоја Вукчића*, 131–150.

---

²⁹ М. Пуцић, *Споменици српски* I, 37; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 450.

Просопографски подаци

Хрвоје Вукчић Хрватинић, 1 (ред у изворнику) – босански великаш са титулама војводе и херцега; добро позната историјска личност, више пута помињана у издањима ССА и ГПБ.

Кнез Маркул(ин), 4 – Marcus Duymi Slovi (Марко/Маркулин Дујмов Словић/Словетић) био је сплитски племић и вођа преврата у Сплиту јуна 1398. Након тога изабран је за генералног капетана и ректора Сплита. Успјешно је ратовао против тзв. „спољашњих“ Сплићана, Трогирана и Цетињана. У позно љето 1401. преотео је Омиш од војводе Хрвоја Вукчића Хрватинића. У вријеме када је босанско-напуљска коалиција почела да побјеђује, сукобио се са сплитским надбискупом. У тој борби успио је придобити подршку грађана. Као угарски присталица није могао остварити споразум са новим властима, те је 21. октобра 1402. напустио Сплит.

Извори: Н. Исаиловић, *Повеља краља Стефана Остоје Сплићанима*, ССА 9 (2010) 182.

Господин краљ угарски, 4, 5, 9 – краљ Жигмунд Луксембуршки; добро позната личност која је више пута помињана у издањима ССА и ГПБ.

Arandjel Smiljanić

Université à Banja Luka

Faculté de philosophie

Programme d'étude de l'histoire

**LETTRE DE DUBROVNIK AU DUC HRVOJE VUKČIĆ HRVATINIĆ
DANS LAQUELLE IL EST REJETÉ POUR L'AIDE DEMANDÉE**

(1401, le 18. octobre)

Résumé

Le 18. octobre 1401., les habitants de Dubrovnik ont envoyé une lettre au duc Hrvoje Vukčić Hrvatinić, qui à cette époque était occupé par les événements en Dalmatie. Auparavant, la lettre de Hrvoje était arrivée à Dubrovnik, annonçant que le comte de Split Markul avait capturé sa ville Omiš. Dans son désir de remettre cette ville sous son règne le plus rapidement possible, Hrvatinić a demandé l'aide navale de Dubrovnik. Pourtant, les habitants de Dubrovnik, avec de belles paroles, l'ont refusé. Ils ont souligné que le duc Hrvoje possède à lui seul suffisamment de puissance militaire pour combattre non seulement contre le comte Markul, mais aussi des seigneurs bien plus puissants que lui.

Mots-clés: Les habitants de Dubrovnik (ragusains), duc Hrvoje, lettre, comte Markul, Omiš, aide, refus.

Невен Исаиловић*

Историјски институт
Београд

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ОСТОЈЕ ШИБЕНИКУ**

Под Високим, 15. јун 1402.

Сажетак: Босански краљ Стефан Остоја, на молбу представника шибенске комуне Ивана Петровог Тавилића, Стјепана Матијевог и Ивана Мишиног Коњића, потврђује, од речи до речи, привилегијалну повељу великог војводе Хрвоја Вукчића Хрватинића и цетинског и клишког кнеза Иваниша Нелипчића којом су, у својству представника босанског краља, потврдили ранија права и повластице града Шибеника, посебно оне из времена угарског краља Лајоша, додајући им и нове привилегије и даровања. Хрвојева и Иванишова повеља унета је у целости (само без формула короборације и датума) у Остојину исправу, као трансумпт. Остојина повеља представља извршење потврде која је најављена исправом двојице његових заступника. Краљ повељу издаје уз сагласност својих барона, под градом Високим, и обећава да ће њене одредбе поштовати и он и његови наследници.

Кључне речи: краљ Стефан Остоја, велики војвода Хрвоје Вукчић Хрватинић, кнез Иваниш Нелипчић, Шибеник, Босна, Далмација, Високи, XV век, дипломатика.

У претходне две свеске *Грађе о прошлости Босне* детаљно су обрађене околности настанка повеље великог војводе Хрвоја Вукчића Хрватинића коју је 13. маја 1402. самостално издао Шибенчанима, као представник напуљског краља и угарског претендента Ладислава Напуљског, и повеље коју су, овога пута у име босанског краља Остоје, истога дана заједнички издали војвода Хрвоје и његов шурак, хрватски великаш, цетински и клишки кнез Иваниш Нелипчић.¹ Највећи део

---

* Ел. пошта: neven.isailovic@gmail.com.

** Овај рад је суфинансирала Хрватска заклада за знаност пројектом: IP-2019-04-9315 „Angevin Archiregnum in East Central and Southeastern Europe in the 14th Century: View from the Periphery“.

¹ Н. Исаиловић, *Повеља великог војводе Хрвоја Вукчића Шибенику*, ГПБ 13 (2020) 65–75; исти, *Повеља великог војводе Хрвоја Вукчића и кнеза Иваниша Нелипчића Шибенику*, ГПБ 14 (2021) 17–24.

повеље краља Остоје коју овде анализирамо чини трансумпт Вукчићеве и Нелипчићеве исправе, па ће се наша пажња усмерити само на поступак Остојине потврде те исправе и контекста у којем је до ње дошло.

У историографији је истакнуто да су између средине 1401. и средине 1402. године представници босанско-напуљске коалиције постигли знатне успехе у јужној Хрватској и Далмацији, користећи се превирањима у Угарској.² У наведеном периоду, успеси су пре свега зависили од босанског дела ове коалиције и Босанцима придружених хрватских племића, међу којима је најважнији био управо Иваниш Нелипчић, шурак Хрвоја Вукчића, који је крајем 1401. освојио Клис и постао клишки кнез.³ Док снаге Ладислава Напуљског, а посебно његово бродовље, још нису кренуле пут источне обале Јадрана, далматинске комуне нису једнозначно хтеле признати претендента на угарски престо за свог краља. Уместо тога, водиле су преговоре с Хрвојем као његовим опуномоћеником, а морали су уважавати и чињеницу да су им се на ободима градске територије, ако не и у самим градским дистриктима, налазиле снаге Босанаца и хрватских отпадника од угарског краља Жигмунда Луксембуршког. Краљ Остоја је, у том тренутку, био у сагласју с Хрвојем и у том тренутку његов формални сизерен. Очито је његов ауторитет прихватио и Нелипчић, као Хрвојев женидбени сродник и савезник. Да ли се може рећи да се радило о двојној власти? И да и не. Наиме, у тренутку издавања документа војводе Хрвоја и кнеза Иваниша у својству представника краља Остоје, Босанци су ти који имају *de facto* власт у залеђу Шибеника, Трогира и Сплита, због чега су прва два града одлучила да с њима преговарају и услове прихватање нове власти потврдом привилегија.⁴ Хрвоје независно наступа и као викар краља Ладислава, уговарајући с Шибенчанима исте услове које је уговорио и као Остојин опуномоћеник.⁵ Међутим, вероватно заслугом комуналних делегација, Остојин положај је ипак означен као секундаран у односу на Ладислављев. Босански краљ као да се сматра тек једним од водећих Ладислављевих савезника и опуномоћеника, који делује у његово име.

---

² Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391–1409)*, Београд 2008, 84–94 (магистарски рад у рукопису).

³ F. Rački, *Notae Joannis Lucii, Starine JAZU* 13 (1881) 255; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 87–88.

⁴ Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 93–94.

⁵ Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 93–94; исти, *Повеља Хрвоја Вукчића Шибенику*, 65–69.

Зато се и у Хрвојевој и Нелипчићевој исправи каже да ће, ако дође у Далмацију, Ладислав потврдити све исправе које су Шибенчанима дали његови заступници, па тако и Остојину потврдницу.⁶ Да је то било не само гледиште далматинских комуна, већ и напуљског краља, сведочи чињеница да Остојину повластицу Шибенчанима помињу, потврђујући је, и нови Ладислављев викар Алојзије Алдемариско, а затим и сâм краљ Ладислав.⁷ Што су напуљске трупе биле присутније у рату на источној обали Јадрана током 1402. и 1403. године, то је мањи био утицај краља Остоје.

Током маја и прве половине јуна 1402. године још увек није било јасних назнака о Ладислављевом директнијем ангажману у Далмацији и јужној Хрватској, па су Шибенчани, који су издејствовали две комплементарне привилегијалне повеље 13. маја 1402. године, одлучили да потоњу (Хрвојеву и Иванишову) упуте на потврду краља Остоје. О дипломатској активности која је водила у том смеру сведочи једино сама Остојина потврдница, а у историографији су даване различите интерпретације на основу ње, али и других, каснијих извора. Како је између издавања повеље Остојиних опуномоћеника и Остојине потврде прошло месец и два дана, јасно је да босански краљ није био у близини. Међутим, чињеница да је Остоја од краја 1402. или почетка 1403. године поседовао Омиш, а почетком 1404. године изузео Висући с околним земљиштима изседа које је вратио војводи Павлу Клешићу⁸, поједини историчари, попут Вјекослава Клаића и Ферда Шишића, сматрали су да се он кретао на подручју града Висућег код Омиша у рано лето 1402. године, у склопу опсаде Омиша кога су тада држали Жигмунду верни Сплићани, и да је документ можда издат под Висућим, а не под Високим у Босни, који је био једно од босанских стоних места, у срцу жупе и земље Босне.⁹ Међутим, и време које је протекло од 13. маја, и списак сведока, а и начин навођења локацијског датума, указују на то

---

⁶ Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 93–94; исти, *Повеља Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића Шибенику*, 17–24, 31–36.

⁷ *Šibenski diplomatarij. Zbornik šibenskih isprava*, прир. Ј. Barbarić, Ј. Kolanović, Šibenik 1986, 60, 124.

⁸ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 433–434; Н. Исаиловић, *Омиш под влашћу Хрвоја Вукчића и борба за његово наслеђе*, ИЧ 54 (2007) 133–134, 140; И. Равић, *Две исправе упућене у Дубровник поводом измирења краља Остоје и Павла Клешића*, ГПБ 5 (2012) 39–47.

⁹ F. Šišić, *Vojevoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350.–1416.)*, Zagreb 1902, 144; *Šibenski diplomatarij*, 53–54, бр. 23; Н. Исаиловић, *Политика босанских*

да је Остојина потврда највероватније издата под Високим, након што је тамо дошла шибенска делегација у истом саставу који је преговарао с Хрвојем и Нелипчићем у мају.¹⁰ Такође, нема назнака да је Остоја заиста опседао Омиш. Када је од Клешића узео Висући, није сасвим јасно (вероватно тек 1403. године), али је Омиш у његове руке, по свему судећи, дошао након што се Сплит предао босанско-напуљској коалицији у јесен 1402, после чега су Сплићани добили Остојину привилегијалну повељу (15. децембра 1402. године).¹¹ Изношене су и претпоставке да су се преговори са Шибенчанима одржали под Висућим, а реализација потврдне повеље у Подвисоком.¹²

Сматрамо, дакле, да су шибенски посланици Иван Петров Тавилић, Стјепан Матијев и Иван Мишин Коњић, отишли у Босну краљу Остоји, на његов двор, на коме су тада боравили најважнији великаши, међу којима су били и кнез Павле и војвода Сандаљ, као и кнез Мирко Радојевић.¹³ Да ли су и Хрвоје Вукчић и Иваниш Нелипчић заиста били под Високим (тј. у Подвисоком) 15. јуна тешко је рећи. С једне стране, у овој повељи се набрајају они великаши који су се сагласили с краљевом одлуком, а не присутни сведоци, а Хрвоје и Иваниш су се већ издавањем своје повеље Шибенчанима сагласили с диспозитивним одредбама Остојине повеље. С друге стране, могуће је да је шибенска делегација путовала у Босну заједно с Вукчићем и Нелипчићем, или бар боравила тамо у исто време кад и они, како би се преговори које су заједнички водили озваничили пред босанским краљем на кога су се позивали.¹⁴ Кнез Мирко Радојевић, који је у време

владара, 94. Уп. F. Šišić, *Nekoliko isprava iz početka XV stoljeća*, *Starine JAZU* 39 (1938) 188–189, br. 35 (у овом пак раду Шишић је мишљења да се ради о Високом).

¹⁰ За град Висући није, колико нам је познато, употребљаван облик какав налазимо у овој повељи (*sub castro Visochi*), већ се срећу облици *Visochium*, *Visuchi* или *Visechi* и сви су они из докумената каснијих од повеље која се овде објављује. Видети и: И. Равић, *Две исправе*, 41–42, 47 (**Висѡкѡга** = Висућега, **подѡ Висоцѡмѡ** = под Високим).

¹¹ Н. Исаиловић, *Омиш*, 133–134; исти, *Повеља краља Стефана Остоје Сплићанима*, *ССА* 9 (2010) 167–186.

¹² М. Brković, *Četiri bosanske srednjovjekovne latinske isprave izdane Šibeniku*, *Croatia Christiana periodica* 15–27 (1991) 50–51; исти, *Isprave bosansko-humskih srednjovjekovnih vladara Šibeniku*, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 50 (2008) 39, 42–43. Ове претпоставке су мало вероватне.

¹³ Видети текст повеље која се овде објављује: редови 4, 37 и 38.

¹⁴ Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 93–94. Према доступним изворима, Хрвоје и Иваниш су средином јуна 1402. могли бити у Босни, у Подвисоком, јер нема података да су тада били на другом месту.

краља Твртка био *дворски* (дворски кнез), везан каријером за подручје Босне, имао је баштине на подручју босанског града Дубровника, у Копошићу код Илијаша, што посредно указује на то да се чин Остојине потврде заиста одиграо под Високим, а не под Висућем.¹⁵ Такође немамо доказа да су кнез Павле и Сандаљ Хранић у то време били војно ангажовани у Далмацији.¹⁶

Других података о околностима настанка ове повеље нема. Не знамо је ли у исто време у Подвисоки дошла и трогирска делегација. Иако би било логично претпоставити да јесте, јер су Вукчић и Нелипчић и Трогиранима издали повластицу у име краља Остоје 13. маја 1402. под Сињем, Иван Луцић Трогиранин у свом добро документованом делу о историји Трогира није утврдио постојање Остојине потврднице привилегија Трогиранима.¹⁷ Оно што још вреди споменути јесте чињеница да се, у трансумпту Хрвојеве и Иванишове исправе, помиње могући долазак краља Ладислава у Далмацију, али у самосталним деловима Остојине исправе босански краљ наступа као врховни владар који награђује своје верне поданике, не помињући напуљског краља и угарског претендента као хијерархијски вишег владара. Вукчић и Нелипчић су представљени као Остојини опуномоћеници задужени да обављају послове у вези с Далмацијом и Хрватском.¹⁸ Стога су, можда, његова гледишта о сопственој улози на том подручју била донекле различита од Хрвојевих. Но, то је само претпоставка јер нема назнака да се он противио Вукчићевој политици према Напуљцима све до половине 1403. године.¹⁹ У завршним формулама, Остоја се куне и обећава да ће све повластице које је потврдио поштовати и он и његови наследници. Тај моменат донекле баца сумњу на његов суверенитет, јер врховни владар углавном додељује милости, а не куне се и не

---

¹⁵ С. Рудић, *Радојевићи-Мирковићи, властеоска средњовековна босанска породица*, ИЧ 63 (2014) 48–54; исти, *Босанска властела у XV веку. Просопографска студија*, Београд – Бања Лука, 2021, 113–116.

¹⁶ У магистарском раду смо остављали могућност да су Сандаљ и Павле ратовали у Далмацији, али је то мало вероватно. Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 94.

¹⁷ G. Lucio, *Memorie storiche di Tragurio ora detto Traù*, Venetia 1673, 376–377; М. Kostrenčić, *Slobode dalmatinskih gradova po tipu trogirskom*, Rad JAZU 239 (1930) 118; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, Split 1979, 823–825; Н. Исаиловић, *Повеља Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића Шибенику*, 19–20, 23.

¹⁸ Видети текст повеље која се овде објављује: редови 1–8.

¹⁹ Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 66–134.

усаглашава се с великашима. Међутим, треба имати у виду да је у Босни постојала пракса усаглашавања краља с водећим личностима у држави, а да су у уговорима (па и онима који су имали елементе повластица) с источнојадранским комунама босански владари обично размењивали заклетве с дестинатарима, посебно с Дубровником. Може се једноставно радити о моделу који се држи босанског обичајног права и опонаша угарске узоре везане за сагласност барона, а не узоре из Рашке тј. државе Немањића.²⁰

Два дана након Остојине потврде Шибенчанима, Ладислав Напуљски именован је Алојзија Алдемариска за генералног викара у Угарској, Далмацији, Хрватској и на другим подручјима и одлучио да га с ратним бродовима пошаље у источни Јадран.²¹ У следећим месецима, напуљска морнарица се придружила босанским снагама и до краја 1402. године ова коалиција је однела потпуну победу у Далмацији и јужној Хрватској. Иако је краљ Остоја од тога непосредно профитирао, добивши Омиш с околином, његова улога је убрзо постала секундарна, а сукоб с Хрвојем Вукчићем, који је наступио након отпочињања рата с Дубровником, *de facto* је окончао краљев ангажман у Хрватској.²² Истовремено је улогу сизерена у далматинским градовима у потпуности преузео Ладислав Напуљски, који је у лето 1403. дошао у Задар на крунисање. Као што је већ речено, у Алдемарисковој (из децембра 1402) и Ладислављевој (из марта 1403) потврдници Шибенчанима, потврђена је и Остојина повеља.²³

Опис повеље

Примерак повеље који се сматра оригиналом чува се данас у Мађарском националном архиву у Будимпешти (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára), у тзв. Предмохачкој збирци – дипломатички архив (Móhács előtti gyűjtemény – Diplomatikai levéltár), под сигнатуром DL 50055. Документи који су припадали Шибенској

---

²⁰ Н. Исаиловић, *Обичајно право у наменским обрасцима повеља босанских владара и великаша*, ИЧ 70 (2021) 135–141, 144.

²¹ S. Ljubić, *Listine IV*, Zagreb 1874, 463–467; *Šibenski diplomatarij*, 54–61, br. 24; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 94.

²² Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 94–134.

²³ *Šibenski diplomatarij*, 54–61, 123–126, br. 24 i 54; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 99–112.

општини раније су, преко збирке племића и колекционара Николе (Миклоша) Јанковића, доспели у Мађарски народни музеј, а одатле су пребачени у Q секцију (Q szekció) Мађарског државног архива и придружени фонду исправа насталих у институцијама (Intézmények irataiból) и подфонду града Шибеника (Sebenico város). Стара сигнатура документа била је Q 261/39.²⁴ Препис исправе, без трансумпта повеље Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића, чува се на странама 18'–19 кодекса из XVII или XVIII века, познатог под називом *Шибенски дипломатар*, који се данас налази у Хрватском државном архиву у Загребу (под сигнатуром HR–HDA–1633), а чији се снимци налазе и у збирци фотографија предмохачких докумената (Diplomatikai fényképgyűjtemény) Мађарског националног архива, под сигнатуром DF 289135.²⁵ Остојина повеља није сачувана у трансумпту унутар других исправа, али се помиње у документима које су издали Алојзије Алдемариско, викар краља Ладислава Напуљског (20. децембра 1402), и сâм краљ Ладислав (28. марта 1403).²⁶

Изворник је написан на пергаменту, који је релативно правилно исечен, уз одређене неравнине по ивицама. Његове начелне димензије су око 451 мм по ширини горе, односно 456 мм по ширини доле, те 352 мм по дужини лево и 336 мм по дужини десно (не рачунајући ту пресавијену слику од 66–74 мм). Документ има облик положеног правоугаоника: 451–456 мм по ширини, односно 336–352 мм по дужини (402–426 мм с отвореном сликом). Пре израде слике, облик пергамента се приближавао квадратном. Текст је исписан на глаткој страни пергамента, која је беличасте боје. Полеђина је нешто грубља и незнатно је тамније боје, али је у горњем делу запрљана, а у доњем (где су регести и штамбили) прекривена мрљама од влаге или печата. Сличне флексе се налазе и на средини слике.²⁷ Постоји једна лакуна у 14. реду, настала

²⁴ *Collectio diplomatica Hungarica*, Budapest 2008. (DVDROM). Погледати и интернет портал: <https://archives.hungaricana.hu/en/charters/>.

²⁵ *Šibenski diplomatarij*, VII–XVI, 53–54. Постоји и електронско издање: *Šibenski diplomatarij: zbornik šibenskih isprava*, ur. N. Mučalo, prijevod L. Dobrica – M. Pajnić, Šibenik 2015. (CD-ROM).

²⁶ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai levéltár (= MNL OL, DL) 50056, 50064, 50071; S. Ljubić, *Listine V*, Zagreb 1875, 1–3; *Šibenski diplomatarij*, 54–61, 123–126, br. 24 i 54.

²⁷ J. Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*, Zagreb 1972, 14–17; G. Čremošnik, *Studije za srednjovjekovnu diplomatiku i sigilografiju južnih Slovena*, Sarajevo 1976, 19–36.

на месту двоструког пресавијања, која оштећује текст, али га је могуће реконструисати, као и две мање лакуне између 22. и 23. реда, на местима где није био исписан текст. Повеља је, према доступним снимцима, била пресавијена два пута по ширини, не рачунајући плику, и три пута по дужини. Судаћи по дубинама прегиба, прво пресавијање је обављено по ширини, након израде плике, а затим по дужини, прво с лева и с десна ка унутра, а на крају још једном по средини. Савијена исправа твори дванаест поља без плике, а шеснаест рачунајући и плику.

Текст је исписан у 40 редова.²⁸ Нема трагова линирања редова и маргина. Док су слова у великој мери у равни у појединачним редовима, сами редови немају једнак размак, тј. проред. Наиме, почетних петнаестак и последњих седам редова збијенији су од оних између, премда и између деветог и десетог реда, с десне стране, постоји већи проред. Не постоји корелација овог прореда и трансумпта повеље Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића Шибенику (на почетку трансумпта, редови су још увек збијени). Облик документа према оријентацији текста је, као што је речено, положени правоугаоник (ширина исправе је већа од дужине).²⁹ Горња и лева маргина су релативно правилне и износе око 25–27 мм (горња) и 32–35 мм (лева). Десна више осцилује, од 16 до 32 мм. На неколико места текст је упадљиво увученији (углавном на почетку), а на неколико места се приближава ивици (посебно у 31. реду). У десној маргини налазе се и накнадни записи (n° 2), којима су означени почетак и крај трансумпта. Затворена плика покрива завршни део повеље – последњи у потпуности видљив ред је 36. Плика се не може отворити у целисти. Када је пресавијена напола, до њене горње ивице остаје 16–21 мм неисписаног простора.

Мастило које је коришћено сада је блеђе нијансе црне или тамносмеђе боје. При дну је више избледело, па добија сиву нијансу. Првобитно је вероватно било тамније.³⁰ Писмо је читка, канцеларијска готица, с елементима ране хуманистике.³¹ Због различитог размака

---

²⁸ Милко Брковић грешком је навео да је исписан у 80 редака. М. Brković, *Isprave hrvatskih narodnih vladara i latinske isprave bosansko-humskih vladara i velmoža*, Zadar–Mostar, 1998, 109.

²⁹ G. Čremošnik, *Studije*, 29–35; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни*, Београд 2014, 174, 195–198 (докторска дисертација у рукопису).

³⁰ J. Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti*, 26; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 207–212.

³¹ J. Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti*, 98–131.

редова и упадљиво тањих потеза (сроднијих хуманистици) на централном делу исправе, стиче се утисак да су документ писале две руке, али ближа анализа слова не води нужно таквом закључку. Слова нису украшена, осим иницијалног S које је мало веће, задебљано и украшено једноставним флоралним мотивима на почетку и крају, те двома тачкама кроз трбух слова. Неколико слова у првом реду има благо уздигнуте потезе, али се не може говорити о раскошним хастама. Великих слова, али без украса, има и касније код личних имена, почетака реченица, неких титула и слично, али она нису украшена хастама или декорацијама, осим слова N на почетку трансумпта, које је процртано с две линије.³² Интерпункције у правом смислу речи нема, али се неке реченице могу разазнати према великим почетним словима. Речи су углавном раздвојене, али има и оних писаних спојено.

Језик исправе је изразито нестандардан латински, с бројним грешкама и варијацијама у писању. Геминате су углавном очуване, слова *s* и *t* и *u* и *v* местимично алтернирају, у за то обичајеним положајима. Уместо необичних или нестандардних начина писања, доминирају грешке које су до сада оцењиване као дијалектизми који указују на мађарског писара, али како стоји да је писар био Стјепан Добриновић, иначе домаћи писар словенских исправа на босанском двору, можда ливањског порекла, може се устврдити да се ради и о пропустима у његовом знању. Тако се нпр. јављају варијанте: *Cristi* уместо *Christi*, *Boszne* уместо *Bosne*, *Raxie* уместо *Rascie*, *Eclipse* (или *Cclipse*) уместо *Clisie*, *aiungimus* уместо *adiungimus*, *ambaxiatores* уместо *ambaxiatores*, *adhybere* уместо *adhibere*, *comitatu* уместо *comitatu*, *aucmentetur* уместо *augmentetur*, али и бројни лапсуси пера или грешке попут: *Coracie* уместо *Croacie*, *agniculus* уместо *igniculus*, *erereditatem* уместо *hereditatem*, *vocatata* уместо *vocata*, *annuantes* уместо *annuentes*, *inconclusive* уместо *inclusive*, *ceteris* уместо *certis*, као и испуштене речи, погрешно употребљени падежи или граматички бројеви.³³ Грешака је мање у преписиваном трансумпту, али су и тамо присутне (честа замена *cum* са *con*). Непотпуни препис (који не обухвата трансумпт) у *Шибенском дипломатару* исправио је велик број очигледних неправилности.

³² М. Brković, *Isprave hrvatskih narodnih vladara*, 109; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 217.

³³ Ј. Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti*, 151–153.

Исправа се најпре означава заменички – *presentes*, односно *hae [litterae]*, а затим се и за исправу Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића и за Остојину повељу користи термин *privilegium* (за потоњу и *presens privilegium*), што указује на наменски тип – привилегијалну тј. повластичну повељу.³⁴ Име писара је познато. Као што је већ речено, ради се о Стјепану Добриновићу који је Стефана Остоју служио барем од новембра 1398. године, као дијак и логотет, али и посланик. Добриновић је примарно био словенски писар и ово је једина његова сачувана латинска исправа.³⁵ Из времена краља Твртка и Дабише познат је и логотет Томаш Лукац који је писао и словенске и латинске исправе високог квалитета.³⁶ Већ је указано на одређене пропусте Добриновићевог латинског језика, премда је естетика позноготичких слова ове повеље више него задовољавајућа.

Ако се изузме чињеница да је изгубљен печат, повеља је добро очувана. На њој се налази неколико затамњења, углавном на прегибима где је документ био пресавијен. Осим већ поменуте лакуне у 14. реду која је оштетила две речи, које су лако реконструирани, текст нема других нечитљивих или оштећених места. На предњој страни се налази тек неколико смеђих флека на лакуну и у доњем делу текста повеље. Полеђина је благо погужвана и на њој се налази више флека бордо и смеђе боје, од којих једна (више смеђа од осталих) као да представља траг неког круга. Промер те флеке мањи је за 15–20 мм од димензија босанског великог печата, па није вероватно да је то траг који је оставио висећи печат кога више нема. Пергамент углавном има равне ивице, сем на десној страни пликe која је благо неравна.

Касније интервенције укључују белешке на маргинама и знаке за раздвајање пасуса који означавају почетак и крај трансумпта. Три израза у тексту су подвучена, а да се за то не да разазнати јасан разлог.³⁷

³⁴ J. Stipišić, *Potočne povijesne znanosti*, 157–158; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 292–302.

³⁵ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 96, 118–120. Словенски извори га називају дијаком краља Остоје, а дубровачки канцеларијски списи логотетом. Упут на додатну литературу о Добриновићу налази се у одељку о просопографским подацима.

³⁶ С. Рудић, *Повеља краља Стефана Дабише кћерци Стани*, ССА 4 (2005) 177–178, 188–189; исти, *Повеља краља Стефана Дабише браћи Семковић*, ССА 5 (2006) 161–162, 170; исти, *Повеља краља Стефана Дабише Дубровнику*, ССА 6 (2007) 172–173, 181–182; Н. Исаиловић, *Повеља краља Твртка I Котроманића Шибенику*, ГПБ 4 (2011) 37, 39, 41–42; исти, *Владарске канцеларије*, 96, 116–117.

³⁷ MNL OL, DL 50055 (видети снимке у прилогу чланка).

Није јасно из ког времена потичу поједини записи, док се за неке то може лакше претпоставити. У горњем левом углу је модерно начињен, графитном оловком уписан датум 1402 VI 15, док је мало десније од њега старији запис (из новог века) начињен љубичастим мастилом, а који такође доноси датум, али и број документа у *Шибенском дипломатару* – *M CCCC II^{do} xv Junii n^o xxiii*. Ове ознаке поседују и други документи истог фонда. Већ је речено да у десној маргини две ознаке *n° 2* раздвајају трансумпт од основне Остојине исправе. На полеђини се налазе два штамбиља збирке Јанковића, два библиотеке Мађарског народног музеја и два штамбиља из Мађарског државног архива – штамбиљ средњовековне збирке и DL сигнатура. Постоји и штамбиљ збирке града Шибеника, за који није сигурно да ли је настао у Мађарском државном архиву или Народном музеју, премда делује да је новијег датума, па је вероватније да је настао у архиву. Тај штамбиљ, као и онај који означава средњовековну збирку архива, црвене је боје, док су остали црни. Остали записи налазе се у два доња сегмента, близу места где су начињени прорези за печат. Десно од прореза је два пута графитном оловком написана година 1402. Између тих година је, нововековним рукописом, мастилом написано *N° 39* (што је био број документа према старим сигнатурама). У сегменту лево од прореза, налазе се регести и белешке. Најпре стоји број 23, љубичастим мастилом. Затим следе два записа, од којих први, јако тешко читљив³⁸, гласи: *Privilegium regis Stephani Bosne [affirmando gratias Sibenicensium] et [donando] sexdecim sortes terrarum in Luca et destru[i] faciendo] castrum hedificatum in districtu*, а други, у два реда: *Privilegium vigesimum tercium || 1402 15 Junii n° XXIII*. Потоњи запис написала је иста рука као и запис љубичастим мастилом настао у горњој маргини на предњој страни (могуће да га је унео управо преписивач *Шибенског дипломатара*, у XVII или XVIII веку). Између два реда другог записа умеће се трећа белешка, вероватно старија од преосталих, написана бледоцрним мастилом: [нејасна скраћеница на почетку] *ab eccl[es]ia S[ancte] Marie de Podrebaç in Guduchiam ||* [нејасна скраћеница на крају].

Повеља је, према физичким траговима и формули короборације, била запечаћена великим двостраним висећим печатом краља Остоје, али трагова печата више нема, што је констатовао још Шишић у свом

³⁸ У угластим заградама дата су несигурна читања.

издању исправе објављеном 1938. године.³⁹ Очуван је део врпце који се још налази у прорезима исправе. Та врпца је веома бледе црвене боје, која се вероватно испрала током времена. Није начињена на уобичајен начин уплитањем конаца предене свиле, већ је ткана.⁴⁰ Како је сачуван тек мањи део врпце, тешко је рећи како је она била увезана. Сигурно је једино да су две ткане врпце биле провучене кроз два прореза (међусобно удаљена око 37 мм) кроз основни слој пергаментa и пресавијену плику, а затим су улазиле у печат.⁴¹ Употребљени типар је сигурно био прерада великог босанског двостраног печата какав је коришћен од времена краља Твртка. Један такав печат краља Остоје сачуван је на повељи његовог сина Стјепана Остојића из децембра 1419. године. Евентуално је могуће да се радило о некој ранијој варијанти направљеној по истом моделу, с разликама у мотивима, током прве владавине краља Остоје (1398–1404).⁴²

Ранија издања

G. Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis* X/4, Budae 1841, 801–806, br. CCCLXXXV; I. Kukuljević Sakcinski, *Izvadci listinah i poveljah bosanskih*, Arkiv za pověstnicu jugoslavensku 2 (1852) 18 (регест); E. Hurmuzaki, N. Densușianu, *Documente privitoare la istoria Românilor* I–2, Bucuresci 1890, 418–420, br. CCCXLVI; F. Šišić, *Nekoliko isprava iz početka XV stoljeća*, Starine JAZU 39 (1938) 188–189, br. 35 (без трансумпта); E. Mályusz, *Zsigmondkori oklevéltár* II–1, Budapest 1956, 202, br. 1715 (регест); *Šibenski diplomatarij. Zbornik*

---

³⁹ F. Šišić, *Nekoliko isprava*, 188.

⁴⁰ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 227. Само на две оригиналне босанске исправе налази се ткана врпца. Поред ове, реч је и о исправи Хрвоја Вукчића Шибенчанима од 10. јула 1403. године. Оба документа била су део збирке шибенских исправа и на оба недостају печати, па је могуће да су врпце мењане током времена.

⁴¹ G. Čremošnik, *Studije*, 75–81, 91–117. М. Брковић, из нејасних разлога, наводи да је повеља имала висећи печат *a tergo*, тј. на полеђини (М. Brković, *Isprave hrvatskih narodnih vladara*, 109).

⁴² P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 36–38, tab. IX–X; Н. Исаиловић, *Повеља краља Стјепана Остојића Дубровнику којом потврђује повеље својих претходника*, ГПБ 14 (2021) 57–58; А. Крстић, *Повеља краља Стјепана Остојића којом Дубровнику потврђује жупу Конавле и град Соко*, ГПБ 14 (2021) 85–86.

šibenskih isprava, prir. J. Barbarić, J. Kolanović, Šibenik 1986, 53–54, br. 23 (без трансумпта); M. Brković, *Četiri bosanske srednjovjekovne latinske isprave izdane Šibeniku*, Croatica Christiana periodica 15–27 (1991) 43–44 (коментари ранијих издања), 50–51 (опширнији регест); isti, *Srednjovekovna Bosna i Hum: identitet i kontinuitet*, Mostar 2002, 215 (регест); isti, *Isprave bosansko-humskih srednjovjekovnih vladara Šibeniku*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru 50 (2008) 26–28 (текст без трансумпта и превод), 35 (коментари ранијих издања), 42–43 (опширнији регест); isti, *Srednjovekovna Bosna i Hum: identitet i kontinuitet*, Mostar 2010², 302 (регест); *Šibenski diplomatarij: zbornik šibenskih isprava*, ur. N. Mučalo, prijevod L. Dobrica – M. Pajnić, Šibenik 2015. (CD-ROM).

Нека од побројаних издања заснована су на изворнику Остојине исправе, а нека на њеном непотпуном препису у *Шибенском дипломатару*, у коме су поједине граматичке погрешке и омашке оригинала исправљене. На неке грешке у ранијим издањима указао је Милко Брковић, тако да их нећемо поново наводити, упркос томе што је и Брковић, са своје стране, чинио бројне грешке или хиперкорекције. Исправа ће, у нашем издању, бити пренета онако је написана, са свим неуобичајеним и нетачним варијантама писања појединих речи.

Текст повеље

Stephanus Ostoia Dei gratia rex Raxie, Boszne, Maritime etc., omnibus Cristi⁴³ (!) fidelibus presentibus et futuris presencium noticiam habituris, salutem in omnium salvatore. Diligenter |2| circa subditorum fidelium libertates et iura debet princeps solerciam adhybere et ut fidelitatis in eis per circula temporum aucmentetur⁴⁴ (!), eos anplioribus munificencie regie |3| brachiis amplexari, ut in aliis eciam exemplo inde sumpto fidelitatis agniculus⁴⁵ (!) accendatur. Pro inde ad universorum noticiam harum serie volimus pervenire: quod accedentes |4| ad nostram maiestatem presenciam Iohannes Petri Tavailiz, Stephanus Manfey et Iohannes Misze Congnig, anbaxiatores et nuncii fidelium nostrorum rectorum civitatis Sibinici nomine et vice |5| eorundem, quoddam privilegium magnifici viri domini

---

⁴³ Исправно: *Christi*. У *Шибенском дипломатару* наводи се у облику скраћенице ХРІ.

⁴⁴ Исправно: *augmentetur* (тако је у *Шибенском дипломатару*).

⁴⁵ Исправно: *igniculus* (тако је у *Шибенском дипломатару*).

Harvoye, regnorum Raxie et Boszne summus vayvoda necnon Iohannes, inter cetera⁴⁶ (!) atque Eclipsi⁴⁷ comes, per serenissimum dominum et dominum |6| Ostoyam, Dei gratia illustrissime⁴⁸ (!) principem predictorum Raxie et Boszne regem et⁴⁹ partes Dalmacie et Coracie⁵⁰ (!) pro reformandis certis negociis deputati⁵¹, super eorum libertatibus, iuribus |7| et graciis, donacionibus, et consuetudinibus confectum et emanatum, nobis curaverunt exhibere, petentes nos ex parte dictorum rectorum et communis humiliter et devote, ut ipsum |8| privilegium et libertates, iura et gracias, donaciones et consuetudines in eo expressas acceptare, aprobare, rectificare⁵² et nostro dignemur privilegio confirmare, cuius |9| quidem privilegii tenor est talis:

Nos Harvoye regnorum Raxie et Boszne summus voyvoda, nec non Iohannes inter cetera Cetine atque Clisie comes per serenissimum principem dominum et dominum |10| Ostoyam, Dei gratia illustrissime⁵³ (!) principem predictorum Raxie et Bosne regem ad partes Dalmacie et Croacie pro reformandis ceteris⁵⁴ (!) negociis deputati, memorie commendantes tenore presencium |11| significamus quibus expedit universis, quod cum universi nobiles cives et communitas civitatis Sibinicensis per nobiles viros Johannem Tavelich, Stephanum Manfey et Johannem Mise cives eiusdem |12| civitatis anbaxiatores et nuncii ipsorum ipsorum⁵⁵ (!) speciales, abita conversacione ad dominum nostrum regem predictum libertatis⁵⁶ (!), iura et gracias, donaciones et consuetudines a nobis antiquitus et |13| moderno sibi ipsis dare postulassent, hac pro hiis et ceteris graciis inferius declarandis prefati domini nostri regis vexilla inponere eorum civitati et omagium et iuramentum |14| fidelitatis observandum assupsissent et quocunque nos verterimus ad dominium semper nos imitare et non deserere poliquerunt.

⁴⁶ Недостаје реч: *Cetine* (или *Citine*, како стоји ниже). У *Шибенском дипломатару*: *in terra Cetinae*.

⁴⁷ Према Шишићу: *Cclipsi*. Уобичајенија графија би била: *Clissie*, *Clisie* или *Clissii*. У *Шибенском дипломатару*: *Clissii*.

⁴⁸ Исправно: *illustrissimum* (тако је у *Шибенском дипломатару*).

⁴⁹ Треба: *ad*.

⁵⁰ Исправно: *Croacie*. У *Шибенском дипломатару*: *Croatiae*.

⁵¹ Цео пасаж, почев од речи *Harvoye*, закључно с речју *deputati*, требало би да буде у генитиву, али је у номинативу, јер је у целости преузет из трансумпта Хрвојеве и Иванишеве исправе. Та грешка исправљена је у *Шибенском дипломатару*.

⁵² Било би очекивано: *ratificare* (тако је у *Шибенском дипломатару*).

⁵³ Исправно: *illustrissimum*.

⁵⁴ Исправно: *certis*.

⁵⁵ Грешком удвојено *ipsorum*.

⁵⁶ Исправно: *liberatates*.

A. N. MUZEUM
KÖNYV-
TÁRAJÓL

A. N. MUZEUM
KÖNYV-
TÁRAJÓL

23
Pintellig. Virginia Pericium
Chabacia sive quibusque pinguibus
1722-23 m. 8. xxij 23

A. N. MUZEUM
KÖNYV-
TÁRAJÓL

1402
7. 3. 34

1402

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
KÖNYV-
GYŰJTEMÉNY

50055

Eszterházy Jvt. v. M. Tó.

A. N. MUZEUM
KÖNYV-
TÁRAJÓL

Nos itaq(ue iu)stis petitionibus eorundem in persona domini |15| nostri regis annuantes⁵⁷ (!), primo et principaliter iuramus una cum dominabus contoralibus nostris hac nobilibus, proceris, servientibus⁵⁸ nostris ipsos cives in eorum iuribus, libertatibus, graciis, donacionibus |16| et consuetudinibus conservare, specialiter tempore olim serenissimi principis domini Lodovici felicis recordacionis regis Ungarie, que privilegia obtinerunt grata et rata habebimus inconquise et omnia |17| cetera qualitercunque aquisita presentibus aprobamus et amodo in persona dicti domini nostri regis eisdem de presenti tamquam eorum perpetim⁵⁹ (!) ereditatem⁶⁰ (!). Molendina in flumina Kerka Slap vocatata⁶¹ (!) |18| situata in Otosac et in terra firma ex parte ville Colevrata restituimus et resignamus, tamquam eorum rem propriam damus et conferimus perpetuo possidenda et habenda. Item castrum ad presens conditum |19| in territorio seu districtu Sibinicensi, quod aparet, promittimus exnunc illud castrum abolire, destruere et totaliter subvertere in terram. Item quod de cetero in dicto loco nec in aliis locis districtu Sibinicensi |20| nullum castrum nec fortalitium nos, neque aliquis Bosinensium, nec ad nos pertinencium facere possint. Item quod Holachi cuiusvis condicionis, presertim domini nostri regis Bosne sic et nostri Olahi de presenti |21| de presenti⁶² (!) et in futuro non possint desensum habere, nec pascua obtinere in territorio et districtu Sibinicensi predictorum sub pena ducatorum ducentorum auri applicandorum, scilicet centum domino |22| Olahorum et centum communitati Sibinicensi tociens quocienscumque contrafecerint in premissis. Item aiungimus et con⁶³ (!) potestate⁶⁴ (!) predicti domini nostri regis villas Drinovlane, Prisap et Culisichi vocatas, |23| prope flumen Kerka adiacentes, cum omnibus suis iuribus et pertinenciis perpetue ipsi communitati Sibinicensi et in eius districtum dedimus, et conferimus testimonio presentium mediante, salvo iure |24| alieno. Item eandem auctoritatem⁶⁵ (!) aiungimus⁶⁶ et adicimus communitati et

⁵⁷ Исправно: *annuentes*.

⁵⁸ Иза ове речи налази се самостално слово *s* које је, чини се, сувишно, грешком написано.

⁵⁹ Исправно: *perpetuam*.

⁶⁰ Исправно: *(h)ereditatem*.

⁶¹ Исправно: *vocata*.

⁶² Грешком удвојено *de presenti*.

⁶³ Исправно: *cum*.

⁶⁴ У изворнику Вукчићеве и Нелипчићеве исправе стоји: *potestate* (без *cum* испред).

⁶⁵ У изворнику Вукчићеве и Нелипчићеве исправе стоји: *eadem auctoritate*.

⁶⁶ Дословно стоји: *a Jungimus*, као две речи (правилно би било: *adiungimus*).

districtui Sibinicensi omne illud eorum empticium et impignorancium et qualitercumque possident in Luka, incipiendo |25| ab ecclesia Sancte Marie de Rebac usque ad Guducha⁶⁷ inconclusive⁶⁸ (!), con⁶⁹ (!) XVI sortibus terrarum intra dictas terras empticias et impignorantias prefatorum Sibinicensium colacioni regie dare |26| spectantis easdem possessiones empticias et impignorancias communitati et comitatuy ac iudicio ipsius communitatis aplicamus ac dictas sexdecim sortes terre ipsi communitati perpetue |27| donacionis titulo conferimus. Et insuper promittimus et presencium testimonio prefatam communitatem Sibinicensem asecuramus, quod in nullo, nec in aliquibus suprascriptis excedemus contra ipsos |28| Sibinenses sed in omnibus prescriptis et infrascriptis firmi et rati manebunt sub vinculo iuramenti nostri predicti, sed eosdem cives Sibinenses contra quoslibet defendemus et iuvabimus |29| per dictum dominum regem atque nostro favebimus nostro ex toto posse. Et insuper has nostras donaciones, gracias et libertates, modo premissis ipsis inpensas per dominum nostrum regem Ostoiam |30| hac per eiusdem litteras privilegiales confirmare et iuramento ipsius et baronum suorum aprobare, rectificare et confirmare faciemus. In casu autem ubi⁷⁰ serenissimus princeps dominus |31| Ladislaus rex ad istas partes pervenerit, ipsius litteras iuramentales cum omnibus clausulis et donacionibus qualitercumque suprascriptis confirmare et aprobare faciemus. Nichilominus |32| asumimus et promittimus quod in casu quo nos et ad quot dominium conversi fuerimus vel quamcumque convencionem cum aliquo principe facere intenderimus, tunc con⁷¹ (!) situ ipsorum |33| Sibinicensium et con⁷² (!) reformacione status illorum, sicuti pro nobis sic et pro ipsis faceremus, presenti auctoritate con⁷³ (!) nobis in specie⁷⁴ alate fuerint per litteras privilegiales dicti domini nostri regis, |34| confirmare et aprobare faciemus.

Nos itaque petitionibus predictorum fidelium nostrorum rectorum et communis per dictos eorum anbaxiatores et nuncios humiliter

---

⁶⁷ Изнад оба слова *и* стоји натписана црта, па би се реч могла читати и као: *Gunduncha* (што је неправилно).

⁶⁸ Могло би се читати и раздвојено, као: *in conclusive*. Исправно: *inclusive*.

⁶⁹ Исправно: *con*.

⁷⁰ Реч се не види добро због прегиба пергаментa, али делује да је исправно написана.

⁷¹ Исправно: *con*.

⁷² Исправно: *con*.

⁷³ Исправно: *con*.

⁷⁴ Дословно написано као једна реч: *inspecie*.

Ostojam ac p̄inde liberos Privilegiales confirmare et juramentis ipsis et Reverentiam
 servare, approbare, ratificare, et confirmare faciemus. In casu autem ubi h̄c omnia
 non Principes et Libellani Regi ad istas partes pervenerint, ipsius liberos juramenta
 les, cum omni clemencia et donationibus quibuscumque superius scriptis confirmare et q̄
 probare faciemus. Nihilominus assumimus et prohibemus, quod in eorum quo nos
 et ad quod omnino commisi fuimus, vel quomany concessiones cum aliquo Privi:
 lego facere intendimus, tunc cum subiectione Silesiacorum, et cum reformatione
 status illorum, etiam pro nobis sic et pro ipsis fuimus, presentis auctoritate cum vo:
 bis in ista alia fuerint et liberos privilegiales dicitur: tunc Regis, confirmare, et
 confirmare faciemus. In casu rei testimonium presentes nostras liberos sub pen:
 dentis n̄re sigilli munimine concessiones roboratas. Data in Cetina sub Castro
 Trog. die xiiij mensis Maij: Anno d̄ni millesimo ccc̄o secundo

Privilegium Regis Ostoje

STEPHANVS Ostoja DEI gratie Rex Racie Boonq Marchio etc

1402
15

Omnibz q̄si fidelibus presentibus et futuris presentium notitia habitis salutes in o:
 minis salutem. Diligentem cura subditoz fidelium libertates et jura debet Princeps
 solentia adhibere, et ut fideliter in eis q̄ curricula temporis occupassetur, eos ample:
 ribus munificentis Regis gratia amplecti, ut in alijs dicitur, exemplo inibi sumpto, fide:
 liter igni vultu aueratur, Proinde ad emendatos notitia hanc etiam volumus per:
 tineri. Quod accedens ad nos n̄ostri presentis Joannes Petri Tancib, Stephanus
 Mafsi et Joannes Mille Cognici Ambasciatores et nuntij fidelium nostrorum Regis Cui:
 nar Silesie, nomine et vice eorundem, quodam Privilegio Magnifici Vni d̄ni Hieronij
 Regis Racie et Boonq summi Vojvode, nec no Jolannis in terra cernis atq̄
 Cissi Comes, et Dominus n̄ostri, et omnino Ostojam dei gratia Illustrissimi Princi:
 pe predictorum Racie et Boonq Regem, et in partibz orbis h̄c Cariatij pro reformati:
 onis certis negotijs deputat, sup̄ eos libertatibz jure, et gratijs, donationibz, et concessi:
 onibz confutis et tunc nati, nobis amacenas exhibere: Potentes nos ex parte d̄itor
 Reorum et Communis humiliter et devote, ut ipsorum Privilegia et libertates, jura,
 et gratias, donaciones, et concessiones in eo et p̄tinetis acceptare, approbare, ratificare,
 et nostro dignitate Privilegia confirmare, cujus quidem Privilegij tenor est talis.

Hic sequitur exemplum proxime preteriti Privilegij, deinde

NOS itaq̄ p̄nterito predictorum fidelium nostrorum Regis et Communis, per d̄ictos eos
 Ambasciatores et nuntios humiliter correctis, liberaliter inclinatis, p̄t̄ facta Privilegij
 cum n̄ obrosion, nec cancellation, nec in aliqua sui parte violation, presentibus
 de verbis ad verbum insertum, simul cum d̄ictis eos libertatibz, jure, gratijs, do:
 nationibz, et concessionibz in eodem expressis acceptamus, ratificamus, et de plenitudine
 nostre

nostri Regis Majestatis per eisdem Responsum et Communi presentis Privilegij: nostri
 termino conformiter, de cetero omnia Barones, et alii Regni infanscripturabilibus
 Magnifici Viri Henricus Viscondes, et Magnifici Viri Comes Rubei, et potentes in Vir-
 ude Sandagria, et Comes Joannis Kering, et Clerici, et Comes Maximus Radem-
 wick, et aliorum omnium Baronum Regni predicti, ad quos omnia et singula supradicta
 promittimus et juramus, ratumque et firmum tenere et habere, per nos et successores
 nos, cujus rei memoriam prefationis, simuliter presentes conditiones literarum duplici sigilli
 nostri munimine roboratas. Datum sub Castro Visocchi, et manas fidelis nostri dilecti
 Stephani Dominici Aulicis Camerarii. Die xvi Junij Anno M cccc v^{to}.

Privilegium Loysij de Aldemarisco

1402
no xvi

NOS Loysius de Aldemarisco de Neapoli Regius Miles, Regni Siciliae
 mariscalcus, et aliorum Regalium Capitaneus, nec non Serenissimi Principis D.
 nostri naturalis D. Ladislavi, de gratia Hungariae, Jerusalem, et Siciliae Illustrissimi
 Regis, in Regni Hungariae, Dalmatiae, et Croatiae, Sclavoniae, et aliorum anagnonum Veneris
 Generalis, pro us de dictis de nostro Veneris et Prudentis consilio publicum et utilem Pri-
 vilegium Regale sine litteris Regalis scriptis in carta membrana cum magno et duplici sigil-
 lo nostro diei: D. nri Regis Ladislavi sculptis in cera rubra pendenti in carta membrana
 cujus sigilli ab uno latere erat sculpta seu impressa imago dicti D. nri Regis Ladislavi sedens
 in sede Regali coronata cum sceptro Regali in manu dextera, et in sinistra tenens firmum
 rotundum, cum cruce parvam dextera et cum uno scuto cum auro et duplici cruce, per cor-
 ona supra scutum, et a parte sinistra erat alius obliquus ad arma dicti D. nri Regis cum
 corona superius, et cum multitudine circumvicina imaginem Regis, et in circumferentia dicti sigilli a
 dicta parte erant litterae sic huc: Ladislavus Dei gratia Hungariae, Jerusalem, et Siciliae,
 Dalmatiae, Croatiae, Regis, Seruus, rex. Et ab alia parte dicti sigilli erat sculpta imago dicti
 D. nri Regis armati, et cum cimorio coronatus in capite, et cum scuto in baculo cadentis e-
 questriis infanti equo, cum cruce in manu dextera. Et in circumferentia dicti sigilli a dicta circumferentia
 parte erant impressae litterae sic dixerunt: Galatiae, Libonensis, Cumaniae, Bulgaricae Reg-
 num, et Foccalpensis ac Pedinantis Comes. Quorum quidem litterarum Regalium tenorem
 omnium et per omnia de verbis ad verbum, vel ad rem, vel diminutis talis est videlicet.

1402
17 Junij

LADISLAVUS Dei gratia Hungariae, Jerusalem, Siciliae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae,
 Seruus, Galatiae, Libonensis, Cumaniae, Bulgaricae Regis, Dominicus et Foccalpensis ac Pedin-
 antis Comes Nobilis Viri Loysio Athemarisco de Neapoli militis Regis nri, Siciliae Mariscallo, et
 nostrorum Salutaris Generalis Capitaneus, Consularis et fidelis nostro dilecti gratiam et bonam volun-
 tatem. De recuperatione et statu salutis Regni nostri Hungariae, Dalmatiae, Croatiae,
 Sclavoniae, et aliorum Regni, et anagnonum, quorum pars maxima per nos et alios nostros
 omnes et de bellis respicitur occupata, de nocte, cuius sigillibus cognoscimus nec illorum recuperationem

porrectis, liberaliter [35] inclinati⁷⁵, prefatum privilegium non abrasum nec cancelatum, nec in aliqua sui parte viciatum, presentes de verbo ad verbum insertum simul cum dictis eorum libertatibus, iuribus, graciis, [36] donacionibus, et consuetudinibus in eodem expressis acceptamus, rectificamus et de plenitudine nostre regie maiestatis pro eisdem rectoribus et communi presentis privilegii nostro patro[37]cinio confirmamus, de consensu omnium baronum tocius regni infrascritorum, scilicet: magnifici domini Harvoy vayvoda et magnifici viri comitis Pauli atque potentis viri vayvoda Sandalgia [38] et comitis Iohannis Citine et Clipse⁷⁶, et comes Mirchonis Radovevich et aliorum omnium baronum regni predicti, ad qua omnia singula supradicta promittimus et iuramus, ratum semper et firmum [39] tenere et habere per nos et nostros heredes. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes commisimus litteras duplici sigilli nostri munimine roboratos⁷⁷ (!). Datum sub castro Visochi per manus fidelis [40] nostri dilecti Stephani Dobrinivich, aule nostre cancelarii, die XV iunii, anno domini M^o III^c secundo.

Превод повеље

Стефан Остоја, милошћу бојжом краљ Рашке, Босне, Приморја итд. свим Христу вернима, садашњим и будућим, који буду видели ову исправу, [пућујем] поздрав у Спаситељу свих. Владар треба марљиво да се стара о слободама и правима верних поданика како бих им се с протоком времена увећавала верност и да их пригрли раширеним рукама краљевске великодушности, како би се кроз тај пример и у другима могао распалити пламичак оданости. Стога одиста желимо да овом исправом буде дато на знање свима: да су пред наше величанство дошли Иван Петров Тавилић, Стјепан Матијев и Иван Мишин Коњић, посланици и гласници наших верних ректора града Шибеника, у њихово име и уместо њих, да се постарају да нам изложе извесну привилегијалну повељу о њиховим слободама, правима и милостима, даровницама и обичајима, која је састављена и издата од стране величанственог мужа господина Хрвоја, врховног војводе

---

⁷⁵ Делује да пише: *inclinatis*, али правилно гласи: *inclinati*.

⁷⁶ Уобичајенија грађија би била: *Cetine et Clissie* (тако је у *Шибенском дипломатару*).

⁷⁷ Исправно: *roboratas* (тако је у *Шибенском дипломатару*).

краљевстава Рашке и Босне, и Иваниша, између осталог [кнеза Цетине] и кнеза Клиса, као изасланика прејасног господина, господина Остоје, милошћу божјом пресветлог владара, краља речених Рашке и Босне, упућених у области Далмације и Хрватске ради одлучивања о одређеним пословима. [Посланици су] понизно и предано тражили од нас, у име наведених ректора и општине, да речену привилегију и слободу, права и милости, даровнице и обичаје који су у њој назначени прихватимо, одобрим, утврдимо и удостојимо потврдити сопственом привилегијалном повељом, а садржај те [Хрвојеве и Иванишове] привилегије следи:

Ми Хрвоје, врховни⁷⁸ војвода краљевстава Рашке и Босне, као и Иваниш, између осталог кнез Цетине и Клиса, упућени на простор Далмације и Хрватске од стране прејасног владара господина, господина Остоје, милошћу божјом пресветлог владара, краља споменутих Рашке и Босне, ради одлучивања о одређеним пословима, остављајући сведочанство садржајем ове исправе, дајемо на знање свима којих се [ово] тиче да су сви племенити грађани и општина града Шибеника, преко својих племенитих мужева Ивана Тавилића, Стјепана Матијевог и Ивана Мишиног, грађана истога града, посебних посланика и гласника пређе поменутих, након што су се окренули реченом господину нашем краљу, затражили да им, преко нас, да слободу, права и милости, даровнице и обичаје старе и скорије, а за те и друге милости које ће доле бити изложене они су се обавезали да ће на своме граду истакнути заставе реченог нашег господина краља и поштовати *хомагијум* и заклетву верности, те су обећали да ће нас увек следити и [никада] неће напустити којој год се власти ми окренемо. Ми се, стога, излазећи у сусрет оправданим њиховим молбама, у име господина нашег краља, најпре и пре свега заклињемо, заједно са нашим госпођама супругама, племићима, угледницима и нашим слугама, да ћемо речене грађане [Шибенчане] у њиховим правима, слободама, милостима, даровницама и обичајима сачувати, посебно оним из времена покојног прејасног владара господина Лајоша, срећне успомене краља Угарске – повластице које су стекли држаћемо чврсто као додељене и

---

⁷⁸ Облик вероватно замењује изворни словенски облик *велики воевода*. Па опет, треба имати у виду да се у већини извора из XV века, та титула на латински преводила у облику *magnus vojvoda*, а не *supremus/summus vojvoda*. Зато смо се одлучили на превод „врховни војвода“.

потврђене, а све остало како год да су стекли овом им исправом од сада одобравамо, и у име реченог господина нашег краља, као њихову сопствену баштину. Млинове на реци Крки, зване Слап⁷⁹, смештене на Оточцу и на копну, са стране села Кољеврата, враћамо им и поновно додељујемо, те као њихово сопствено власништво дајемо и предајемо у вечити посед и имовину. Такође, утврђење које, како се чини, тренутно стоји изграђено на територији тј. у дистрикту шибенском, обећавамо сместа укинути, уништити и сасвим сравнити са земљом, тако да надаље ни на том месту, ни на другим местима у шибенском дистрикту ниједно утврђење или мало утврђење ни ми, нити ико од Босанаца, нити било која особа која нама припада неће смети да направи. Такође да Власи, којег год статуса, а пре свега они господина нашег краља Босне, тако и наши Власи, садашњи и будући, не смеју силазити нити обезбеђивати испашу на споменутој територији и у дистрикту шибенском, под претњом казне од 200 златних дуката, који треба да се исплате овако: 100 влашком господину и 100 Шибенској општини, утолико уколико поступе супротно од назначеног. Такође, овлашћењем реченог господина нашег краља, придодајемо села звана Дриновљане, Присап и Кулишићи⁸⁰, која се налазе у близини реке Крке, са свим својим правима и припадностима, реченој Шибенској општини и дајемо их и придодајемо у њен дистрикт, сведочанством ове исправе, изузимајући од тога туђа права. Такође, истим [краљевим] овлашћењем, придодајемо и прикључујемо Шибенској општини и дистрикту све оно што су купили или имају у залогу и све што како год поседују у Луки, почевши од Цркве Св. Марије у Репчу, па све укључив до Гудуче, са 16 земљишних жребова унутар поменутих земљишта речених Шибенчана, купљених и узетих у залог, а који припадају краљевском делу – те поседе, купљене и дате под залог додељујемо Шибенској општини и комитату и судској надлежности те општине и речених 16 земљишних жребова предајемо реченој општини на име трајног даровања. И још обећавамо и јемчимо сведочанством ове исправе реченој Шибенској општини да нећемо ни у чему, нити у било којој појединости, наступити против речених Шибенчана, већ ће они у свему више и ниже написаном остати

---

⁷⁹ Премда испада да су млинови звани Слап, ради се о локалитету званом Слап (данас Скрадински бук).

⁸⁰ Према доступним изворима, село се заправо звало Чулишићи.

чврсти и сигурни, [а ми] обавезани нашом наведеном заклетвом, те ћемо речене шибенске грађане бранити и помагати против било кога, у име наведеног господина нашег краља и наше име, и подржавати их свим својим могућностима. И још ћемо учинити да се ове наше даровнице, милости и слободе, на наведени начин њима додељене од стране господина нашег краља Остоје, његовом привилегијалном повељом одобре, озваниче и потврде, уз његову и заклетву његових великаша. У случају, пак, да прејасни владар, господин краљ Ладислав, дође у ове крајеве, учинићемо да он потврди и одобри његову [Остојину] заклетвену исправу са свим, којим год ставкама и даровањима горе назначеним. У сваком случају, обавезујемо се и обећавамо да ћемо, у случају да се окренемо некој [другој] власти, или ако будемо намеравали да закључимо споразум са неким другим владаром, чинити да по питању стања речених Шибенчана и одлука о њиховом статусу поступамо онако како бисмо за себе, тако и за њих. Кад нам, пак, ова исправа буде донета у свом физичком облику, учинићемо да се она потврди и одобри привилегијалном повељом реченог господина нашег краља.

Ми стога, великодушно наклоњени молбама речених наших ректора и општине, понизно изложеним од стране наведених њихових посланика и гласника, назначену привилегијалну повељу која није била ни састругана, ни поништена, нити у било ком свом делу мањкава, преузимајући је од речи до речи, заједно с реченим њиховим слободама, правима, милостима, даровницама и обичајима који су у повељи назначени, прихватамо, утврђујемо и покровитељством ове наше привилегијалне исправе потврђујемо у складу с пуним овлашћењима нашег краљевског величанства према реченим ректорима и општини, а уз сагласност свих нижепотписаних барона целога краљевства: величанственог господина војводе Хрвоја и величанственог мужа кнеза Павла и велможног мужа војводе Сандаља и кнеза Иваниша од Цетине и Клиса и кнеза Мирка Радојевића и свих других барона реченог краљевства. Обећавамо и заклињемо се да ћемо све што је у целости и појединостима горе изнесено увек држати за утврђено и чврсто, и ми и наши наследници. На име сведочанства и вечне чврстине наложили смо да се ова наша исправа овери нашим двостраним печатом. Дато под градом Високим, руком нашег верног и љубљеног Стјепана Добриновића, канцелара нашег двора, дана 15. јуна, лета господњег 1402.

Дипломатичке особености

Највећи део анализиране повеље чини трансумпт исправе Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића Шибенчанима од 13. маја 1402. године, а та је исправа већ темељно обрађена у претходном броју *Грађе о прошлости Босне*.⁸¹ Стога ће овде бити речи само о дипломатичким особеностима оних делова повеље који чине изворни производ канцеларије краља Остоје. Ти делови, на почетку и крају исправе, обгрљују поменути трансумпт који, у највећој мери, садржи и диспозитив (правни чин) Остојине повеље.

Као и у случају Вукчићеве и Нелипчићеве повеље коју потврђује, повеља краља Остоје представља исправу привилегијално-даровног наменског типа, с елементима уговора.⁸² Уговорна природа документа огледа се у прихватању односа босанског краља и Шибенчана, као односа између врховног владара и његових верних поданика који потражују потврду својих повластица, детаљно наведених у исправи двојице краљевих заступника.⁸³ Образац Остојине повеље следи за тадашњу Европу уобичајене формуларе јавно-правних латинских исправа, уз неколико есхатоколских елемената специфичних за Босну (заклетва, помен писара).⁸⁴

Институлација је крајње типска за латинске исправе босанских краљева: *Stephanus Ostoia Dei gratia rex Raxie, Boszne, Maritime etc.*⁸⁵ Она је трочлана и донекле подражава словенску титулу „краља Срба, Босне, Приморја итд.“, с тим што је народносна одредница „Србљем“ замењена именом државе у облику Рашка, можда да би се избегла колизија с поменом Србије у угарској краљевској титули, а можда због босанске перцепције појма Србије, односно Рашке.⁸⁶ Оваква пракса

---

⁸¹ Н. Исаиловић, *Повеља Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића Шибенику*, 31–40.

⁸² Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 66–68, 151–154.

⁸³ *Šibenski diplomatarij*, 50–53; Н. Исаиловић, *Повеља Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића Шибенику*, 20–24, 31–36.

⁸⁴ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 512; исти, *Обичајно право*, 126.

⁸⁵ М. Brković, *Diplomatičke formule latinskih povelja bosansko-humskih vladara i velmoža od XII do XV stoljeća*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru 24–11 (1984–1985) 137; исти, *Isprave hrvatskih narodnih vladara*, 189, 197; исти, *Isprave Šibeniku*, 36; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 330.

⁸⁶ С. Ћирковић, *Сугуби венац (прилог историји краљевства у Босни)*, Зборник ФФ у Београду 8–1 (1964) 353–357; Н. Isailović, *Pogled iznutra i pogled sa strane – percepcija srednjovekovne bosanske države i njenih stanovnika u domaćim i stranim izvorima*, Bosna i njeni susjedi u srednjem vijeku: pristupi i perspektive – zbornik radova,

показује и да је реч „Србљем“ могла, макар индиректно, подразумевати и државу Немањића.⁸⁷ Употреба владарске множине је имплицитна и препознаје се у множинским облицима глагола којима се описују чиновни краља Остоје.⁸⁸ Према устаљеном обичају, у краљевој титули налази се владарско име Стефан и формула девоције (*Dei gratia* тј. *милошћу божјом*).⁸⁹

За интитулацијом следи спој опште инскрипције и салутације, овога пута раздвојен од промулгације, у форми: *omnibus Cristi fidelibus presentibus et futuris presencium noticiam habituris, salutem in omnium salvatore*. Овај облик формуле, према коме се садржај исправе износи пред верне Христу, уз поздрав у „Спаситељу свих“, среће се у још неким босанским исправама на латинском језику.⁹⁰ Следи кратка аренга која, такође на начин уобичајен за краљевске латинске исправе, говори о дужностима владара да се старају о жељама и добробити својих верних поданика, повећавајући тиме њихову верност: *Diligenter circa subditorum fidelium libertates et iura debet princeps solerciam adhybere et ut fidelitatis in eis per circula temporum auctentetur, eos anplioribus munificencie regie brachiis amplexari, ut in aliis eciam exemplo inde sumpto fidelitatis igniculus accendatur*. Када се јавља у латинским повељама босанских владара, аренга практично увек има овај општи мотив.⁹¹

Промулгација у облику: *Pro inde ad universorum noticiam harum serie volimus pervenire*, овога пута долази одвојено од опште

---

ur. E. Duranović – E. Dedić – N. Rabić, Sarajevo 2019, 36, 42; исти, *Обичајно право*, 129, 137.

⁸⁷ Ј. Стојановић, *О етнонимској основи Срб- и имену Стефан код Срба*, Кроз српску језичку историју (лингвокултуролошки и лексичкосемантички прилози), Подгорица–Београд, 2020, 11–72.

⁸⁸ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 343–345.

⁸⁹ М. Brković, *Isprave hrvatskih narodnih vladara*, 197; исти, *Isprave Šibeniku*, 36; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 335, 340–343.

⁹⁰ М. Brković, *Diplomatičke formule*, 137–138; исти, *Isprave hrvatskih narodnih vladara*, 201, 204; исти, *Isprave Šibeniku*, 36–37; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 355, 359–360. Израз се среће у седам босанских исправа, први пут у повељи бана Пријезде I о даровању ћерке и зета 1287. године, а затим у још шест исправа бана и краља Твртка I и краљева Остоје и Томаша, у које је урачуната и повеља која се овде анализира.

⁹¹ М. Brković, *Diplomatičke formule*, 138; исти, *Isprave hrvatskih narodnih vladara*, 217–218; исти, *Isprave Šibeniku*, 37; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 380–381, 530–531.

инскрипције, након аренге, уводећи формулу петиције, која уједно представља и једину експозицију.⁹² Петицију уводи речца *quod*, након које следе информације о доласку трочлане делегације коју су послали шибенски ректори пред краља Остоју, с молбом да краљ свечаном повељом потврди Шибенчанима исправу својих опуномоћеника за послове у Далмацији и Хрватској – Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића – и све одредбе које се у тој исправи налазе.⁹³ Пре краљеве одлуке о тој молби, наведен је комплетан садржај повеље Вукчића и Нелипчића (искључујући само завршне, есхатоколске формуле короборације и датума). Трансумпт је уведен типским изразом: *cuius quidem privilegii tenor est talis*.

Након што је изложен садржај наведене исправе његових опуномоћеника издате Шибенчанима, краљ Остоја доноси одлуку да је потврди, што представља диспозицију његове повеље. Формулу диспозиције уводи владарска множина *Nos* с пратећим везником *itaque* (стога), након чега се констатује да је краљ наклоњен понизним молбама шибенских посланика, да је поднета исправа Вукчића и Нелипчића аутентична и неизмењена⁹⁴ и да ће је он зато потврдити од речи до речи са свим слободама, правима, милостима, даровницама и обичајима, снагом свог краљевског ауторитета и то у форми властите привилегијалне повеље.⁹⁵ Овај део диспозиције делује као чин указане милости врховног владара својим верним поданицима, али за њим следе елементи који су типични за босанске исправе, а не јавно-правне исправе угарских или италијанских владара и великодостојника. Наиме, наводи се да је одлука донета уз сагласност свих барона (велможа) читавог Остојиног краљевства, од којих се

⁹² М. Brković, *Diplomatičke formule*, 138–139; isti, *Isprave hrvatskih narodnih vladara*, 222–223, 234–235; isti, *Isprave Šibeniku*, 37–38; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 392. Израз *volumus pervenire* у овој се формули јавља осам пута од 1287. до 1436. године, углавном у банским и краљевским исправама, али и у документима Хрвоја Вукчића. Први сачуван помен овог израза такође се налази у повељи бана Пријезде I ћерки и зету из 1287. године. О формули петиције: Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 404–409.

⁹³ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 405–406; исти, *Повеља Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића Шибенику*, 20–24, 31–36.

⁹⁴ Овакве формулације о провери аутентичности документа који се потврђује (да није саструган, поништаван, у било ком смислу мањкав и слично) биле су честе у латинским исправама широм Европе.

⁹⁵ М. Brković, *Diplomatičke formule*, 140; isti, *Isprave hrvatskih narodnih vladara*, 256–257; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 409–411.

најважнији и именом наводе: *de consensu omnium baronum tocius regni infrascriptorum, scilicet: magnifici domini Harvoy vayvoda et magnifici viri comitis Pauli atque potentis viri vayvoda Sandalgia et comitis Iohannis Citine et Clipse, et comes Mirchonis Radovevich et aliorum omnium baronum regni predicti*. Овде се не ради о типичној формули сведока, већ о својеврсном диспозитивно-гарантном састојку.⁹⁶ За њим следи још један састојак типичан за босанске уговоре с приморским комунама, а то је заклетвени израз који обавезује краља и његове наследнике да поштују одредбе ове привилегијалне повеље: *ad qua omnia singula supradicta promittimus et iuramus, ratum semper et firmiter tenere et habere per nos et nostros heredes*. Остоја, дакле, као да не додељује милост поданицима, већ им се обавезује заклетвом.⁹⁷ То није само одраз његовог секундарног положаја у односу на напуљског краља и угарског претендента Ладислава, већ и традиција босанске дипломатике и обичајног права.⁹⁸ Уједно, оваква је Остојина повеља, с његовом и заклетвом његових барона, најављена у исправи Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића Шибенчанима.⁹⁹ Из формулације у овде анализираној повељи није јасно јесу ли се и великаши заиста заклели или се множина односи само на краља.

Након диспозитивног блока протканог гарантним елементима, следи есхатокол повеље у коме се налазе две уобичајене формуле – короборација и датум с конскрипцијом (комплетијом). Короборација најављује оверу документа краљевим двостраним печатом и прилично је једноставна: *In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes commisimus litteras duplici sigilli nostri munimine roboratos*.¹⁰⁰ Датум је спојен с конскрипцијом (белешком о записивачу). Конскрипција је типичан састојак у босанским словенским исправама, али прилично редак у латинским.¹⁰¹ Датација садржи и одредницу места и

⁹⁶ М. Brković, *Isprave Šibeniku*, 38; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 452, 461, 466; исти, *Обичајно право*, 138–139, 144.

⁹⁷ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 446.

⁹⁸ Н. Исаиловић, *Обичајно право*, 136–142.

⁹⁹ Н. Исаиловић, *Повеља Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића Шибенику*, 23, 33, 35–36.

¹⁰⁰ М. Brković, *Isprave hrvatskih narodnih vladara*, 314; исти, *Isprave Šibeniku*, 38; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 471–476.

¹⁰¹ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 484, 502. Израз *per manum / per manus* приликом назначивања писара у латинским исправама босанских владара први пут је забележен 1339. године, након чега се јавља више пута.

хронолошки податак: *Datum sub castro Visochi per manus fidelis nostri dilecti Stephani Dobrinivich, aule nostre cancelarii, die XV iunii, anno domini Mo IIIc secundo*. Изостаје за угарски образац докумената уобичајено датирање верским празником, као и коришћење елемената римског календара (календи, ида, нона или делова месеца). Индикта такође нема.¹⁰² Као у већини босанских латинских исправа, искоришћена је формула сачињена од дана у месецу, и године по ери од Христовог рођења.¹⁰³ Забележено је да је повељу писао краљев дворски канцелар Стјепан (Стипан) Добриновић, писац још две његове сачуване словенске исправа и дипломатски представник.¹⁰⁴ Место издавања исправе је „под градом Високим“, што треба тумачити као подграђе Подвисоки испод брда Височице у земљи и Жупи Босни. Као што је раније речено, у историографији се расправљало да ли се ради о подграђу града Висући у околини Омиша, који је краљ Остоја држао тих година, или је, можда, делегација Шибенчана под Висућим издејствовала краљев пристанак да изда повељу, док је до реализације издавања дошло накнадно, под Високим у Босни. Чини се, ипак, вероватним да су и комплетни преговори и издавање документа обављени у Босни, а не у Далмацији.¹⁰⁵

Просопографски подаци

У претходним свескама *Старог српског архива* и *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњене личности: **Stephanus Ostoia (serenissimus dominus rex Ostoya)**, **Dei gratia rex Raxie, Boszne, Maritime etc / Стефан Остоја** (ССА 2, 190; ССА 3, 134–135); **Iohannes Petri Tavailiz / Иван Петров Тавилић** (ГПБ 13, 92–94); **Stephanus Manfey / Стјепан Матијев** (ГПБ 13, 94–95); **Iohannes Misze Congnig / Иван Мише Коњић** (ГПБ 13, 95–97); **magnificus vir Harvoye, regnorum Raxie et Boszne summus vayvoda (magnificus dominus Harvoy vayvoda)**

¹⁰² J. Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti*, 151, 173–177, 182; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 501–502. У смислу датације, образац више личи на италијанске, него угарске моделе.

¹⁰³ J. Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti*, 172–174, 179; М. Brković, *Isprave hrvatskih narodnih vladara*, 162; isti, *Isprave Šibeniku*, 38–39.

¹⁰⁴ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 96, 118–120.

¹⁰⁵ Видети уводно поглавље овог рада о околностима настанка документа и напомене 8–16.

/ Хрвоје Вукчић (ССА 1, 122; ССА 2, 190; ССА 5, 182–183; ССА 6, 177; ССА 8, 163, 177; ГПБ 1, 94–95); *Iohannes, inter cetera Cetine (Citine) atque Clisie (Eclipsi, Clipse) comes* / Иваниш Нелипчић (ССА 9, 181; ГПБ 13, 97–99); *serenissimus princeps dominus Lodovicus, felicis recordacionis rex Ungarie* / Лајош I Велики (ГПБ 12, 25); *serenissimus princeps dominus Ladislaus rex* / Ладислав Напуљски (ГПБ 13, 91–92); *magnificus vir comes Paulus* / Павле Радиновић (ССА 1, 123; ССА 5, 183; ГПБ 1, 105; ГПБ 3, 83–84); *potens vir vauvoda Sandalgia* / Сандаљ Хранић (ССА 5, 183, 223; ГПБ 2, 107, 120, 151; ГПБ 3, 84, 120); *comes Mircho Radovevich* / Мирко Радојевић (ССА 1, 123; ССА 4, 183); *Stephanus Dobrinivich, aule nostre cancellarius* / Стјепан Добриновић (ГПБ 1, 117, 132–133; ГПБ 2, 125).

Установе и важнији појмови

У претходним свескама *Старог српског архива и Грађе о прошлости Босне* већ су објашњени појмови: **baronus/барон, велможа** (ССА 5, 185; ГПБ 3, 95; ГПБ 8, 104–105); **aula nostra** / двор (ССА 6, 149; ССА 8, 29; ГПБ 1, 72); **cancellarius/канцелар** (ССА 5, 226; ГПБ 4, 45). Установе и појмови поменути у трансумпту исправе Хрвоја Вукчића и Иваниша Нелипчића објашњени су у: ГПБ 13, 99–105 и ГПБ 14, 40–41.

Топографски подаци

У претходним свескама *Старог српског архива и Грађе о прошлости Босне* већ су објашњени топоними: **Sibenicum/Шибеник** (ГПБ 3, 24); **Eclipsium (Clisia, Clipsa)** / Клис (ГПБ 14, 41–42); **Cetina (Citina)** / Цетина, жупанија и дистрикт (ГПБ 13, 107); **Kerka/Крка** (ГПБ 13, 105); **Slap/Слап** (ГПБ 13, 105–106); **Otosac/Оточац** (ГПБ 13, 106); **Colevrata/Кољеврате** (ГПБ 13, 106–107); **Drinovlane/Дриновљане** (ГПБ 13, 107–108); **Prisap/Присап** (ГПБ 13, 108); **Culisichi/Кулишићи** (ГПБ 13, 108–109); **Luka** / Лука, жупанија (ГПБ 13, 109); **ecclesia Sancte Marie de Rebac** / Црква Св. Марије од Репча (ГПБ 13, 109–110); **Guducha/Гудуча** (ГПБ 13, 110); **sub castro Visochi** / **Високи (Подвисоки)** (ССА 6, 135–136, ГПБ 5, 47).

Neven Isailović

Institut d'Histoire

Belgrade

CHARTRE DU ROI STEFAN OSTOJA À ŠIBENIK

Sous Visokim, le 15. juin 1402.

Résumé

Avec cette chartre, le roi de Bosnie Stefan Ostoja à la demande des représentants de la mairie de Šibenik, Ivan Petrov Tavilić, Stjepan Matijev et Ivan Mišin Konjić, confirme les droits, libertés, dons, coutumes et privilèges accordés à la ville de Šibenik, comme les représentants du roi, par le grand-duc de Bosnie Hrvoje Vukčić Hrvatinić et le duc de Cetina et Klisa Ivaniš Nelipčić le 13. mai 1402. sous Sinj. La chartre privilégiée de Vukčić et Nelipčić, transférée dans son intégralité (à l'exception des formules de la corroboration et de la date) dans le document d'Ostoja, confirmait les anciens droits et libertés du peuple de Šibenik, ainsi que les privilèges des dirigeants précédents (en particulier le hongrois le roi Lajoš I le Grand) et leur a accordé de nouveaux privilèges – des moulins permanents sur la rivière Krka dans la région d'Otočac et Slap (Skradinska buka) sont attribués, la fortification construite sur le territoire de Šibenik est définitivement supprimée. Il est interdit aux Valaques d'entrer sur le territoire du district de la ville; Šibenik se voit attribuer trois villages le long de la Krka, des deux côtés de la rivière - Drinoyaljani, Prisap, Čulišiči; leurs possessions dans la comté de Luka depuis l'église Sainte-Marie de Repče (Podrebači) jusqu'à la rivière Guduča, sont confirmées et ils reçoivent seize lots (sortes) des terres du roi à Luka. Avec la chartre publiée ici, le roi Ostoja sous la ville Visoki a confirmé tous les éléments des documents de Vukčić et Nelipčić, avec le consentement de ses nobles (barons) les plus importants, s'obligeant lui-même et ses successeurs à respecter les privilèges indiqués accordés au habitants de Šibenik.

Mots-clés: roi Stefan Ostoja, grand-duc Hrvoje Vukčić Hrvatinić, comte Ivaniš Nelipčić, Šibenik, Bosnie, Dalmatie, Visoki, XVe siècle, diplomatique.

Александар Крстић*

Историјски институт
Београд

ПОВЕЉА ДУБРОВАЧКЕ ОПШТИНЕ О ИСПЛАТИ 500 ПЕРПЕРА ГОДИШЊЕ КРАЉУ СТЈЕПАНУ ОСТОЈИЋУ

Дубровник, 8. фебруар 1420.

Сажетак: У раду се доноси критичко издање повеље коју је Дубровачка општина издала 8. фебруара 1420. године, обавезујући се да ће годишње исплаћивати пет стотина перпера у дубровачким динарима Босанском краљевству за трајно уживање Жупе Конавли и града Сокола. Повеља се издаје након што је босански краљ Стјепан Остојић 4. децембра 1419. на молбу дубровачких посланика, а уз сагласност и по савету краљице мајке Кујаве, властеле и велможа Босанског краљевства, потврдио Дубровнику вечни посед Конавоске жупе и града Сокола, са свим селима, засеоцима, људима, слободама, котарима и међама. Дубровчани задржавају право да не плаћају овај трибут током будућих ратних сукоба с Босанским краљевством, уколико им за то време буде онемогућено да уживају приходе од Конавала и Сокола. Повеља Дубровачке општине краљу Стјепану Остојићу сачувана је у препису у зборнику *Liber privilegiorum (Codex Ragusinus)* у Државном архиву у Дубровнику.

Кључне речи: краљ Стјепан / Стефан Остојић, краљица Кујава, Дубровник, Конавли, Соко/Сокол у Конавлима, повеља.

Дубровачке власти су крајем јуна 1419. године од војводе Сандаља Хранића купиле његов део Конавала, истовремено настојећи да задобију и другу половину ове жупе, која је припадала војводи Петру Павловићу. После успешних преговора с новим босанским краљем Стјепаном Остојићем (1419–1420/1241), Дубровчани су добили потврду стеченог поседа. На молбу дубровачких посланика Паскоја Растића и Николе Пуцића, а уз сагласност и по савету краљице мајке Кујаве, властеле и велможа Босанског краљевства, краљ Стјепан Остојић, 4. децембра 1419. у двору у Сутјесци, потврдио је Дубровнику

---

* Ел. пошта: aleksandar.krstic@iib.ac.rs, albited@gmail.com.

вечни посед Жупе Конавли и града Сокола, са свим селима, засеоцима, људима, слободама, котарима и међама.¹ Иако се у краљевој повељи наводи да је Дубровачка општина претходно купила по половину Жупе Конавле и тврђаве Сокол од војвода Сандаља Хранића и Петра Павловића, до тада су заправо само Косаче продале Дубровнику свој део Конавала. Заузврат, повељом чије критичко издање приређујемо овом приликом, Дубровачка општина се обавезала да ће Босанском краљевству исплаћивати пет стотина перпера годишњег трибута.² Иако је повељом предвиђено да овај доходак буде трајна обавеза Дубровника према босанској круни, што је потврђено заклетвом дубровачког кнеза и чланова Малог већа, то није био случај. Наиме, након што је краљ Стјепан Остојић неколико месеци касније лишен престола, овај трибут се више не помиње у исправама којима су регулисани односи Босне и Дубровника.³ Конавоски дохоци исплаћивани су Косачама и Павловићима у годишњим износима од 500,⁴ односно 600 перпера,⁵

---

¹ А. Крстић, *Повеља краља Стјепана Остојића којом Дубровнику потврђује Жупу Конавле и град Соко (Сутјеска, 4. децембар 1419)*, ГПБ 14 (2021) 79–99. У овом раду смо се детаљно бавили околностима које су довеле до издавања краљеве повеље, а ту је наведена и ранија литература о продаји Конавала и Сокола Дубровнику и преговорима које је Дубровачка општина водила са босанским краљем о овом питању.

² Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 562–563; Р. Грујић, *Конавли под разним господарима од XII до XV века*, Београд 1926, 25; В. Ђоровић, *Хисторија Босне*, Београд 1940, 422; С. Ђирковић, *Историја Босне*, 248; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hrančić Kosača*, Sarajevo 2009, 231–232; А. Zilić, *Uspješni i neuspješni pokušaji širenja Dubrovnika na bosanske teritorije*, Bosna i njeni susjedi u srednjem vijeku: pristupi i perspektive, Zbornik radova, ur. Е. Duranović, Е. Dedić, N. Rabić, Sarajevo 2019, 176–177.

³ Е. Куртовић сматра да је трибут од 500 перпера краљу Стјепану Остојићу као суверену требало да покрије, односно осигура, договор о продаји оба дела Конавала у тренутку када се војвода Петар Павловић повукао из њега. Е. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 232–234, 237.

⁴ Р. Поповић, *Повеља војводе Сандаља и браће му Вукца и Вука којом уступају Дубровчанима свој део Конавала (1419, јун 24)*, ГПБ 4 (2011) 98–101. Овај доходак исплаћиван је различитим гранама породице Косача и после пропасти средњовековне босанске државе, током XVI и првих деценија XVII века, в. М. Динић, *Дубровачки трибути (Могориш, Светодмитарски и Конавоски доходак, Провиђун браће Властковића)*, Глас СКА CLXVIII (1935) 240–250 (= исти, *Из српске историје средњег века*, Београд 2003, 740–745); В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, Београд 1979, 154–187, 217–218; А. Zilić, *Uspješni i neuspješni pokušaji*, 174.

⁵ Тврђаву Сокол Дубровник је стекао 1423, док су део Конавала који је припадао Павловићима коначно купили 1426. године, в. П. Драгичевић, *Повеља војводе Радосава Павловића Дубровчанима о продаји његовог дијела Конавала*,

али су Дубровчани до 1463. године босанским краљевима плаћали, као и раније, само српски (светодмитарски) доходак у износу од 2.000 перпера и стонски доходак од 500 перпера, исплаћиван на дан Светог Власија (Влаха).⁶ Штавише, средином јануара 1427. године, у време када је настојала да добије потврду краља Твртка II за део Конавала купљен од Радосава Павловића, дубровачка влада је била одлучна да босанском краљу не обећа било какав стални доходак заузврат.⁷

Опис повеље и ранија издања

Повеља Дубровачке општине краљу Стјепану Остојићу није сачувана у оригиналу. Њен препис, који је начинио Никша Звијездих, дубровачки српски канцелар између 1430–1455, налази се у Државном архиву у Дубровнику, у зборнику *Liber privilegiorum*

1427[1426!] децембар 31, ГПБ 9 (2016) 37–63, где је наведена и ранија литература о овој теми; исти, *Повеља војводе Радосава Павловића Дубровчанима о примитку новца за продати дио Конавала*, ГПБ 9, 65–71; исти, *Повеља Дубровчана војводи Радосаву Павловићу поводом куповине његовог дијела Конавала*, ГПБ 10 (2017) 129–155; исти, *Повеља Дубровчана војводи Радосаву Павловићу о улагању на добит дијела његовог новца од продаје Конавала*, ГПБ 10, 157–164. В. такође С. Рудић, *Повеља краља Твртка II Твртковића којом потврђује Сандаљево продају Конавала Дубровнику (Подвисоки, 1420, август 16)*, ГПБ 13 (2020) 157–164; исти, *Повеља војводе Радосава Павловића којом потврђује Сандаљево уступање пола Конавоске жупе Дубровчанима (1420, 3. новембар)*, ГПБ 14, 101–111.

⁶ Разлог томе може лежати и у чињеници да су Дубровчани приликом добијања потврда ранијих повластица и уговора новим босанским владарима подносили концепте или преписе повеља њихових претходника, које су садржале одредбе формулисане још Дабишином повељом из 1392. године, в. П. Драгичевић, *Повеља краља Твртка II Твртковића Дубровнику којом потврђује повеље својих претходника (На Милодражи, 21. август 1421)*, ГПБ 11 (2018) 105–107, 111–112; исти, *Повеља краља Стефана Томаша Дубровчанима којом потврђује повеље својих претходника (Крешево, 3. септембар 1444)*, ГПБ 12 (2019) 69–71, 75; С. Рудић, *Повеља краља Стефана Томашевића Дубровнику (Јајце, 1461, 23. новембар)*, ГПБ 2 (2009) 155–158, 160–161, 167–168; Н. Исаиловић, *Повеља краља Стјепана Остојића Дубровнику којом потврђује повеље својих претходника (Звечај, 5. март 1419)*, ГПБ 14 (2021) 59–60, 63–65. О исплати ових трибута в. Љ. Стојановић, *Повеље и тисма I–I*, 514–515.

⁷ DAD, *Acta Consilium Rogatorum IV*, f. 7; М. Динић, *Дубровачки трибути*, 247 (= исти, *Из српске историје*, 746, нап. 4).

(*Codex Ragusinus*).⁸ Текст повеље исписан је у 65 редова на страницама 76r и 76v ове архивске књиге. Први ред с делом инвокације написан је црвеним мастилом, уставом (мајускулом), док је остали део повеље исписан канцеларијском минускулом, сада избледелим мрким мастилом. Црвеним мастилом написано је такође и слово **И** на почетку 25. реда, којим започиње нова текстуална целина, односно диспозициони део повеље. На страници 76v црвеним мастилом исписана је и реч **кнезь** на почетку 49. реда повеље. Пошто је лист са преписом повеље био делимично оштећен још средином XIX века, мањи део текста је изгубљен. Услед деловања влаге и микроорганизама, текст повеље је у међувремену додатно оштећен. Оштећене делове текста делимично смо реконструисали према одговарајућим местима у другим дубровачким исправама и на основу повеље краља Стјепана Остојића Дубровнику од 4. децембра 1419. године,⁹ као и на основу ранијих издања. На почетку странице 76r, изнад преписа текста повеље, налази се кратак регест на италијанском језику, сада такође делимично оштећен: *M^oCCCC^oXX. a di 8. freuari, priuilegio fato a re Stipan, filii regis Ostoie, per tributo Can(ali perperi V...)*. На левој маргини на крају исте странице постоји и други регест, по свему судећи такође написан руком канцелара Никше Звијездића, који гласи: *Per dare perperi 500 per tributo Canali regis Bossne*.¹⁰

Повеља је до сада више пута издавана. F. Miklosich (*Monumenta Serbica*, 294–296, бр. 270) разрешио је скраћенице и применио савремену интерпункцију. Пошто се Никша Звијездић приликом преписивања исправа у *Liber privilegiorum* није увек стриктно држао оригинала, замењујући пре свега слово **ѣ** словом **ь**,¹¹ Миклошич је у свом издању таква места исправљао.¹² Он је после текста повеље

⁸ М. Решетар, *Никша Звијездић дубровачки српски канцелар XV вијека*, Глас СКА CLXIX–87 (1936) 174–176.

⁹ А. Крстић, *Повеља краља Стјепана Остојића*, 87–90. Видети наредне напомене.

¹⁰ Захваљујем колегама др Невену Исаиловићу и проф. др Небојши Порчићу што су ми уступили снимке повеље које су направили у Државном архиву у Дубровнику у јануару 2010. године.

¹¹ О томе в. М. Решетар, *Никша Звијездић*, 176–181.

¹² Тако је уместо **всепрѣсветаго** у 2. реду повеље транскрибовао **всепрѣсветаго**, уместо **прѣсвѣтломѣ** (7) и **прѣсвѣтлога** (9, 13. ред) **прѣсвѣтломѣ** и **прѣсвѣтлога**, а место **прѣличнѣ** (14), **прѣвисокѣмѣ** (15) и **свѣтъ** (24. ред) **прѣличнѣ**, **прѣвисокѣмѣ** и **свѣтъ**. Исти случај је и са речима **врѣме** (35. и 39. ред), **прѣстала** (40), **Црѣвникѣ** (51), **Марѣнѣ**

објавио и први регест на италијанском језику (онај који се налази на почетку листа 76r). С. Новаковић (*Законски споменици*, 328) донео је само диспозитивни део повеље према Миклошичевом издању. Љ. Стојановић (*Повеље и писма* I–1, 562–563, бр. 582) исправио је ситније грешке које постоје у Миклошичевом издању, укључујући и замену слова њ јатом. Међутим, постоји и разлика у читању у односу на Миклошича, која мења значење једне од одредби повеље. Наиме, уместо Светог Власија, тј. Влаха (који се слави 3. фебруара), у Стојановићевом издању име свеца на чији празник су се Дубровчани обавезали да ће исплаћивати годишњи доходак за Конавле је Свети Василије (слави се 1. јануара). У овом издању скраћенице нису разрешаване, али су надредна слова доследно означена, што смо имали у виду приликом реконструкције општећених делова текста повеље.

Текст повеље**

[folium 76r] + Ва начетакъ ѿ(тъ)ца, въ исплѣненкѣ Сина и въ свр(ьшенкѣ) |2| всепрѣсветаго Дѣха, царѣ небесни Б[о]же в(ь.....)¹³ |3| тебе, да к въ свиденкѣ всакомѣ маломѣ и (великомѣ, ...)¹⁴ |4| кнезь, властеле и вса ѿпкина в(о)голюб(имаго града Дѣбро)|5| вника по сем[ь] нашем[ь] листѣ, а подѣ законѿм[ь] наш(ѿмъ великомъ) |6| висѣкѿм[ь] печатю, ерь досласмо нашѣ почтенѣ (<.....>¹⁵ |7| прѣсвѣта[о]мѣ и

(53, 54), крѣжи (55) и Хрѣстова (64. ред повеље), које Миклошич исправља у врѣме, прѣстагала, Црѣвникъ, Марѣвнъ, крѣжи и Хрѣстова. Полуглас је испуштен у предлогу зь у 21. реду повеље, док уместо Сокола (23. ред) стоји Соколь. Такође, уместо реченикѣхъ (30. ред) пише реченихъ. На неколико већих грешака (испуштених речи) у издању Миклошича скренули смо пажњу на одговарајућим местима у тексту повеље.

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

¹³ Последња реч у другом реду је сасвим извесно била *слава*, што се може закључити на основу инвокација у другим свечаним дубровачким повељама, уп. Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 265, 298, 305, 439–440, 446, 495, 569, 572, 577, 607, 627; I–2, 60, 104, 113. У Миклошичевом издању нема ни наредне речи *тебе*.

¹⁴ После речи *великомѣ* требало би да стоји лична заменица *ми*; уп. промулгације у другим дубровачким исправама (Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 333, 338, 339, 344, 347, 349, 352, 355, 358, 360, 363, 365, 366, 373, 375, 377–378, 380, 382, 388, 389, 392, 393, 517, 535, 552, 633), као и дубровачка акта у претходним бројевима ГПБ.

¹⁵ На основу повеље краља Стјепана Остојића Дубровнику од 4. децембра 1419. године текст би овде требало реконструисати речју: *властелѣ*, в. А. Крстић, *Повеља краља Стјепана Остојића*, 88.

възможно⁸ го[спо]д[и]н⁸ Стипан⁸, м(илостю Божкю)¹⁶ |8| краљу босанском⁸, 8 Босне Пачкога Растик(га почтенога) |9| витеза прьсветлога г[оспо]д[и]на¹⁷ краља Жигмунде, (и Никол⁸ Пѣцика), |10| моле и много⁸милено просе слав⁸ кралевь(ств)а м⁸, д(а би) |11| негова слатка милость била, терь намь ра(чиль потвердити) |12| ж⁸п⁸ конаваоск⁸ и градъ Соколь ки к 8 нои. И би (милость) |13| велика, нелицемирна прьсв[е]тлога гв[оспо]д[и]на крал(га Стипана), |14| и 8слиша кралевство м⁸ наш⁸ подобн⁸ и прь(ли)чн(8 про)|15| шн⁸, имао свет[ь] и циль зговорь са прьвисо(кѡмь) го(спогѡмь) |16| кралицѡм[ь] Кѡставѡм[ь], кралевьст[в]а м⁸ матерью, и са (вѡлможамн) |17| кралевьства м⁸, терь по неговои слаткои, добр(ои ми)|18|лости, по своѡм[ь] лист⁸ намь потверди и 8стан(овити) |19| безь пореченѡ више речен⁸ поль ж⁸пе кона(в)а(оске) |20| и град[ь] Соколь ки к 8 нои, са свѡми сѡли и засеоц(и .....)¹⁸ |21| с водами, с пашами и зь дрѡвми и¹⁹ са землѡ(мь и са .....)²⁰ |22| котари и достоѡнкѡмь и мѡгами више р(ечене ж)8(пе) |23| конаваоске и гр[а]да Сокола въ нои въ вие(ки) в(икома) |24| намь и нашѡм[ь] последним[ь] дори свѡт[ь] ст(ои).

|25| И зато ми, кнезь, властеле и вса ѡпки(на града Дѡбровника в)|26|идѡвше и разѡмѡвше велик⁸ милость и (красот⁸ го[спо]д[и]на) |27| краља Стипана и го(спо)ге кралицѡ матере (кралевьства м⁸) |28| и све Босне, ерь намь ерь намь²¹ потвердише и (8становитише), |29| како се згора пише, на слав⁸ и 8зъв(ишен)га (кралевьства м⁸) |30| по нашѡх[ь] више реченѡх[ь] послѡх[ь] ѡв(етовасмо и завеза)|31|смо град[ь] Дѡбровникъ и него вл(стеле) давѡт(и крале)|32|в[ь]ст[в]8 Босанском⁸ всако годице н(а с)вѡ(т[о])га В(ласи)га²² дань) |33| .е. цѡть пер[ь]пѡрь дин[а]ри дѡбровачцѡх[ь] (г)ос(по)д⁸(юке ми и) [folium 76v] |34| (8живаюке)

¹⁶ У Стојановићевом издању стоји само почетно **Б**, јер је текст исправе на том месту већ средином XIX века био оштећен.

¹⁷ Ова реч је испуштена у Миклошичевом издању.

¹⁸ На одговарајућем месту у повељи краља Стјепана Остојића Дубровнику од 4. децембра 1419. године наводи се: с людьми, свободами, в. А. Крстић, *Повеља краља Стјепана Остојића*, 89.

¹⁹ Овај везник је испуштен у Миклошичевом издању.

²⁰ На основу повеље краља Стјепана Остојића којом потврђује Дубровнику посед Конавала и Сокола, текст би се овде можда могао допунити речју: **правинами**, в. А. Крстић, *Повеља краља Стјепана Остојића*, 89.

²¹ Грешком је два пута написано: **ерь намь**.

²² У Миклошичевом издању **Власи**га, а у Стојановићевом **Васили**га. Иако је текст овде врло оштећен, на снимку се после почетног слова **В** назире веома бледо **л**, а иза њега **а**. Зато смо се определили за Миклошичево читање.

мирьно реченѸ жѸпѸ конаваоскѸ и Ѹ нои |35| <градъ Соколь. И Ѹ> кок
 годе би врѣме тѸи реч[Ѹ]нѸ жѸпѸ |36| <конаваоскѸ и Со>коль намъ рать
 вранила кралев[ъ]ства Боса|37|<нскога и не>говех[ъ] вельможъ да мирьно и
 слободно |38| <не вѸдемо> моки Ѹживати и господовати реченѸ |39| <жѸпѸ
 ко>наваоскѸ и градъ Соколь, да за тои врѣме |40| <не има>мо плат[и]ти
 ни дин[а]ра, а када би рать прѣстала, |41| и ми господовали мирьно, да
 вндаи кралевс[т]вѸ има|42|мо плакати како к речено. И шче се шбетова
 |43| намъ речени го[спо]д[и]нѸ краљ Стипанъ, ако би кои |44| си<о>ни<к>ъ
 босански²³ хоти рать чинити ДѸвр(ъв)н(и)кѸ |45| безъ кралевст[в]а
 реченѸ, кои краља не сдѸша, да краљ |46| босански има помагати
 ДѸбровник(ъ) сѸпротивъ |47| немѸ, на неѸа помагак²⁴ ДѸбрѣвникѸ. И на
 све више |48| писано |49| <ми> кнезь, властеле и вса шпкина ДѸбрѣвачка
 |50| за избранем[ъ] нашем[ъ] вишем[ъ], на име Климе Бодачик[ъ], |51|
 Маринъ Растик[ъ], Ялѣвизъ Гочетик(ъ), Марин(ъ) Црѣвикъ, |52| Гавже²⁵
 ПѸцик(ъ), СѸрьсе Жамановик(ъ), Марьнь Градикъ, |53| Жо(р)е Паомотикъ,
 Лампре Сорьгочевик(ъ), Андре ВѸочиник(ъ), |54| Томко БѸник(ъ), Марьнь
 ГѸндѸлик(ъ), ротисмо се на |55| ча<с>ншм[ъ] и животворещем[ъ] крѣжи
 Господни и въ .д. |56| <е>ва<н>гелиста и .в. ї. врѣховнех[ъ] апостоль и въ .б.
 Божих[ъ] |57| апостоль и въ .т.и.ї. светех[ъ] штаць Божих[ъ], е сѸтъ |58| <н>
 а Никию, и въ све свете шд[ъ] виека Б(о)Ѹ Ѹгодивши, |59| тако <с>е више
 речено нами и шбетовано и нашеми |60| п<о>следними хоке бити сахранено
 тврѣдо |61| <и> кр<ѣ>пко до дни и до вѣка. Тко ли би потворио, да сѸ |62|
 все²⁶ клетви на нем[ъ] пале. Я сеи се писа въ избрано |63| по<л>аче и векнице
 в(о)голюбимаго гр[а]да наш[Ѹ]го |64| ДѸ(в)р(о)вника, въ лѣ[т]о рож[а]ста
 Хрѣст[ов]а на ч.Ѹ.к. лѣ[т]о |65| м[ѣ]с[Ѹ]ца фрѣв[ар]а .и. данъ, а Ѹписа
 РѸско логофеть.

Превод повеље

+ С почетком Оца, испуњењем Сина и свршетком свепресветог
 Духа, цару небесни Боже ..... слава теби! Да је за сведочанство
 свакоме, маломе и великоме, по овом нашем листу, а под законитим

²³ Ова реч је испуштена у Миклошичевом издању.

²⁴ Код Миклошича *помага(т)и*, а код Стојановића *помагк*.

²⁵ Код Миклошича *Га(Ѹ)же*, а код Стојановића *Гаже*.

²⁶ И код Миклошича и код Стојановића стоји *све*, али се нама чини, упркос томе
 што су слова скоро у потпуности избледела, да је прво слово *в*.

нашим великим висећим печатом, како ми, кнез, властела и сва Општина богољубљеног града Дубровника посласмо у Босну пресветломе и моћноме господину краљу Стипану, милошћу божијом краљу босанском, нашу поштовану властелу Паскоја Растића, поштованог витеза пресветлога господина краља Жигмунда, и Николу Пуцића, да моле и многоумилно просе од славе краљевства му, да би његова слатка милост била, те да нам одлучи потврдити Конавоску жупу и град Соко који је у њој. И би милост велика, нелицемерна пресветлога господина краља Стипана, и услиши краљевство му нашу подобну и приличну прошњу, имајући савет и потпуни договор с превисоком госпођом краљицом Кујавом, мајком краљевства му, и с велможама краљевства му, те по његовој слаткој, доброј милости, својим листом потврдио нам је и установио без порицања више речену половину Конавоске жупе и град Соко који је у њој, са свим селима и засеоцима и [људима и] водама, са испашама и дрвима и са земљом и [правинама], котарима и имањем и међама вишечерене Конавоске жупе и града Сокола у њој, у све векове нама и нашим потомцима докле свет постоји.

И зато ми, кнез, властела и сва Општина града Дубровника видевши и разумевши велику милост и красоту господина краља Стипана и госпође краљице мајке краљевства му и све Босне, јер нам потврдише и установише како горе пише, на славу и узвишење краљевства му, по нашим вишечереним посланицима заклесмо и обавезасмо град Дубровник и његову властелу давати Босанском краљевству сваке године на дан Светог Власија (Влаха) пет стотина перпера дубровачких динара, за господарење и мирно уживајање речене Конавоске жупе и у њој града Сокола. И ако би нам у које год време Босанско краљевство и његове велможе ратом бранили ту речену Конавоску жупу и град Соко и не будемо могли мирно и слободно уживати наведену Конавоску жупу и град Соко и њима господарити, да за то време немамо (обавезу) да платимо ни динара, а када би рат престао и ми господарили мирно, да онда краљевству имамо плаћати како је речено. И још нам је обећао поменути господин краљ Стипан, ако би који босански силник хтео водити рат с Дубровником, без краљевог одобрења, који краља не слуша, да босански краљ има помагати Дубровник против њега. И на све више писано ми, кнез, властела и сва општина дубровачка са изабраним нашим већем, наиме Климе Бодачић, Марин Растић, Алувиз Гучетић, Марин Цријевић, Гавже Пуцић, Орсе Жамановић, Марин Градић, Жоре Палмотић,

Лампре Соргочевић, Андре Вуочинић, Томко Бунић, Марин Гундулић, заклесмо се на часном и животворном крсту Господњем и у четири јеванђелиста и у дванаест врховних апостола и у седамдесет божијих апостола и у 318 светих отаца божијих који су у Никеји и у све свете од века божије угоднике, да ће све више речено и обећано од нас и наших наследника бити сачувано тврдо и крепко до судњег дана и довека. Ко ли би ово поништио, да све клетве на њега падну. А ово је писано у изабраној палати и већници богољубивог нашег града Дубровника, године од рођења Христовог 1420, месеца фебруара осми дан. А написао је логотет Руско.

Дипломатичке особености

Повеља по наменском типу представља уговор. Документ почиње симболичком и вербалном инвокацијом (*Ва начетакъ Сѡтъца, въ исплуненѣ Сина и въ свршненѣ всепрѣсветаго Духа, цару небесни Боже в..... слава Тебе*).²⁷ После промулгације са општом инскрипцијом (*да љ въ свиденѣ всакому малому и великому*) следи типизирана интитулација (*ми, кнезь, властеле и вса впкина боголюбимаго града Дубровника*), на коју се надовезује короборативни израз у протоколу (*по семъ нашемъ листу, а подь законимъ нашимъ великомъ висукомъ печатю*).²⁸ Средишњи део повеље започиње експозицијом у којој се говори о дубровачком посланству краљу Стјепану Остојићу и њиховој молби да се Дубровнику потврди власништво над Конавоском жупом и градом Соколом. Краљ је, уз сагласност краљице мајке Кујаве и своје властеле, прихватио дубровачку молбу и општини у трајно власништво потврдио половину жупе Конавле и града Сокола са свим селима, људима и осталим припадајућим поседима и правима. У диспозитивном делу документа саопштава се да су се кнез, властела и Дубровачка општина преко својих посланика заклели и обавезали краљу Стјепану да ће Дубровник

---

²⁷ О инвокацијама у дубровачким исправама в. С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици*: I Инвокација, Глас СКА ХС (1912) 78–86, посебно стр. 84; уп. такође: Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни*, Београд 2014, 311–319 (докторска дисертација у рукопису); Н. Порчић, *Дипломатички обрасци средњовековних владарских докумената: српски пример*, Београд 2012, 43–47 (докторска дисертација у рукопису).

²⁸ За ову комбинацију дипломатичких састојака в. Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 307–308, 397–398, 471.

сваке године на празник Светог Власија/Влаха (3. фебруара) плаћати Босанском краљевству 500 перпера у дубровачким динарима за мирно уживање Конавоске жупе и града Сокола. Дубровчани задржавају право да не плаћају овај износ током будућих ратних сукоба с Босанским краљевством уколико им за то време буде онемогућено да уживају приходе од Конавала и Сокола.²⁹ На крају, истиче се обавеза краља Стјепана да ће помагати Дубровник против сваког самовољног напада неког босанског великаша на овај град. Правни чин гарантује се заклетвом ауктора с наведеним именима кнеза и чланова Малог већа. Они се куну у часни крст, јеванђелисте, апостоле, свете оце Никејског васељенског сабора и све свете.³⁰ Заклетви следује духовна санкција, клетва упућена ономе ко буде поништио уговор и погазио реч дату пред Богом и светима.³¹ Датум се састоји из места издавања повеле, које се прецизира као палата, односно већница где се састају чланови дубровачких већа, и времена, с наведеном годином од Христовог рођења, месецом и даном.³² На крају је кратка белешка о писару, да је документ саставио логотет Руско (Христифоровић).³³

---

²⁹ Исте одредбе постојале су и у неким другим документима који се тичу исплате дубровачких трибута за Конавле, уп. П. Драгичевић, *Повеља војводе Радосава Павловића Дубровчанима о продаји његовог дијела Конавала*, 46; исти, *Повеља Дубровчана војводи Радосаву Павловићу*, 134.

³⁰ За заклетвене формуле и сведоке у дубровачким исправама в. С. Станојевић, *Студије: X Санкција*, Глас СКА 100 (1922) 5–13; исти, *Студије: XV Сведоци*, Глас СКА 110 (1924) 4–6; уп. Н. Порчић, *Дипломатички обрасци*, 173–179; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 432–447.

³¹ С. Станојевић, *Студије: X Санкција*, 9–12. Уп. Н. Порчић, *Дипломатички обрасци*, 120–131; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 422–432.

³² О датирању дубровачких аката в. С. Станојевић, *Студије: XVII Датирање*, Глас СКА 132 (1928) 30–36; уп. Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 491–506; Н. Порчић, *Дипломатички обрасци*, 147–162.

³³ О Руску Христифоровићу в. С. Станојевић, *Студије: XIV Дијак*, Граматик, Нотар, Канцелар, Номик, Логотет, Глас СКА CVI (1923) 59–60; А. Фостиков, Н. Исаиловић, *Повеља краља Стефана Дабише о овлашћењу Драгоју Гучетићу у вези са дугом Новака Маћедола*, ГПБ 2 (2009) 71–76, 84; Р. Михаљчић, *Повеља краља Остоје којом поново потврђује повластице Дубровчанима*, ГПБ 3 (2010) 123–131.

Просопографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ је писано о личностима: **Паскоје Растић** (ГПБ 4, 70), краљ **Жигмунд Луксембуршки** (ГПБ 1, 95), **Никола (Никша) Пуцић** (ГПБ 6, 32; 10, 151), краљица **Кујава** (ГПБ 14, 72–73), **Руско Христифоровић** (ГПБ 2, 84; ГПБ 3, 131; ГПБ 6, 33), **Климе Будаћић** (ГПБ 2, 144), **Марин Растић** (ГПБ 7, 70–71), **Алувиз Гучетић** (ГПБ 2, 80–81, 84), **Марин Цријевић** (ГПБ 2, 138), **Орсе Жамановић** (ГПБ 2, 145), **Жоре Палмотић** (ГПБ 7, 70), **Гавже Пуцић** (ГПБ 10, 147–148), **Томко Бунић** (ГПБ 10, 149–150), **Марин Гундулић** (ГПБ 10, 150–151), а у *Старом српском архиву* **Марин Градић** (ССА 10, 148).

Лампре Соргочевић, 53 (ред у изворнику) – Lampre (Lampriça) Nichi de Sorgo (око 1340–1423), дубровачки властелин, члан Малог већа 1420. године. Био је биран за кнеза у пет наврата између 1415. и 1422. године.

Литература: М. Пуцић, *Споменици српски I*, XXXVII; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 442; N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika 3. Vlasteoski rodovi (M–Z)*, Zagreb–Dubrovnik, 2012, 275–276; isti, *Vlastela grada Dubrovnika 6. Odabrane biografije (Pi–Z)*, Zagreb–Dubrovnik, 2015, 347; isti, *Vlastela grada Dubrovnika 8. Genealogije (M–Z)*, Zagreb–Dubrovnik, 2017, 322, 324.

Андре Вучинић, 53 – Andreas Johannis de Volzo/Volço (око 1379–1444), дубровачки властелин. Био је члан Малог већа 1420. године (изабран 15. XII 1419. са 66 гласова за, 47 против и 3 уздржана – DAD, *Acta Maioris consilii* II, fol. 14). На положају градског кнеза налазио се шест пута у периоду од 1424. до 1439. године. Био је успешан пословни човек, који је заједно са оцем Иваном и братом од стрица Андријом Мартоловим учествовао у организовању производње тканина у Дубровнику.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 448–450; N. Vekarić, *Vlastela* 3, 328, 330–331; isti, *Vlastela* 6, 350; isti, *Vlastela* 8, 409.

Топографски подаци

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне и Старог српског архива* објашњени су топоними **Конавли** (ГПБ 1, 109–110; 3, 151–152; 9, 115–116; ССА 7, 126; 8, 116–117), **Соко** (ГПБ 7, 57; 9, 116).

Важнији термини и установе

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњени термини: **Власин дан (Власин светац), велможа, вијеће, вијећница, витез, властела у Дубровнику, господин, госпођа, град, жупа, заклетва, кнез у Дубровнику, краљ, краљевство, лист, логотет, међа, милост, перпера, печат, село** (Т. Вуковић Драгичевић, *Библиографија важнијих термина и установа, просопографских и топографских података, који су објашњени у првих десет бројева „Грађе о прошлости Босне“*, ГПБ 10, 51–54), као и **свит и зговор, часни крст** (ГПБ 14, 75–76). Поред ових, у *Старом српском архиву* објашњени су и појмови **динар, заселак, котар, комуна/општина, људи, паша/пасиште** (Д. Јечменица, *Преглед објављених исправа, објашњаваних установа и појмова, просопографских и топографских података у првих десет књига Старог српског архива*, ССА 10, LVI–LXI).

Aleksandar Krstić

Institut d'Histoire

Belgrade

**CHARTRE DE LA MAIRIE DE DUBROVNIK SUR LE PAIEMENT DE
500 PERPER PAR AN AU ROI STJEPAN OSTOJIC**

Dubrovnik, le 8. février 1420.

Résumé

Pendant le travail une édition critique de la charte est publiée par la mairie de Dubrovnik le 8. février 1420., s'engageant à verser 500 perper en dinars de Dubrovnik au royaume de Bosnie pour la jouissance permanente du comté de Konavli et de la ville de Soko. Fin juin 1419., les autorités de Dubrovnik ont acheté au duc Sandalj Hranić Kosača sa part de Konavli, tout en essayant d'acquérir l'autre moitié de cette paroisse, qui appartenait au duc Petar Pavlović. Bien que les négociations sur l'achat de la partie de Konavli de Pavlović n'aient pas abouti à ce moment-là, le roi de Bosnie Stjepan Ostojić le 4. décembre 1419., avec le consentement de la reine mère de Kujava et du souverain du royaume de Bosnie a confirmé à Dubrovnik la possession éternelle de toute comté de Konavli et de la ville de Soko, avec tous les villages, hameaux, habitants, libertés, districts et frontières. La charte de Dubrovnik du 8. février 1420. reprend ces dispositions, c'est pourquoi a été promis au souverain bosniaque en échange un tribut de 500 perper par an. La mairie de Dubrovnik garde le droit de ne pas payer ce tribut lors d'éventuelles guerres futures avec le royaume de Bosnie si elle est empêchée de bénéficier des revenus de Konavli et Soko. Dans la charte, l'obligation du roi Stjepan d'aider Dubrovnik contre toute attaque arbitraire d'un noble bosniaque contre cette ville est soulignée. Même si la charte stipulait que ces revenus constitueraient une obligation permanente de Dubrovnik envers la couronne bosniaque ce qui fut confirmé par le serment du duc de Dubrovnik et des membres du Petit Conseil dont les noms sont mentionnées dans la charte, ce n'était pas le cas. En effet, après que le roi Stjepan Ostojić ait été déchu du trône quelques mois plus tard, cet hommage n'est plus mentionné dans les documents régissant les relations entre la Bosnie et Dubrovnik. La charte de la mairie de Dubrovnik au roi Stjepan Ostojić a été rédigée par le chancelier slave de Dubrovnik Rusko Hristiforović. La charte originale n'a pas été conservée, mais il en existe une copie du XVe siècle dans la collection *Liber privilegiorum (Codex Ragusinus)* à les Archives d'état de Dubrovnik.

Mots-clés: roi Stjepan/ Stefan Ostojić, reine de Kujava, Dubrovnik, Konavli, Soko / Sokol à Konavli, charte.

Срђан Рудић*

Историјски институт
Београд

**ПОВЕЉА ВОЈВОДЕ РАДОСАВА ПАВЛОВИЋА КОЈОМ
ПОТВРЂУЈЕ САНДАЉЕВУ ПРОДАЈУ ПОЛА КОНАВАЛА И
ПОТВРЂУЈЕ ПРИЈАТЕЉСТВО СА ДУБРОВЧАНИМА**

Борач, 24. априла 1421.

Сажетак: Војвода Радосав Павловић потврдио је 24. априла 1421. године Сандаљеву продају пола Конавала Дубровнику и потврдио пријатељство са Дубровчанима. Повеља о овом чину сачувана је у оригиналу и чува се у Државном архиву у Дубровнику. Чланак садржи текст повеље и његов превод на савремени српски језик, те анализу дипломатичких особености повеље.

Кључне речи: Радосав Павловић, Сандаљ Хранић, Влатко Марош, Дубровник, Конавли, повеља.

Повеља војводе Радосава Павловића од 24. априла 1421. године представља једну етапу у решавању проблема продаје Конавала Дубровнику. Свега неколико месеци раније, почетком новембра 1420. године, војвода Радосав је потврдио Сандаљеву продају половине Жупе Конавли и град Соко Дубровчанима.¹ Након успешно обављеног посла са Сандаљем Хранићем, Дубровчани су могли да се посвете преговорима са војводом Радосавом о куповини његове половине Конавала. Ускоро је дошло до проблема у решавању овог питања јер су се у њега, на захтев војводе Радосава који је тражио њихову заштиту, укључиле и Османлије. Изговор за ово нађен је у продаји тврђаве Соко којом је у руке Дубровника, угарског вазала, доспео босански и турски вазални посед. Као резултат овог мешања, Сандаљ Хранић морао је да поништи уговор са Дубровчанима иако је имао подршку Османлија приликом његовог склапања. Дубровчани су писали Сандаљу и подсетили га да је продају обавио заједно са својом браћом

---

* Ел. пошта: srdjanrudic@yahoo.com.

¹ С. Рудић, *Повеља војводе Радосава Павловића којом потврђује Сандаљево уступање пола Конавоске жупе Дубровчанима, 1420, 3. новембар*, ГПБ 14 (2021) 101–112.

и властелом, те да су је потврдила и два краља – Стефан Остојић и Твртко II. Ипак су морали крајем децембра да врате Сандаљу његов део Сокола. Почетком јануара 1421. године Дубровчани су се обратили војводи Радосаву, подсетили га на старо пријатељство које су имали са њим, истицали да не могу веровати да не признаје договорено, те да **ѡдъ коли к свѣтъ постал нѣ се толико слѡчило ни чѡло ни видѣло да к икданъ гднъ земљни свою рѣчь и свою посальбинѡ и своѡ печати потвориль**, те се на крају питали како ће због својих поступака с њима живети.² Војвода Радосав овим поступком штитио је своје интересе – он је поседовао половину града Соко и није потврдио продају своје половине Дубровчанима. Истина, повељом од 3. новембра 1420. године војвода Радосав потврдио је Дубровчанима продају Сандаљеве половине Жупе Конавли и град Соко – из текста исправе може се закључити да се ради о читавом граду, а не само о половини која је припадала Сандаљу. Ускоро је дошло до побољшања односа између Дубровника и војводе Радосава, јер су Дубровчани већ 18. фебруара издали повељу којом су потврдили старо пријатељство са босанским војводом.³ Убрзо потом војвода Радосав издао је повељу којом је потврдио продају Сандаљеве половине Жупе Конавли Дубровчанима, док је Соко изостављен, јер је половина града била у његовом власништву.⁴

Опис повеље и ранија издања

Повеља војводе Радосава Дубровнику од 24. августа 1421. године сачувана је у оригиналу и данас се налази у Државном архиву у Дубровнику (*Diplomata et acta*, Већ 1057). Сачувана су и два преписа ове повеље – један писан на папиру са утиснутим дубровачким и два турска печата, и други, који је сачинио Никша Звијездић, у зборнику *Liber Privilegiorum (Codex Ragusinus)*.

---

² Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–I*, 570–571.

³ F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 309–311; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–I*, 571–573.

⁴ О Сандаљевој продаји Конавала Дубровнику детаљније погледати у: E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 221–244.

Детаљан опис повеље дао је Грегор Чремошник⁵. Повеља је исписана на пергаменту немачког начина израде, димензија – ширина горе 405 мм, доле 387 мм, дужине 220 мм лево и 225 мм десно; дебљина износи 0,15–0,16–0,17–0,15 мм. Спољашња страна пергамента је малчице жућкастија од унутрашње, а обе су храпаве, тако да се мастило приликом писања понегде разливало. Према квалитету пергамент спада међу боље али не и најфиније производе. На повељи се виде трагови савијања. Пресавијена је одозго 9,5 цм на доле, а на то са десне 10 цм и са леве 14,5 цм унутра. Потом је свакако стављена у други омот. Приликом приређивања пергамента за писање дијак није користио систем линирања, те су маргине мале и неједнаких димензија – горња 25 мм, лева 25–28 мм, десна 5–15 мм, доња 40–60 мм – док редови нису равни већ се према средини пењу, а онда према крају спуштају.

Печат је за пергамент причвршћен врпцом која је направљена од 26 танких двоструко предених конаца црвене свиле. За њено провлачење направљена су три вертикална прореза, ширине од по 1 цм – два горња по 3 цм изнад доње ивице пергамента и по 18 цм од десног и левог руба и доњи прорез 1,3 цм изнад доњег руба на средини између горња два прореза.

По један крак врпце је са полеђине на лице провучен кроз горња два прореза, одакле се оба спуштају до доњег прореза. Кроз доњи прорез пролази само крак из десног горњег прореза, док се онај из левог обавија изнад доњег прореза око десног и на то лицем пада до доњег руба пергамента. Ту је од оба крака плетена око 8 цм дуга плетеница до печата у који улази на један отвор. У печату се конци врпце деле на три дела који избијају на доњем рубу печата на три, недалеко један од другог, лежећа отвора. Испод печата висе још око 10 цм.

Печатна грудва направљена је од светлосмеђег воска и има облик неправилне зделе са равним дном. Једна страна зделе висока је 2,2 цм, друга 2,8 цм, док горњи облик зделе има јајолики изглед с највећим пречником од 4,3 цм. Са горње стране печатне грудве направљено је удубљење правилног кружног облика од 3 мм, око којег се налази набор ширине 1,5–2 цм. Дно удубљења испуњено је

---

⁵ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka. III. Humske povelje i pisma*, GZM 6 (1951) 91–94.

воском црне или тамнозелене боје.⁶ Коришћен је мали типар пречника 1,8 цм. На централном делу печатног симбола приказана је кула са четири зупца на врху (Анђелић пише пет). Кула је постављена на широку базу која се постепено сужава. Представа куле уоквирена је са две концентричне кружнице, удаљене једна од друге 3 мм, између којих се налази натпис. Отисак типара је нејасан – Чremoшник сматра да је рађен са превише топлим воском – те натпис није читљив у потпуности. Чremoшник је прочитао натпис + **ВОІ[ЕВ]ОДЕ [РА]ДОСАВА ПЕЧ[А]Т.**⁷

На полеђини се налази више записа, међу којима је најобимнији савремени регест дубровачке канцеларије: *confirmazion de uoieuoda radosau paulouich de la paxe fatta e conformazion de la mitade de chanal de voieuoda sandagl*. У наставку је запис Никше Звијездића: *In 1421 de aprilo*. Испод Никшиног записа налази се крупно, подебљано и донекле украшено слово *S*. Остали записи означавају различите сигнатуре: N 17 del Pach. V.; № 230: an. 1421; 1064; 1057; 1057/178.

Повеља је до сада доживела више издања. Како су повеља и њен оверени препис различито датовани, Павле Карано-Твртковића и Франц Миклошич су сматрали да се ради о две повеље.⁸ Стога су у збирци Карано-Твртковића препис и оригинал објављени под бројевима 101 и 102, а код Миклошича под бројевима 277 и 278. Ову грешку уочио је Љуба Стојановић, који је оригинал објавио под бројем 591, истовремено указавши и на разлике између њега и преписа. Оригинал повеље обилује хаплографијама. Стојановић је под бројем 592 објавио препис Никше Звијездића.

⁶ Чremoшник је записао да је боја толико тамна да му се чинило да се ради о црној, међутим, како се код каснијих Радослављевих печата употребљавала тамнозелена боја за отисак типара, није искључио могућност да се ради о зеленој боји, односно о тако тамнозеленој да се чини да је у питању црна боја. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka. III. Humske povelje i pisma*, 92, nap. 25. Према Алекси Ивићу ради се о печату од природног воска у којем је типар утиснут на зеленом воску. А. Ивић, *Стари српски печати и грбови*, Нови Сад 1910, 32.

⁷ Према Ивићу натпис гласи + **ВОІ[ЕВ]ОДЕ [РА]ДОСАВА ПЕЧ[А]Т.** Анђелић пише да се несумњиво може прочитати реч + **ВОІОДЕ** и да легенда вероватно гласи + **ВОІВОДЕ (РАДОСАВА ПЕЧАТ)**. А. Ивић, *Стари српски печати и грбови*, Нови Сад 1910, 33; P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, 50.

⁸ П. Карано-Твртковић, *Српски споменици*, 153–155; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 311–313. Опис преписа дао је Грегор Чremoшник. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka. III. Humske povelje i pisma*, 93–94.

Ранија издања: П. Карано-Твртковић, *Српски споменици*, 155–157; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 313–314; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 573–577; М. Brković, *Diplomatički zbornik srednjovjekovnih humskih i bosanskih isprava Dubrovniku*, Mostar 2011, 114–116, br. CXXVI (латинична транслитерација, према Стојановићевом издању); L. Nakaš, D. Župarić, A. Lalić, Dž. Dautović, E. Kurtović, *Codex diplomaticus regni Bosnae*, Sarajevo 2018, 417–419 (са преводом и фотографијом).

Текст повеље**

+ Славни Б(о)же ц(а)рѡ небесни кои вкрѣмљѣшь и правишь своимь Б(о)жьствомь всѡ васеленѡю, азъ смирни прѣдъ Божьствомь ти рабъ Радосавъ, синь и⁹ наследникъ славнога¹⁰ |2| поменѡтъа г[оспо]д[и]на кнеза Павла Радиновића, Б(о)жьствѡ ти славѡ непристано ваздаю, кои ме по твои слаткои милости сподоби и постави г[оспо]д[и]на въсемѡ стежанью мо|3|ихъ природитель и вѡде з Богѡмь¹¹ ва пѡни госпоцстви смислихъ и смотрѣхъ въ срьдчанихъ ѡтаини хъ срьдца моегѡ¹² великѡ нескровнѡ¹³ паче всемѡ свиетѡ ѡбъ|4|павленѡ слаткѡ и великосрьдчанѡ¹⁴ почтенѡ пригазанъ кою е вазда и ѡ всако врѣме ималь г[оспо]д[и]нъ кнезь Паваль родител ми и потомь¹⁵ г[оспо]д[и]нъ ми и братъ старии¹⁶ воевода |5| Петаръ славнимь градомь Дѡбровникомь и с тогѡ¹⁷ почтеними вастели¹⁸ (!) и шни ш ними¹⁹ хѡтисмо²⁰ и ми г[оспо]д[и]нъ воевода Радосавъ по ѡбичаю²¹ нихъ ѡнѡѣ и ѡнакѡ|6|ге²²

** Редакција издања и превода: Т. Суботин Голубовић.

⁹ Недостаје код Миклошича.

¹⁰ Карано-Твртковић, Стојановић: **Славнога**.

¹¹ Карано-Твртковић, Миклошич, Стојановић: **богомь**.

¹² Карано-Твртковић, Миклошич, Стојановић: **моегѡ**.

¹³ Код Миклошича додато и: **великѡ и нескровнѡ**.

¹⁴ Карано-Твртковић, Миклошич: **велико срьдчанѡ**.

¹⁵ Миклошич: **по томь**.

¹⁶ Миклошич: **старши**.

¹⁷ Карано-Твртковић, Миклошич, Стојановић: **того**.

¹⁸ Карано-Твртковић, Миклошич, Стојановић: **вастели**.

¹⁹ Миклошич: **ш-ними**.

²⁰ Карано-Твртковић, Миклошич, Стојановић: **хѡтисмо**.

²¹ Карано-Твртковић, Стојановић: **ѡбичаю**.

²² Карано-Твртковић, Миклошич: **ѡнакѡре**.

почтенѢ лѢбавь и пригательство ш ними²³ и ѡце²⁴ боле поновити и ѡкрѣпити и ѡстановити. И за то да е ва свидинѣ²⁵ вьсакомѢ маломѢ и голимомѢ²⁶ |7| ере²⁷ по [о]вемь²⁸ нашемь листѢ ѡ[дѣ] данась²⁹ наприѣда³⁰ до коли свиеть стои поновихь, ѡкрипихь и больше ѡстановитихь славнимь градомь ДѢбровникомь и с тогѡ³¹ |8| почтеними вастели (!) всакѢ почтенѢ лѢбавь и приганизь и шбитѢ госпоцтво ми бити имь срьдчани и вирни пригатель до вика и нихь³² трьговце и лѢди и иманье |9| саблѢдати по свои мочи дрѣжави³³ и всѢди кѢди наша мощь море досеѣки и всакѢ тко нась слѣша да ихь саблѢда и шбарѢ ѡда всакое злобе и цете. |10| И ѡце³⁴ на ѡнѢи поль жѢпе Конавли, цѢто е било воеводе Сандала и тои все³⁵ даль и записаль градѢ ДѢбровникѢ и негѡ³⁶ вастелемь³⁷ (!) Ѣ вацинѢ |11| и Ѣ племенцинѢ³⁸ са всимь котаромь и ш лѢдами,³⁹ и то имь все потверѣдихь и ѡстановитихь до дни и до вика како имь е кралеѡство босанско и вель|12|можье потверѣдили такоѣе и таа воевода Радосавь потверѣдѣю нека се и таа нахоѣѢ Ѣ записеѣхь ѡ потверѣѣваньята⁴⁰ како и дрѣга рѣсажька г[оспо]да. |13| И всакое врьсте чловикѢ дѢбровачки и с иманьемь да е волань ходити по нашои дрѣжави слободно и ѡпеть походить са всимь без [з]а|14|баве⁴¹ како и вазда. И ако би била коѣа рѣчь или створѢ неприличань или недворань ка мни воеводи РадосавѢ или к моимь лѢдемь |15| ѡ[дѣ] ДѢбровника⁴²

²³ Миклошич: ш-ними.

²⁴ Стојановић: ѡце.

²⁵ Стојановић: свидине.

²⁶ Карано-Твртковић, Миклошич, Стојановић: голимомѢ.

²⁷ Карано-Твртковић: ере.

²⁸ Карано-Твртковић: повемь; Миклошич: п-о-вемь; Стојановић: по-вемь.

²⁹ Карано-Твртковић: ѡданась; Миклошич: ѡ-д-анась; Стојановић: ѡ-данась.

³⁰ Карано-Твртковић: наприѣда.

³¹ Карано-Твртковић, Миклошич, Стојановић: тогѡ.

³² Стојановић: нихь.

³³ Миклошич: дрѣжавии.

³⁴ Стојановић: ѡце.

³⁵ Миклошич: тои же. Делује да је писар најпре кренуо да пише слово ж које је потом преправио у в.

³⁶ Карано-Твртковић, Миклошич, Стојановић: негѡ.

³⁷ Карано-Твртковић: вастелемь.

³⁸ Миклошич: племенцинѢ.

³⁹ Миклошич: ш-лѢдами.

⁴⁰ Миклошич: ѡпотверѣѣваньята.

⁴¹ Карано-Твртковић: безабаве; Миклошич: бе-з-абаве; Стојановић: бе-забаве.

⁴² Карано-Твртковић: ѡДѢбровника; Стојановић: ѡ-ДѢбровника.

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or letter. The text is densely packed and covers most of the page. It appears to be written in a historical form of a Cyrillic-based script, possibly Old Church Slavonic or a related dialect. The text is written in dark ink on aged, slightly yellowed paper. The script is highly stylized and difficult to decipher without specialized knowledge of the language and its historical forms. The text is arranged in approximately 20 lines, filling the page from top to bottom. There are some larger, possibly decorative or significant characters interspersed throughout the text. The overall appearance is that of a well-preserved but clearly aged historical manuscript.

CV. 230: 1064

an 1421

Formacion de un conde e adoson paulo un
de la parte de la. e formacio de la mual de
con el de un conda son daga In 1421
de dipulo /

N. 17 del Pach. V.

или w[дѣ] лѣди⁴³ неговихъ⁴⁴ wд(ь) оногаи⁴⁵ дне, wколе⁴⁶ потрѣбова г[оспо]днѣ Б(о)ѣ г[оспо]д[и]на воеводѣ Петра, а таа г[оспо]д[и]нѣ воевода Радосавѣ |16| постахъ ѿ госпоцствѣ, до прьвога Божиѣа рожьства Христова, все wстависмо и пѣстисмо, да се не ище и не пита до дни и до ви|17|ка. И на все више писанъ азъ г[оспо]д[и]нѣ воевода Радосавѣ с моими вастели (!) и са ближиками сими, ѿписать ихъ именовемъ тко вѣдѣ, ро|18|тихъ се на светимъ еванѣлию Христовѣ и на часномъ Крижи Г[оспо]дни и въ .д. еванѣлисти⁴⁷ и въ .вѣ. светихъ врѣховнихъ ап|19|стола б(о)ихъ и въ .тѣи. светихъ wтаць, иже сѣтъ ва Никии, тако все више писано право и вирно хоѣемо сахрани|20|ти а ни ѿ чемъ не ѿкрѣнити до дни и до вика. Тко ли би ѿкрѣнилъ или потворѣлъ, да сѣ все клетви на немъ пале, и да е при|21|чесникъ Иѣди, кои прода сина Б[о]жьа на распетѣ, и да е клетъ г[оспо]д[и]номъ Б[о]гомъ и всеми светими ва вики вика. И за веѣе ви ро|22|ванѣе закономъ⁴⁸ под висѣтомъ печатѣю госпоцства ми повелихъ запечатити. Писа⁴⁹ се⁵⁰ лието рожьства Христова .ч. и .ѣ. |23| и .к. и прьво лието, писано м(ѣ)с(ѣ)ца апрѣла .к. и .д. данъ ѿ Борчѣ ѿ четвьртакъ по Юрьеви днѣви. И писа Блатко Марошь, днакъ надво|24|рни г[оспо]д[и]на воеводе Радосава.

Превод

+ Славни Боже, царе небесни, који својим божанством владаш и управљаш свом васељеном, ја смерни пред божанством ти раб Радосав, син и наследник славне успомене кнеза Павла Раденовића, божанству ти славу непрестано дајем јер си ме по својој слаткој милости удостојио и поставио да будем господин свим поседима мојих прародитеља. И будући, по Богу, у пуној власти осмотривши у срдачним тајанствима срца својега велико, нескривено али читавом свету објављено, слатко и веома срдачно поштовано пријатељство, које је увек и у свако време имао господин кнез Павле, родитељ ми, а потом господин ми и брат старији војвода Петар са славним

⁴³ Карано-Твртковић: wлѣди; Стојановић: w-лѣди.

⁴⁴ Карано-Твртковић, Миклошич, Стојановић: неговихъ.

⁴⁵ Карано-Твртковић: wоногаи.

⁴⁶ Миклошич, Стојановић: w-коле.

⁴⁷ Карано-Твртковић: еванѣлисти.

⁴⁸ Карано-Твртковић: законномъ.

⁴⁹ Карано-Твртковић: писанъ.

⁵⁰ Недостаје код Карано-Твртковића.

градом Дубровником и с његовом поштованом властелом, и они са њима, хтесмо и ми, господин војвода Радосав, по њиховом обичају да ону и онакву поштовану љубав пријатељство с њима још боље потврдимо, оснажимо и установимо. И стога да је на знање свакому малому и великому да по овом нашем листу, од данас убудуће, док свет постоји, потврдих, оснажих и још јаче установих са славним градом Дубровником и његовом уваженом властелом сваку поштовану љубав и пријатељство. И обећа господство ми да ћу им бити срдачни и верни пријатељ довека, и њихове трговце и људе и имовину чувати по свој мојој држави и свуда куда наша моћ може досећи. И свако ко нас слуша да их чува и пази од сваке злобе и штете. И још ону половину Жупе Конавли, што је била војводе Сандаља, који је дао и записао граду Дубровнику и његовој властели у баштину и у племенито са свим котаром и с људима, и то им све потврдих и установих до дана и до века како су им краљевство босанско и велможе потврдили, такође и ја, војвода Радосав, потврђујем, нека се и ја налазим у записима о потврђивању као и друга русашка господа. И сваке врсте човеку дубровачком, и с имовином, да је слободно ходити по нашој држави слободно и опет походити са свим, без задржавања као и увек. И ако је била нека реч или чин неприличан или неуљудан ка мени војводи Радосаву или ка мојим људима од Дубровника или од његових људи, од онога дана када узе господ Бог господина војводу Петра, а ја господин војвода Радосав постах владалац, па до првог Божића рођења Христова, све остависмо и пустисмо, да се не иште и не пита до дана и до века. И на све више писано, ја господин војвода Радосав, са својом властелом и са рођацима, који буду уписани именима, заклек се на Светом јеванђељу Христовом и на Часном крсту Господњем и у четири еванђелиста и у 12 светих врховних апостола божјих и у 318 светих отаца који су у Никеји, да ћемо све више писано право и верно сачувати и ни у чем нећемо окрњити до дана и до века. Ко ли би окрњио или потворио, да све клетве на њега падну и да је саучесник Јуди који прода Сина божја на распеће и да је клет од Господа Бога и од свих светих у век векова. И за већу веродостојност (наредих) висућим печатом господства ми повељу запечатити. Писа се лета рођења Христова 1421. лето, писано 24. дана месеца априла у Борчу у четвртак по Ђурђеву дану. А писа Влатко Марош, дијак дворски господина војводе Радосава.

Дипломатичке особености

Повеља војводе Радосава Павловића започиње симболичком инвокацијом, након које следи вербална инвокација, која је у овом облику својствена канцеларији војводе Радосава. Слична инвокација јавља се и у повељама војводе Радосава Дубровчанима из 1420. и 1423. године. Интересантно је да су ове три повеље писала три дијака: Чичоје Поповић, Влатко Марош и Остоја.⁵¹ Војвода Радосав у поменути три повеље своју власт везује искључиво за Бога, чија је воља била да наследи свог оца, кнеза Павла, и који га је поставио да влада поседима својих предака (*ја смерни пред божанством ти раб Радосав, син и наследник славне успомене кнеза Павла Раденовића, божанству ти славу непрестано дајем јер си ме по својој слаткој милости удостојио и поставио да будем господин свим поседима мојих прародитеља*). За разлику од Сандаља Хранића, војвода Радосав своје господство гради само на предачкој линији. Неколико година касније, у повељи из 1427. године, своју власт ће везивати и за босански русаг.⁵²

Интересантан детаљ код ове повеље представљају сведоци. Наиме, иако се војвода Радосав заклео са својом властелом и „ближиками“, формула сведока је изостала, јер њихова имена нису унета иако је то било предвиђено (*И на све више писано, ја господин војвода Радосав, са својом властелом и са блиским рођацима, који буду уписани именима, заклек се*). Можда је овде потребно напоменути да се у повељи издатој свега неколико месеци раније (3. новембра 1420) сведоци не помињу, већ се војвода Радосав сам заклиње да ће поштовати њене одредбе (*и на све више писано ја господин војвода Радосав заклек се*).⁵³

Карактеристично за повеље војводе Радосава јесте употреба речи „криж“, која се у босанским повељама јавља седам пута – обично се користи реч крст (јавља се 27 пута).⁵⁴ „Криж“ се помиње у пет Радослављевих повеља, укључујући и ову (1421, 1423, 1427, 1432,

---

⁵¹ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни*, 319.

⁵² Исто, 387.

⁵³ С. Рудић, *Повеља војводе Радосава Павловића којом потврђује Сандаљево уступање пола Конавоске жупе Дубровчанима, 1420, 3. новембар*, ГПБ 14 (2021) 107; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни*, 443, 462.

⁵⁴ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни*, 529.

1439).⁵⁵ Остале две исправе у којима се јавља „криж“ изашле су из канцеларија краљева Твртка II (1421) и Томаша (1444. године).⁵⁶

Свакако најинтригантнији детаљ повеље представља њена датација, односно датација преписа. Већ смо истакли да су оригинал и оверени препис различито датовани – препис са 22, а оригинал са 24. априлом, што је довело у забуну Карано-Твртковића и Миклошича. На повељи је јасно написан датум издавања – **Писа се лието рожьства Христова .ч. и .г. и .к. и прьво лието, писано м(ѣ)с(е)ца апрѣла .к. и .д. дань 8 Борч 8 четвьртакъ по Юрьеви днєви.** (Писа се лета рођења Христова 1421. лето, писано 24. дана месеца априла у Борчу у четвртак по Ђурђеу дану). На овереном препису стоји да је настао **миесеца априла .к. и .б. дань.** Љубомир Стојановић у свом издању указао је на погрешан датум у препису и истакао да је 1421. године четвртак после Ђурђевдана био 24. априла. Међутим, додатан проблем приликом решавања овог питања представља и чињеница да је датум у оригиналу исправљен. Може се претпоставити да је била написана нека друга бројка која је касније преправљена у **д.** Чремошник је опрезно изнео претпоставку, за коју верујемо да је исправна, да је и у оригиналу првобитно стајала бројка **в** јер се она налази и у препису Никше Звијездића. Истакао је да је тешко могуће да два различита преписивача направе исту грешку, осим у случају да је Никша Звијездић преписивао са преписа а не са оригинала, што није искључено. На крају је закључио да се случај са различитим датумима не може потпуно објаснити.⁵⁷

Повељу је написао „Влатко Марош дијак дворски господина војводе Радосава“ (**Влатко Марошь, диѧкъ надворни г[оспо]д[и]на воєводе Радосава**). Израз дворски (надворни) дијак јавља се само још у повељи бана Твртка Стјепану Рајковићу из 1370–74. године – ову исправу је писао „дијак Дражеслав господина бана Твртка надворни“. Исти писар у повељи бана Твртка кнезу Влатку Вукославићу из 1353. године за себе каже да је „дијак господина бана Твртка надворни писац“.⁵⁸

⁵⁵ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 576, 590, 604, 625, 640.

⁵⁶ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 508; I–2, 117.

⁵⁷ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 577; G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka. III. Humske povelje i pisma*, 91, nap. 23.

⁵⁸ Đ. Šurmin, *Hrvatski spomenici I (1100–1499)*, Zagreb 1898, 86; J. Мргич-Радојчић, *Повеља бана Твртка Котроманића којом потврђује баитинске поседе кнезу Влатку Вукославићу, Суха на Прозраци, 1353. године*, ССА 4 (2005) 101–

Просопографски подаци

Влатко Марош, дијак – ово је једина сачувана повеља коју је саставио. Пише доста елегантним брзописом, те се може претпоставити да је био школован.

102; С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици, XIV Дијак, Граматик, Нотар, Канцелар, Номик, Логотет*, Глас СКА 106 (1923) 68, 74; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни*, 94.

Srdan Rudić

Institut d'Histoire

Belgrade

**CHARTRE DU DUC RADOSLAV PAVLOVIĆ CONFIRMANT
LA VENTE PAR SANDALJ DE LA MOITIÉ DE KONAVLI ET
CONFIRMANT L'AMITIÉ AVEC
LES HABITANTS DE DUBROVNIK**

Borač, le 24. avril 1421.

Résumé

L'article analyse la charte par laquelle le duc Radosav Pavlović, le 24. avril 1421. a confirmé aux habitants de Dubrovnik la moitié de la Comté de Konavli, que le duc Sandalj Hranić leur avait offerte en juin de l'année précédente. La charte représente une étape dans la résolution du problème de la vente de Konavli à Dubrovnik. Quelques mois plus tôt, début novembre 1420., le duc Radosav confirmait la vente par Sandalj de la moitié du Comté de Konavli et de la ville de Soko aux habitants de Dubrovnik. Bientôt, il y avait un problème pour résoudre ce problème, car à la demande du duc Radosav, qui a demandé leur protection, les Ottomans se sont impliqués également. L'excuse en a été trouvée dans la vente de la forteresse de Soko, qui a amené les possessions vassales bosniaques et turques entre les mains de Dubrovnik, un vassal hongrois. À la suite de cette ingérence, Sandalj Hranić a dû annuler le contrat avec Dubrovnik qui a été contraint de lui restituer sa part de Soko fin décembre. Début janvier 1421., les habitants de Dubrovnik se sont adressés au duc Radosav, lui ont rappelé l'ancienne amitié qu'ils entretenaient avec lui et ils ont fait remarquer qu'ils ne pouvaient pas croire qu'ils ne reconnaîtraient pas l'accord. Il convient de souligner que le duc Radosav protégeait ses intérêts par ces actions – il possédait la moitié de la ville de Soko et n'a pas confirmé la vente de sa moitié aux habitants de Dubrovnik. Bientôt, les relations entre Dubrovnik et le duc Radosav se sont améliorées ce qui a abouti à la délivrance de la charte faisant l'objet de cet article.

Mots-clés: Radosav Pavlović, Sandalj Hranić, Vlatko Maroš, Dubrovnik, Konavli, charte.

Павле Драгичевић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Студијски програм историје

**ШЕСТ ПОТВРДА О ДЕПОЗИТИМА ЈЕЛЕНЕ, ЖЕНЕ И
ПОТОЊЕ УДОВИЦЕ ВЕЛИКОГ ВОЈВОДЕ САНДАЉА
ХРАНИЋА КОСАЧЕ**

- 17. II 1423. (I)
- 15. VII 1429. (II)
- 12. XI 1436. (III)
- 13. XI 1436. (IV)
- 18. IV 1438. (V)
- 10. VIII 1441. (VI)

Сажетак: У раду се анализира шест докумената насталих у Дубровнику, који свједоче о динамици пословних активности Јелене Лазаревић, супруге великог војводе Сандаља Хранића Косаче. Сачувано је пет дубровачких потврда о пријему Јелениног новца и накита у депозитни улог, као и једна потврда њеног посланика о исплати уложеног новца. Предмет детаљније анализе су спољашњи и унутрашњи дипломатички елементи свих потврда. У раду је такође дата транскрипција текстова свих докумената на старосрпском и превод на савремени српски језик.

Кључне ријечи: Сандаљ Хранић Косача, Јелена Лазаревић, Босна, Дубровник, депозитни улог, дипломатика, XV вијек.

Јелена, ћерка кнеза Лазара и сестра актуелног српског деспота Стефана Лазаревића, удала се за великог војводу Сандаља Хранића Косачу децембра 1411. године. Њихов брак, као и већина бракова осталих властеоских породица онога времена, био је политичке природе. Треба га посматрати у контексту ондашњих сложених политичких прилика на простору јужног Јадрана. Наиме, Јелена је прије удаје за Сандаља била удата за Ђурђа II Страцимировића

---

* Ел. пошта: pavle.dragicevic@ff.unibl.org.

Балшића, господара Зете. Угрожен од Османлија, Ђурађ је Млечанима 1396. уступио Дриваст, Скадар, Свети Срђ и остале посједе са лијеве стране Бојане до мора. Јелена је остала удовица 1403. године. Незадовољни млетачком управом над повјереним им посједима, Јелена и Балша III, њен син којег је стекла у браку са Ђурђем II, подстакли су побуну против млетачке власти и без већих припрема почели исцрпљујући рат са Млечанима, који се протегао све до 1412. године. Венеција је разматрала могућност да терет ратовања пребаци на непријатеље куће Балшића, а потенцијалног савезника видјели су у великом војводи Сандаљу. До тог времена, Сандаљ је изградио своју власт у пространој области у коју су спадали дио обале Бококоторског залива са Новим и Рисном као и западне дијелове данашње Црне Горе који су раније, након слома Николе Алтомановића, припали Босни. Сандаљ се сматрао и баштиником врховне власти коју је раније Твртко I имао над Котором. Сандаљево учвршћивање у Зети значило је и потенцијални скори сукоб са Балшићима. За посједање Будве и Бара Сандаљ је Млечанима заузврат нудио своје учешће у насталом сукобу на њиховој страни. Међутим, до споразума није дошло усљед усложњавања на регионалној политичкој сцени. Угарски краљ Жигмунд заратио је са Венецијом 1411, а и Босна је представљала један дио његових широк политичких планова. До јесени исте 1411. Жигмунд је повратио свој утицај у Босни гдје су тамошњи великаши, међу којима је био и Сандаљ, пристали уз њега напустивши Ладислава Напуљског. Жигмунд је Сребреницу, важно рударско мјесто, додијелио исте године деспоту Стефану Лазаревићу, који је до тада посредовао у изналажењу мировног рјешења између Млечана, са једне стране, и своје сестре и њеног сина Балше III, са друге стране. С обзиром на то да је деспот Стефан одраније био Жигмундов вазал, било је логично очекивати успостављање добрих односа између српског деспота и великог војводе Сандаља Хранића. Логичан слијед напријед наведених политичких околности био је брак између сестре српског деспота и босанског велможе и, одмах потом, мировни споразум између Венеције и Балше, којим је потврђено стање као и прије рата.

Јелена је у брак ушла када је већ била увелико загазила у пету деценију живота, па је извјесно било да она и Сандаљ неће имати потомства. Међутим, иако је склопљен из политичких побуда, у историографији је овај брак оцијењен као „складан“. Тзв. „босански период“ њеног живота, тј. период који је провела у браку са Сандаљем Хранићем, у историографији је најмање познат, што

је у супротности са њеном врло активном политичком улогом коју је прије брака са Сандаљем имала у Зети, гдје је заједно са сином са великом одлучношћу настојала да одбрани тековине покојног супруга. Период њеног живота са Сандаљем Хранићем познат је углавном по документима дубровачке провенијенције, који се махом односе на њене финансијске трансакције, од којих значајан дио није сачуван. Јелена је и са појединим угледним Которанима пословно сарађивала, али се о тим активностима, услед оскудно сачуване изворне грађе, још мање зна него о оним у Дубровнику. Јелена је по други пут остала удовица марта 1435. године. Посљедње године свог живота провела је у земљи свог првог супруга, у Горичанима близу обале Скадарског језера. На острву Горица (Брезавица, Бешка) изградила је 1439. своју задужбину Цркву Св. Богородице, која се налази у непосредној близини Цркве Св. Ђорђа, задужбине њеног првог супруга.¹ У овом раду приредили смо ново издање свих шест познатих докумената из Државног архива у Дубровнику који се односе на њене пословне активности са властима и члановима патрицијата града под Св. Срђем. Треба нагласити да само прва два документа потичу из периода када је била у браку са великим војводом Сандаљем, а остала четири су из периода њеног удовиштва.

Јеленина самостална банкарска иницијатива настала је на темељу разгранатих пословних односа њеног мужа, великог војводе Сандаља Хранића Косаче, са Дубровчанима.² У вријеме његовог брака са

---

¹ Детаљније о напријед наведеним политичким приликама и о браку Јелене са великим војводом Сандаљем видјети у: В. Ђоровић, *Историја Босне*, Београд 1940, 406–408; С. Ђирковић, *Историја Босне*, 204–214; *Историја Црне Горе* II–2, Титоград 1970, 49–107 (И. Божић); М. Пурковић, *Кћери кнеза Лазара*, Београд 1996², 73–90; М. Ђунјић, *Bosna i Venecija (odnosi u XIV i XV st.)*, Sarajevo 1996, 110–142; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranic Kosača*, Sarajevo 2009, 183–192; Е. Dedić, *Serbian princesses at the Bosnian courts in the 15th century (Contribution to knowledge of the marital relations of the rulers and nobleman of the Bosnian Kingdom and the Serbian Despotate)*, Zbornik radova Bosna i njeni susjedi u srednjem vijeku. Pristupi i perspektive, ur. Е. Duranović, Е. Dedić i N. Rabić, Sarajevo 2019, 233–240; Е. Dedić, *Bosansko kraljevstvo i srpska despotovina (1402–1459)*, Sarajevo 2021, 53–58; П. Драгичевић, *Тестамент госпође Јелене, удовице војводе Сандаља, са двије признанице Стефана Вукића Косаче, његове жене Јелене и сина Владислава о примитку наслѣдства*, ГПБ 14 (2021) 129–185.

² Е. Kurtović, *Kretanje u depozitu Sandalja Hranica u Dubrovniku 1413–1435. g.*, Hercegovina 11–12 (2000) 29–53; Ђ. Тошић, *Сандаљева удовица Јелена Хранић*, ЗРВИ XLI (2004) 423–440; Е. Куртовић, *Јелена Хранић у банкарским пословањима у Дубровнику и Котору*, Зборник за историју БиХ 5 (2008) 89–113; Е. Куртовић, *Из*

Јеленом, он је у Дубровнику до 1423. у више наврата извршио укупно осам депозитних улога, у које је уложио знатна новчана средства и драгоцености. До јула 1420. ликвидирао је пет депозитних улога, а депонована средства постепено је прераспоредио у неколико нових, која су извршена 28. VII 1419, 22. VII 1420. и 7. V 1422. године. Ова три депозитна улога ликвидарана су 17. фебруара 1423, када су све драгоцености обједињене у један улог, а истог дана, поред Сандаљевог, формиран је и депозит који је гласио на Јеленино име.³

На основу постојећих сачуваних извора може се разабрати да је такву банкарску трансакцију иницирала управо сама Јелена посредством свог супруга, великог војводе Сандаља. Он је у појединим клаузулама ранијих депозитних улога исказивао намјеру да након своје смрти материјално обезбиједи своју супругу. Други депозитни улог од 6. V 1413. уложен је у *војводино и у име госпође Јелене*, али она није наведена као насљедник у случају мужевљеве смрти, већ је предност дата његовим потомцима или сродницима. Као потенцијални насљедник Сандаљеве имовине Јелена се помиње приликом његовог трећег депозитног улога од 5. новембра 1413. године. Тада су као насљедници поменути његови потенцијални синови, затим кћери, а у недостатку директних потомака, Јелени је требало да припадну златна икона и 3.000 дуката, а сав остали иметак Сандаљевој браћи и њиховом потомству.⁴ У клаузулама четвртог депозитног улога војводе Сандаља Јелена се не помиње као насљедник. Ова четири улога су 1419. ликвидарана, а 28. и 29. јула исте године све преостале драгоцености су прерасподијељене у два нова депозита. Као једини насљедник депоноване имовине из шестог Сандаљевог улога од 29. јула 1419. (2.000 дуката и златна икона) наведена је управо Јелена.⁵ Тај депозитни улог расформиран је након годину дана, када је 22. јула 1420. извршено седмо по реду улагање, током којег је уложено 2.000 дуката и златна икона, а као насљедник је на првом мјесту поново именована Јелена,

---

хисторије банкарства Босне и Дубровника у средњем вијеку, Београд 2010, 20–50, 117–143.

³ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 388–389; П. Драгичевић, *Први, други и трећи лист депозита војводе Сандаља са припадајућим потврдама*, ГПБ 5 (2012) 63–80; Исти, *Четврти, пети и шести лист депозита војводе Сандаља са припадајућим потврдама*, ГПБ 6 (2013) 45–63; Исти, *Седми, осми и девети лист депозита војводе Сандаља са припадајућим потврдама*, ГПБ 7 (2014) 35–50.

⁴ П. Драгичевић, *Први, други и трећи лист*, 67–77.

⁵ П. Драгичевић, *Четврти, пети и шести лист*, 46–59.

а, потом, Сандаљева браћа Вукац и Вук. Овај депозит расформиран је 17. фебруара 1423, када су опуномоћени посланици великог војводе Сандаља објединили све постојеће активне депозитне улоге у један, а на Јеленино име отворили засебан депозит.⁶ Ради прегледности доносимо у прилогу табеларни приказ Сандаљевих депозитних улога из времена док је био у брачној заједници са Јеленом Лазаревић и до тренутка формирања њеног самосталног депозита.

Јеленине банкарске активности у Дубровнику у изворној грађи могу само оквирно да се испрате. Док је била у браку са великим војводом Сандаљем, његови посланици су у исто вријеме извршили сређивање и Сандаљевог и Јелениног депозитног улога. Први Јеленин самостални депозитни улог од 17. фебруара 1423. остао је у Дубровнику пуних петнаест година. Међутим, није нам у потпуности познато у колико је наврата Јелена из депозита изузимала имовину или вршила нова улагања. Нити у једној дубровачкој потврди о запримању њене имовине у депозит не помиње се златна икона за коју је у свом тестаменту децидно навела да се налази у Дубровачкој општини.⁷ То је необично, јер се ради о врло вриједној имовини, чији је опис наведен у потврди о запримању Сандаљевог депозита од 24. јануара 1413. године. У питању је икона од злата са приказом Богородице и са многим другим сликама и са седам рубина, шест малих рубина, девет смарагда и 26 зрна бисера, укупне тежине једне литре и једанаест унчи (= 628,45 грама).⁸ Такође, поједини одјевни предмети који су опоручени тестаментом и за које је наведено да су у Дубровнику, нису наведени у потврдама о запримању њене имовине у депозит (два одијела код Никше Тамарића, кунтуш, бисерни плашт).⁹ Могуће је да се у овим посљедњим конкретним примјерима радило о неким другим пословним аранжманима о којима је остало мало писаних трагова. У документарној грађи је остало забиљежено да је октобра 1435. у Дубровнику Јеленин посланик Прибисав Похвалић од дубровачких

⁶ П. Драгичевић, *Седми, осми и девети лист*, 36–46. У потврди од 17. фебруара 1423. приликом ликвидације седмог по реду Сандаљевог улога његови посланици старац Дмитар, Радоња Припчић и Брајан дијак навели су да су подигли златну икону и 2.000 дуката. Дукате су, потом, како је наведено, *уписали у [нови] лист по захтјеву и на име госпође Јелене*. На тај начин имовина из Сандаљевог седмог улога преписана је на Јеленино име и постала је њен први самостални депозитни улог. Исто, 39.

⁷ П. Драгичевић, *Тестамент*, 143, 148.

⁸ П. Драгичевић, *Први, други и трећи лист*, 65.

⁹ П. Драгичевић, *Тестамент*, 142, 147.

власти примио икону, крст и остале предмете из Јелениног депозита који се не помињу у осталим документима.¹⁰ Да је бар дио новца из првог депозита подигнут сазнајемо из штуре забиљешке Никше Звијездића од 18. априла 1438. на маргини преписа прве дубровачке потврде о пријему новца. Међутим, у њој није садржан укупан износ који су подигли њени посланици Сладоје дијак и Лавро Шиговић, већ да је потврда о запримању депозита поништена након што је наведеним посланицима исплаћен новац.¹¹ Истог дана ти посланици су извршили ново улагање од 1.000 дуката (док. бр. V), а судећи по формулацији дијела текста дубровачке потврде о њиховом запримању, могло би се помислити да је Јелена одраније (или на исти дан) подигла половину новца из првог улога, те да је преосталу половину новца уложила у новоформирану депозит: **Я ѿѡа више реч(е)на тисѡка дѡкаты ѡо ѡста ѡд дѡкаты ѡд поклада реч(е)не госпоге Ёл(е)не ѡ нашем комѡнѡ за ѡса времена минѡта да се разѡме до данашнега дне.** Такође, за Јеленин накит депонован 13. новембра 1436. (док. бр. IV) није наведено да је подигнут у неком каснијем периоду, јер недостаје Јеленина потврда о изузимању поклада. Да ствар буде још необичнија, Никша Звијездић није сачинио ни препис у дубровачким општинским књигама, на чијој маргини је по обичају била стављана кратка забиљешка о подизању улога. Међутим, 10. августа 1441. (док. бр. VI) приликом новог и посљедњег улагања Јелениних драгоцености у депозит, наводи се накит врло сличног описа и тежине, који је уложен непуних пет година раније, из чега би се дао извести закључак да је Јелена, по потреби, ипак изузимала поједине драгоцености.¹² Ради прегледности доносимо у прилогу табеларни приказ Јелениних депозитних улога.

Потребно је напоменути да је друго Јеленино улагање од 15. јула 1429. извршено као посљедица интервенције самог великог војводе Сандаља, а врло вјероватно на иницијативу саме Јелене. Наиме, војвода Радосав Павловић крајем децембра 1426. продао је Дубровчанима свој дио Конавала. На ту његову одлуку извјестан утицај имала је и његова супруга Теодора, коју су Дубровчани почетком 1427. наградили

---

¹⁰ N. Jorga, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle II*, Paris 1899, 332.

¹¹ E. Kurtović, A. Peco, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne 1*, Sarajevo 2021, 138.

¹² Уп. у овом раду док. бр. IV и VI; N. Jorga, *Notes et extraits*, 379.

са хиљаду дуката.¹³ Сазнавши за то, Сандаљ је још током јула 1428. дубровачком посланству пренио да су се он, његова жена и властела нашли увријеђеним због тога што нису били изједначени у цијени која је постигнута продајом Конавала са војводом Радосавом Павловићем. Сандаљ је притужбе обновио током маја и јуна 1429, када се потужио дубровачким посланицима да и његова супруга „није почашћена у послу око Конавала као Радосављева“. Добивши упутства од своје владе, посланици су му одговорили „да је Радосављева супруга била извориште и начин“ да постигну оно што су тражили од Радосава. Посланство је, настојећи изгладити настале неспоразуме, Сандаља тада даривало са 2.000 дуката, које, чини се, он није хтио испрва да прими него је тражио да се један дио од тих дуката изузме и поклони његовој супрузи која је, вјероватно, била стварни иницијатор изнесених притужби. Окарактерисана још од својих савременика као особа снажног карактера и великог образовања, ћерка кнеза Лазара и кнегиње Милице, сестра преминулог деспота Стефана и тетка тада актуелног српског деспота Ђурђа Бранковића, Јелена је и поред брака са великим војводом русага босанског била особа од немалог политичког утицаја, којој су Дубровчани морали да исказују изразе нарочитог поштовања. Тежећи да изгледе новонастали неспоразум, посланици су, слиједећи дате инструкције, одбили да приме назад дио новчаног поклона, а Сандаљу су саопштили да ће његовој жени Јелени даривати других хиљаду дуката. Како су изјавили, то су урадили јер су је увијек поштовали, а спремни су били и даље да је поштују „имајући у виду добро сјећање на њеног оца и брата и њене претке а највише због поштовања према“ самом великом војводи Сандаљу. Ипак, Дубровчани су тражили да се све наведене трансакције у облику поклона држе у тајности из бојазни да би војвода Радосав Павловић могао поводом тога да им приреди додатне проблеме. Одбили су накнадно Сандаљев захтјев да се наведени дукати уложе под камату. Сандаљев посланик Прибисав Похвалић јула мјесеца обавио је административне радње око улагања наведених новчаних поклона у депозит. Он је 15. јула

---

¹³ B. Krekić, *Dva priloga bosanskoj istoriji prve polovine petnaestog vijeka; I. Uloga bosanskih vojvotkinja u dubrovačkoj kupovini Konavala*, *Godišnjak DI BiH XXXVII* (1986) 129–133; A. Смиљанић, М. Поповић, *Улога жене у дипломатији; Личност Теодоре Павловић Косача у свјетлу односа породица Павловић и Косача*, *ИЧ LXXI* (2022) 242–246.

извршио десето улагање у Сандаљев депозит, а истог дана уложио је и наведених 1.000 дуката у засебан Јеленин депозит.¹⁴

Оваква и слична документа износе на свјетлост дана само један дио материјалног богатства и раскоши којом је била окружена наша средњовјековна властела. Луксузна гардероба израђена од најфинијих тканина махом је набављана у Италији. У овим документима од тканина се помињу хаздеја (грч. χαρδιον, кадифа) и брачин (врста свилене тканине?), али и широка лепеза остале луксузне робе: златни накит, драго камење (сафир, рубин), бисери и сребрно посуђе. Само у посљедњем документу у депозит је положено сребрно посуђе тежине преко 11 кг и накит у сребру, злату, бисерима и драгом камењу од око четири килограма тежине. Само је једна наведена ставка, појас од позлаћеног сребра на плаветној тканини, имала преко три килограма. Све напријед наведено, уз Јеленину златну икону од злата украшену бисерима и драгим камењем, поменути крст који је вјероватно био израђен од племенитог метала и остале луксузне израђевине познате из Сандаљевих депозитних листова, представљали су статусне симболе преко којих можемо да спознамо ниво материјалне културе куће Косача и који су на адекватан начин презентовали њихов тадашњи друштвени статус.¹⁵

---

¹⁴ N. Jorga, *Notes et extraits*, 251. Текст инструкције дубровачким посланицима налази се у DAD, *Lettere di Levante* X, fol. 65v–66r (5. VI 1429). Текст са факсимилом документа доступан је у преводу: L. Nakaš i dr., *Codex diplomaticus Regni Bosnae – povelje i pisma stare bosanske države*, Sarajevo 2018, 518–520. Уп. и П. Драгичевић, *Десети депозитни лист војводе Сандаља*, ГПБ 8 (2015) 41–50; В. Krekić, *Dva priloga bosanskoj istoriji*, 130–136; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 286–293.

¹⁵ Уп. Б. Радојковић, *Материјална култура босанске властеле*, Зборник за историју БиХ 1 (1995) 67–83; П. Драгичевић, *Поводом једне поморске непогоде*, Прилози ИИ у Сарајеву 40 (2011) 218–220. У нашем раду у прошлом броју часописа *Грађа о прошлости Босне* детаљно смо коментарисали поједине ставке наведене у Јеленином тестаменту. П. Драгичевић, *Тестамент*, 169–175.

Прилог I
Преглед депозитних улога у Дубровнику великог војводе Сандаља Хранића Косаче до отварања
Јелениног самосталног депозита

Улагање	Датум	Изузимање	Датум	Опоручени наследници по реду насљедивања	Примједба
1. а) златна икона б) коњска опрема	24. јануар 1413.	комплетан улог	4. август 1419.	нису наведени	
2. а) 562 литре и девет унчи дубровачких динара	6. мај 1413.	комплетан улог	4. август 1419.	1. евентуални син или кћер 2. браћа Вукац и Вук	
3. а) 122 литре и пет унчи пликог сребра б) 24.247 турских аспри в) 5.702 дуката г) 1.039 перпера которских динара д) 1.100 перпера дубровачких динара	5. новембар 1413.	комплетан улог	4. август 1419.	1. евентуални син 2. евентуална кћер 3. Јелени 3.000 дуката и златна икона а остали иметак: 4. браћи Вуклу и Вуку 5. синовима Вукаца и Вука 6. кћерима Вукаца и Вука	
4. а) 4.960 перпера дубровачких динара б) 1.040 перпера которских динара в) сребрни судови тежине 61 литру и осам унчи	29. јануар 1419.	комплетан улог	4. август 1419.	1. евентуални син 2. евентуална кћер 3. браћа Вукац и Вук 4. синови Вукаца и Вука 5. најближи остали мушки сродници	

	Улагање	Датум	Изузимање	Датум	Опоручени насљедници по реду насљедивања	Примједба
5.	<p>а) 3.060 перпера дубровачких динара б) 2.079 перпера которских динара в) 24.247 турских аспри г) 9.702 лукага д) 122 литре и пет унчи пликог сребра ђ) сребрни судови тежине 61 литру и осам унчи е) коњска опрема</p>	28. јули 1419.	<p>а) сребрни судови б) турске аспре в) 2.079 перпера которских динара г) коњска опрема</p>	<p>а) 9. мај 1422. б) 4. јануар 1423. в-г) 17. фебруар 1423.</p>	<p>1. свентуални син 2. свентуална кћер 3. браћа Вукац и Вук 4. синови Вукца и Вука 5. мушки потомци синова Вукца и Вука 6. најближи остали мушки сродници</p>	<p>а) У потврди о изузимању которских динара уписана је погрешна ставка од 2.709 перпера которских динара. б) Остатак имовине из овог депозита обједињен је 17.2.1423. са улогом под ставком (8). Тој имовини придодато је нових 8.000 лукага и формиран је нови депозит под ставком (9).</p>
6.	<p>а) 2.000 лукага б) златна икона</p>	29. јули 1419.	комплетан улог	22. јули 1420.	1. Јелена	Имовина која ће бити преписана на Јелену.

Шест потврда о депозитима

	Улагање	Датум	Изузимање	Датум	Опоручени наследици по реду наслеђивања	Примједба
7.	а) 2.000 дуката б) златна икона	22. јули 1420.	комплетан улог	17. фебруар 1423.	1. Јелена 2. браћа Вукац и Вук 3. мушки потомци Вукца и Вука 4. најближи остали мушки сродници	Имовина из овог депозита је 17.2.1423. преписана у засебан депозит који гласи на Јеленино име.
8.	а) 2.840 дуката	7. мај 1422.	комплетан улог	17. фебруар 1423.	1. браћа Вукац и Вук и Стјепан, син Вука 2. мушко потомство напријед наведених наследника	
9.	а) 3.060 перпера дубровачких динара б) 20.542 дуката в) 122 литре и пет унчи пликог сребра	17. фебруар 1423.	комплетан улог	24. фебруар 1426.	1. евентуални син 2. евентуална кћер 3. браћа Вукац и Вук 4. мушко потомство Вукца и Вука 5. најближи мушки сродници Вукца, Вука и њихових потомака 6. најближи остали сродници	

Преглед депозитних улога у Дубровнику Јелене, Сандаљевој супруге и погоње удовице

Улагање	Датум	Изузимање	Датум	Примједба
1. 2.000 дуката	17. фебруар 1423.	2.000 дуката (?)	18. април 1438.	Није познато да ли је подигнут одједном сав износ или његова половина.
2. 1.000 дуката	15. јули 1429.	1.000 дуката	12. новембар 1436.	
3. а) мишћуше са четири велика и два мала црвена камена и са 12 великих зрна бисера и са двије мање гривне са бисерима (тежине двије унче и 1,5 аксађа) б) други пар мишћуша са четири црвена и четири плаветна камена, оковани златом, и са бисерима, такође оковани златом, и са двије мање бисерне гривне (двје унче и 4,5 аксађе) в) бисерни вјенчић са десет црвених и шест плаветних каменова и 230 зрна бисера (шест унчи и двије аксађе)	13. новембар 1436.	?	?	Непознато је када је имовина подигнута. Накит врло сличног изгледа и тежине (два пара мишћуша и бисерни вјенац) уложен је у депозит 10. августа 1441. године. Уколико се ради о истим драгоценостима, то би требало да значи да је у периоду између 13. новембра 1436. и 10. августа 1441. овај депозитни улог расформиран.
4. 1.000 дуката	18. април 1438.	1.000 дуката	9. април 1443.	Исплаћено опуномоћеним посланицима по одредби из Јелениног тестаментa.

Улагање	Датум	Изузимање	Датум	Примједба
<p>5.</p> <p><u>1. сребрни судови:</u></p> <p>а) осам чаша (тежине десет литри и осам унчи)</p> <p>б) двије купе са поклопцима и један бокар (шест литри)</p> <p>в) осам здјела и кашика (17 литри, десет унчи и три аксаје).</p> <p>Укупно у судовима: 11,32 кг сребра.</p> <p><u>2. накит:</u></p> <p>а) појас од позлаћеног сребра на плаветној тканини (девет литри и шест унчи)</p> <p>б) бисерни појас на црвеној хаздеји (20 унчи)</p> <p>в) вијенац са великим зрнима бисера и са 16 каменова (шест унчи)</p> <p>г) пар минђуша са бисерима и четири рубина</p> <p>д) пар минђуша са бисерима, четири сафира и четири рубина</p> <p>ђ) десет златних дугмади</p> <p>е) три златна прстена са два плаветна камена и једним сафиром</p>	10. август 1441.	комплетан улог	9. април 1443.	Излато опуномоћеним посланицима по одредби из Јелениног тестаментa.

I

Физички опис документа и ранија издања

(17. II 1423)

Документ (признаницу) исписао је Руско Христофоровић, дубровачки писар српске канцеларије, уредним и читким дипломатичким брзописом помоћу тамносмеђег мастила, у дванаест редова, на пергаменту облика положеног правоугаоника, ширине 40,4 цм и висине 20,4 цм (лијево) и 21 цм (десно). Трагови линирања видљиви су само у првом реду текста. Маргине нису досљедно испоштоване, пошто су лијева (2,7–3 цм) и горња (2–2,5 цм) маргина уредније од десне (0,5–2,1 цм). Испод посљедњег реда текста преостало је 10–10,5 цм неисписаног простора, у чијем средишњем дијелу се некада налазио утиснут печат који је отпао. У сврху печатења, на полеђини је направљено шест троугластих прореза, што је била честа пракса у дубровачкој канцеларији. Сврха тих троугластих отвора била је да восак, наливен у те отворе, и са наличја документа буде боље причвршћен за пергамент. Да би спријечило да наливени восак отпадне, Руско је на наличју документа, иза простора предвиђеног за печат и бочно од троугластих отвора, направио близу 40 убода шилом или иглом, усљед чега је површина пергамента на том мјесту постала неравна.¹⁶ Печат је, међутим, отпао, а испод текста остала је округла флека од наливеног воска, приближног промјера око 6 цм. Документ не садржи украсе изузев инвокационог крста, висине око 2,5 цм. Једноставно је стилизован. Изведен је слободном руком, идентичним мастилом као и сам текст, а садржи попречне пречкице на крају сва четири крака. Након што је петнаест година касније депозит исплаћен опуномоћеним посланицима његовог законитог власника, о чему свједочи латинични запис на маргини преписа овог документа¹⁷, признаница је поништена тако што је пресавијена по ширини, изрезана пет пута дуж пресавијене ивице а сам текст прецртан је са три косе линије. Осим по ширини, пергамент је пресавијен још четири пута дуж његове висине. Уколико изузмемо напријед наведено намјерно физичко оштећење ради поништења важности исправе као и отпали печат, документ је сачуван у веома добром стању. Осим мањих

---

¹⁶ Уп. G. Čremošnik, *Studije za srednjovjekovnu diplomatiku i sigilografiju Južnih Slavena*, Sarajevo 1976, 86.

¹⁷ В. мало ниже у тексту.

мрља при доњем рубу пергамента, насталих вјероватно дјеловањем влаге, друга оштећења не постоје. На полеђини се налази кратак запис настао вјероватно руком Руска Христофоровића у дубровачкој канцеларији: *1423. a di 18. freuaro, strumento che fo de domina Jella de ducati MM lo quale casso e fato nouo de ducati 2000.* Руком архивиста из XIX и XX вијека дописане су сљедеће забиљешке: *N. 4 del pach X, потом, N° 232. an 1423.* као и бројеви 1066 и 1059. Документ се данас налази у Државном архиву у Дубровнику у оквиру фонда *Diplomata et acta*, заведен као „бечки број 1059“. Руско Христофоровић је направио препис документа који се налази на наличју 321. странице 13. тома архивске серије *Diversa notariae*.¹⁸ На лијевој маргини, испод ћириличног текста који допуњује основни текст, стоји запис Никше Звијездића, који саопштава да је дана 18. априла 1438. исправа поништена јер је новац исплаћен кнезу Лаври Шиговићу и дијаку Сладоју, опуномоћеницима Сандаљеве удовице Јелене: *1438. adi 18. april. Casso quia soluit per ser Lauro de Sigo e per Sladoe diach.*¹⁹ Све словне разлике између оригинала и преписа донијели смо у напоменама, а остале се налазе у издању Љубомира Стојановића. Издање овог и свих осталих докумената у овом раду приређено је на основу дигиталних снимака начињених током августа 2011. године.

Ранија издања: П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, № 87, стр. 117–118; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, № 240, стр. 251 (а); № 282, стр. 321–322 (б)²⁰; М. Пуцић, *Споменици српски II*, № 92, стр. 78–79 [препис]; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, № 394, стр. 388–389.

¹⁸ DAD, *Diversa notariae* XIII, 321v.

¹⁹ Исто. Уп. Е. Kurtović, А. Песо, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne 1*, Sarajevo 2021, 138. Е. Куртовић и А. Пецо погрешно везују овај латинични запис са дубровачким ћириличким документом, тј. потврдом од 17. фебруара 1423. о Сандаљевом улагању новца и сребра у депозит. Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, № 381, стр. 373–374; П. Драгичевић, *Седми, осми и девети лист депозита војводе Сандаља са припадајућим потврдама*, ГПБ 7 (2014) 42–46.

²⁰ Миклошич је у оквиру своје збирке *Monumenta Serbica*, заведен погрешно рашчитаном годином у Карано-Твртковићевом издању, два пута издао исти текст мислећи да се ради о два документа сличне садржине. Прву варијанту (овдје означену са „а“) није приредио увидом у изворник већ ју је преузео из Карано-Твртковићеве збирке, што је видљиво и по томе да су у оба њихова издања наведени погрешна година (1403) и исправан датум (17. фебруар). Другу варијанту издања овог документа (б) Миклошич је, изгледа, преписао из оригинала (у забиљешци испод издатог текста помиње да је пергамент у бечком архиву) али је погрешно рашчитао датум (16. фебруар).

Текст**

+ Въ име ѿца и Сина и С(ве)того д(с)ха, аминь. Ми, кнезь, властеле и вьса шпкина гр[а]да Дѣбровника дакмо въ свидѣнькь всакомѣ маломѣ и гвалѣмомѣ по семь |2| нашемѣ ѡписаню а подѣ нашомѣ законномѣ печѣтию како придоше к наамѣ ѡ Дѣбровникѣ г[оспо]д[и]нѣ стараць Дмитарѣ и Радонѣ Припчикѣ и Бра|з|ганѣ дитакѣ посланькѣмѣ славне г(о)сп(о)гкѣ Юлѣне г[оспо]д[и]на вокводе Сандаля а ккре славнога поменѣтъга г[оспо]д[и]на кнеза Лазара²¹ с листомѣмѣ нкѣ вѣровнѣмѣ |4| и вдѣ нкѣ стране и на име р(е)чене г(о)сп(о)гкѣ Юлѣне ккре кнеза Лаз(а)ра²² поставише ѡ нашѣ комѣнѣ ѡ покладаѣ двѣ тисѣкѣ дѣкаты златѣхѣ а подѣ шви дѣвѣтъ²³: |5| да к волна р(е)чена г(о)сп(о)гкѣ Юлѣна ѡ всако вѣрѣме сама своимѣ главомѣ али своими слѣгами пославь своѣ листове а подѣ своимѣ печатию законномѣ |6| ѡзети възда каде ши вѣде ѡгодно а да ши се не могѣ ѡдрѣжати или не дати за нѣданѣ ѡзрокѣ кои би могаль на свѣтѣ бити пааче вѣвѣтѣкмо се |7| дати ихѣ реченои г(о)сп(о)ги или комѣ би шпорѣчила р(е)чена г(о)сп(о)гкѣ Юлѣна²⁴. Ако би ши се смрѣтъ згвдила, вдѣ ца Б(о)гѣ ѡклони, комѣ би по своѣмѣ листѣ шпорѣчила |8| вѣвѣтѣкмо се дати безѣ нѣднога ѡзѣдрѣжаньга. И за векю²⁵ чистотѣ и вѣрованькѣ Браганѣ дитакѣ швакигкѣ листѣ своимѣ рѣкѣмѣ ѡписа²⁶. И хѣтѣ |9| г[о]сп[о]гкѣ Юлѣна къщи г(о)сп(о)д(и)на кнеза Лазара више р(е)чена²⁷ къде гвди вѣде послатѣ ѡзети р(е)чене дѣкаты да пошлѣ швъ нашѣ листѣ кои имѣ смо дали подѣ на|10|шомѣ печатию исписанѣ изѣ швогаи. Ако ли би га изѣгѣбили²⁸ а шна да пошлѣ своѣ листове подѣ своими печатѣми по своихѣ добрѣхѣ людѣхѣ како |11| ккѣ наамѣ задовошно бити и шчито свѣтѣ²⁹ крѣ шна ѡзимлѣ теи дѣкаты. Писа се ѡ избѣранои вѣкнищѣ Б(о)гѣ ѡлюбимагѣ гр[а]да нашегѣ Дѣбровника.

** Редакција издања текста и превода свих докумената: Т. Суботин Голубовић.

²¹ У препису у основном тексту испуштено: а ккре славнога поменѣтъга г(о)сп(о)д(и)на кнеза Лазара, па исто дописано на лијевој маргини без ријечи поменѣтъга.

²² У препису испуштено: ккре кнеза Лаз(а)ра.

²³ У препису стоји: дѣвѣтъ поставише.

²⁴ У препису испуштено.

²⁵ Миклошич (а): великю.

²⁶ У препису стоји: намѣ ѡписа.

²⁷ У препису испуштено: къщи г(о)сп(о)д(и)на Лазара више р(е)чена.

²⁸ Карано-Тврковић и Миклошич (а и б): изѣгѣбила.

²⁹ У препису стоји: и шчито бити всемѣ свѣтѣ.

1066 N. 232.

an. 1423

1066

1023 adriano fructo piumato
chi so debia fella de d. m.
lo quale casto a futo nuovo
de 2000

N. 4 del Part. X.

1501

Лѣто |12| рождѣства Хр(и)ст(о)ва тисѣцно и четири ста и два десети³⁰
и третѣк лѣто, м(ѣ)с(е)ца феввара .ѣі.³¹ днь. А ѡписа Руско логѡфеть.
Боже, помилѡи га!

Превод

+ У име Оца и Сина и Светог духа, амин. Ми, кнез, властела и сва Општина града Дубровника овим нашим записом а под нашим законитим печатом дајемо на знање свакоме, маломе и великоме, да су дошли к нама у Дубровник господин старац Дмитар и Радоња Припчић и Брајан дијак послани од госпође Јелене, [супруге] господина војводе Сандаља и кћери славне успомене господина кнеза Лазара, с њеним вјеровним листом. И са њене стране и на име поменуте госпође Јелене, кћери кнеза Лазара, оставише у нашој комуни депозит од двије хиљаде златних дуката а под овим условом: да је слободна поменута госпођа Јелена у свака доба она лично или по својим слугама пославши своје листове а под својим законитим печатом узети их увијек када буде хтјела, а да јој се не могу задржати или не дати усљед неког разлога који би на свијету могао да буде, већ обећавамо да ћемо их дати реченој госпођи или ономе коме их буде опоручила поменута госпођа Јелена. Уколико би је, Боже уклони, задесила смрт, обећавамо да ћемо их дати без икаквог задржавања ономе коме их својим листом буде опоручила. И због веће поузданости и увјерљивости Брајан дијак уписао је својом руком овакав [исти] лист. И када би год хтјела напријед поменута госпођа Јелена, кћи господина кнеза Лазара, да пошаље [слуге] да узме поменуте дукате нека пошаље овај наш лист који смо им дали под нашим печатом исписан из овога [листа]. Ако ли би га изгубили а она нека по својим добрим људима пошаље своје листове под својим печатима, што ће нам бити довољно, а свијету очигледно да она узима те дукате. Писа се у изборној вијећници од Бога вољеног нашег града Дубровника године од Христовог рођења хиљаду и четири стотине и двадесет и трећег љета, мјесеца фебруара седамнаестог дана. А уписао је Руско логотет. Боже, смилуј му се!

³⁰ Карано-Твртковић и Миклошич (а) испустили су ријеч „двадесет“, па је у њиховом издању документ датиран са погрешном, 1403. годином.

³¹ Миклошич (б): .ѣі.

II

Физички опис документа и ранија издања

(15. VII 1429)

Признаницу је исписао Руско Христофоровић дипломатичким брзописом помоћу тамносмеђег мастила у 16 цијелих редова, на пергаменту облика положеног правоугаоника, ширине 34,4 цм и висине 25,4 цм (лијево) и 25,2 цм (десно). На пергаменту су видљиви остаци линирања. У првом реду текста видљива је једна хоризонтална линија која је писару послужила као доња основна линија за исписивање слова и одржавања правилног правца писања. Двије окомите линије пружају се читавом висином пергамента са његове лијеве (4,4 цм од ивице) и десне (око 4 цм од ивице) стране, а које имају за функцију да одијеле маргине од текста. Захваљујући њима оне су готово подједнаке, иако текст на десној страни документа понекад прелази преко вертикалне линије. Лијева маргина износи 4,4 цм, десна 3,4–4,1 цм, а висина од горње ивице пергамента до првог реда текста износи 4,5–4,8 цм. Размак између редова је правилан и износи око 4 мм, а просјечна висина словâ, без потезâ који залазе у горњи или доњи међупростор, износи око 2 мм. Простор између шеснаестог реда текста до доњег руба документа висок је 11–11,6 цм, у чијој средини је био смјештен утиснути печат који је касније отпао. Са лијеве и десне стране печата налази се текст потврде Јелениног посланика, датиран 12. новембром 1436, о исплати депозита, што је трећи документ који у овом раду приређујемо. У сврху печатења, на полеђини су направљена четири троугласта прореза, што је био један од начина помоћу којег су у дубровачкој канцеларији причвршћивали наливене воштане печате. Нису примијећени трагови убода иглом на полеђени документа као у случају претходно описаног документа. Печат је отпао а иза њега је остала флека у виду правилне кружнице, пречника 5,5 цм, са фрагментима смеђег воска. Документ не садржи украсе, изузев инвокационог крста висине око 3 цм. Руско је његовој стилизацији посветио више пажње него у претходно описаном документу. Иницијално слово „В“ високо је око 2 цм и заузима простор од четири прва реда текста. Документ је сачуван у веома добром стању упркос двадесетак мањих округлих мрља, насталих вјероватно под утицајем влаге, мањим траговима буђи у доњем лијевом углу пергамента и мањим оштећењима на прегибима, што све не утиче на рашчитавање

текста. Пергамент је пресавијен по ширини и онда још једанпут по висини са његове лијеве и десне стране. Потврда није поништена изрезивањем пергамента као у случају претходног документа који смо описали, већ је текст само прецртан са двије укрштене линије. Након исплате новца Јеленин опуномоћени посланик сачинио је о томе забиљешку у виду потврде на доњем неисписаном дијелу пергамента, са лијеве и десне стране некадашњег печата (у овом раду документ бр. III). Због тога је овај документ постао предмет трајног чувања ради обезбјеђивања од сваког потенцијалног каснијег потраживања. На полеђини се налази кратак запис настао вјероватно руком Руска Христофоровића у дубровачкој канцеларији: *Strumento de domina Illa de ducati 1000 la qual confesso auerli receuudo*. Руком архивиста из XIX и XX вијека дописано је на полеђини неколико забиљешки: *N. 8 del Pac. III*, потом, *Nº 251. an 1436*. као и бројеви 1066 и 1085. На полеђини је записан и кратак регест исправе на италијанском језику: *Il senato Raguseo notifica di aver ricevuto dalla signora Illena 1000 zech. a titolo di custodia li quali poi alla stesa Illena furono restituiti. 1429. lugl. 15*. Документ се данас налази у Државном архиву у Дубровнику, у оквиру фонда *Diplomata et acta*, заведен као „бечки број 1066“. Руско Христофоровић направио је препис документа који се налази на 102. страници 16. књиге архивске серије *Diversa notariae*.³² На лијевој мارجини преписа стоје два записа. Први, начињен вјероватно Русковом руком, кратко саопштава најосновнију садржину диспозитивног дијела исправе: *Ducatos mille domine Jele*. Други, на италијанском, начињен руком Никше Звијездића, саопштава о исплати уложеног депозита његовом сопственику и поништавању раније написане ћириличке признанице: *1436. adi 12. nouembrio. Domina Jella, domina de vojvoda Sandaglii siando a Raguxi confessa auer recevudo dela signoria de Raguxi duchati mille li quali aueua depoxitado in lo comuni de Raguxi como schriue qui in questo in libro in letera schiaua per ço fo saxo*.³³ Све словне разлике између оригинала и преписа донијели смо у напоменама, а остале су пописане у издању Љубомира Стојановића.

Ранија издања: П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, № 109, стр. 177–178; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, № 303, стр. 358–359; М. Пуцић, *Споменици српски* II, № 105, стр. 87–88 [препис]; Љ. Стојановић, *Повеље и тисма* I–1, № 395, стр. 389–390.

³² DAD, *Diversa notariae* XVI, 102r.

³³ Уп. Е. Kurtović, А. Peco, *Izvori* 1, 198.

Текст

+ Бѣ име О҃тца и Сина и Д(С)ха с(в)е)тогѡ, аминь. Ми, кнезь, властеле и вса шкпина гр[а]да Дѡбровника дајмо въ |2| свидѣнькѣ всакомѡ маломѡ и голѣмомѡ по семь нашемѡ ѡписанию а подѣ нашѡм[ь] законномѡ пе|з|чатию како приде к намѡ ѡ Дѡбровникѣ властелинѣ племенити витезѣ Прибисавѣ Похваликѣ |4| с посланькѣмъ славне³⁴ г(о)сп(о)гкѣ Юлѣне г[оспо]д[и]на Сандапа вокводе а кере славнога г[оспо]д[и]на кнеза Лазара с листѡмъ нѣ |ѡ| вѣровнѣмъ и печатию нѣ вѣчномѡ печакнѣ. И вѣдѣ нѣ стране и на име р(е)ч(ен)е г(о)сп(о)гкѣ Юлѣне постави ѡ нашѣ |6| комѡнѣ ѡ покладѣ кднѡ тисѡкю дѡкати златѣхѣ а подѣ шви ѡвѣтъ: да к волна р(е)чена г(о)сп(о)гкѣ Юлѣна ѡ всако врѣ|7|ме сама своѡмъ главѡмъ али своими слѡгами послаѣ своѣ листове³⁵ подѣ своѡмъ печатию законнѡмъ ѡзети |8| везда кѣде ши бѡде ѡгодно а да ши се не море ѡдрѣжати или не дати за нѣданѣ ѡзрокѣ кои би на свѣти мо|9|галь бити паче вѣтѡдѣмо се дати ихѣ реч(е)нои г(о)сп(о)гкѣ или комѡ би шпорѡчила реч(е)на г(о)сп(о)гкѣ. Ако би ш(и) се смрть зго|10|дила, вѣдѣ ца Б(о)гѣ ѡклони, комѡ би по своѣм[ь] листѡ шпорѡчила вѣтѡдѣмѡ се дати безѣ нѣднога ѡздрѣжаньа. И |11| за векю чистотѡ и вѣрованькѣ реч(е)ни витезѣ Прибисавѣ швакигкѣ листѣ своѡмъ рѡкѡмъ ѡписа и шста ѡ насѣ ѡ ко|12|мѡнѣ. И шѡтѣ г(о)сп(о)гкѣ Юлѣна кѣди гѡдѣ бѡде послаѣти ѡзети реч(е)ни покладѣ да пошлѣ шѡ нашѣ листѣ кои имѣ смо |13| дали³⁶ подѣ печатию нашомѡ исписанѣ³⁷. Ако ли би га изѡгѡбили³⁸ а шна да пошлѣ своѣ листове подѣ своими |14| печатѣми по своихѣ добрѣхѣ людехѣ како кк³⁹ наамѣ задовошно и шчито бити всемѡ свѣтѡ кѣрѣ шна ѡзимлѣ |15| реч(е)нни покладѣ. Писа се ѡ избрании вѣкницѣ Б(о)гѡ ѡ любимагѡ гр(а)да нашегѡ Дѡбровника въ лѣто рѡждѣства Хр(и)ст(о)ва |16| тисѡщно и четири ста и два десети и деветѡ лѣто, м(ѣ)с(е)ца же люлѣ .ѣі.⁴⁰ днѣ. А ѡписа Рѡско логѡфетѣ. Боже, поми|17|аши га!⁴¹

³⁴ Карано-Твртковић испустио.

³⁵ У препису стоји: послаѣ своѣ слѡге ил[и] листове.

³⁶ У препису испуштено.

³⁷ У препису стоји: исписавѣ.

³⁸ Миклошич: изѡгѡбил.

³⁹ Миклошич: к.

⁴⁰ У препису је датум исписан ријечима: пети на десете.

⁴¹ Последње двије реченице у препису су изостављене и умјесто њих стоји: И га Прибисавѣ шнѣ листѣ мѡ(о)мѣ рѡкѡмѣ писахѣ и мѡшѣмъ печѣтнѣю печѣтихѣ.

N. 8. del Pac. III.

Il Senato Regio notificò di aver
ricevuto dalla Sig. Elena 1777. Tech.
a titolo di confidia, e quali poi alla
prop. Elena furono restituiti.
1729. Long. 15.

N. 251.

an. 1736.

1085.

1066

Ittamento de ditta alla d. 1000
La qual confidia amez h. recuado

Превод

+ У име Оца и Сина и Светог духа, амин. Ми, кнез, властела и сва Општина града Дубровника овим нашим записом а под нашим законитим печатом дајемо на знање свакоме, маломе и великоме, да је дошао к нама у Дубровник господин властелин племенити витез Прибисав Похвалић послан од госпође Јелене, [супруге] господина војводе Сандаља и кћери славнога господина кнеза Лазара, с њеним вјеровним листом запечаћеним њеним обичним печатом. И са њене стране и на име поменуте госпође Јелене остави у нашој комуни депозит од хиљаду златних дуката а под овим условом: да је слободна поменута госпођа Јелена у свака доба она лично или по својим слугама пославши своје листове а под својим законитим печатом узети их увијек када буде хтјела а да јој се не могу задржати или не дати усљед неког разлога који би на свијету могао да буде, већ обећавамо да ћемо их дати реченој госпођи или ономе коме би их опоручила поменута госпођа. Уколико би је, Боже уклони, задесила смрт, обећавамо да ћемо их дати без икаквог задржавања ономе коме их својим листом буде опоручила. И због веће поузданости и увјерљивости поменути витез Прибисав уписао је својом руком овакав [исти] лист који је остао код нас у општини. И када би год госпођа Јелена хтјела да пошаље [слуге] да узме поменути депозит, нека пошаље овај наш исписан лист са нашим печатом. Ако ли би га изгубили а она нека по својим добрим људима пошаље своје листове под својим печатима што ће нам бити довољно, а свијету очигледно, да она узима поменути депозит. Писа се у изборној вијећници од Бога вољеног нашег града Дубровника године од Христовог рођења хиљаду и четири стотине и двадесет и деветог љета, мјесеца јула петнаестог дана. А уписао је Руско логотет. Боже, смилуј му се!

III

Физички опис документа и ранија издања

(12. XI 1436)

Биљешка Јелениног посланика Грубка о примитку новца из Јелениног депозита исписана је у доњој трећини дубровачке признанице, којом је потврђен примитак истог поклада седам година раније (у овом раду документ бр. II). Текст је исписан брзописом

у осам редова тамноплавим мастилом. Иако се доњи потези слова завршавају завијуцима, кружићима и полукружићима, што у некој мјери може да створи осјећај да се ради о китњастом рукопису Јелениног посланика, општи је утисак, ипак, да је признаница исписана без много пажње и брижљивости. Редови су неуредни, без одржаног правилног правца писања, па се они са лијеве и десне стране некадашњег печата не подударају у истој равни. Иако се ради о врло кратком тексту, слова нису исписивана на досљедан начин, већ је присутно неколико њихових облика. На примјер, слово **з** пише на начин који подсјећа на његов првобитни мајускулни облик, али га пише и у „кукастом“ облику помоћу једног кратког искошеног потеза у курзивном споју са словом **ѐ**, при чему је хоризонтална пречкица слова **ѐ** уједно и почетни потез слова **з**. Слово **в** пише из три или четири потеза у положеном облику, који подсјећа на ћирилично „п“. Слово **д** пише у облику који подсјећа на латинично „р“ (R) али немарно, при чему постоје најмање три његова словна облика.

Осим овог, сачувана су у оригиналном облику још свега два документа за која поуздано знамо да их је писао Грубко (Групко). У питању су признаница у форми повеље од 27. децембра 1422. и друга признаница у форми билешке од 4. јануара 1423. године.⁴² Грубку се приписује и повеља од 30. маја 1420, којом је велики војвода Сандаљ Хранић са браћом Вукцем и Вуком уступио Дубровчанима своју половину Конавала.⁴³ Повељу је исписао Сандаљев дијак Грубач. Грубков идентитет у историографији је изазивао недоумице, будући да се као посланик, цариник и особа од повјерења куће Косача јавља од 1412. до 1454, када се посљедњи пут помиње као цариник у служби херцега Стефана Вукчића (*Grupchus, zarinich Stiepani cherzechi*). У доступним изворима први пут се јавља почетком јануара 1412. (*Grupchus diach*), када је против њега и групе осталих људи, међу којима је био жупан Медулин, подигнута тужба због крађе четири вола у Поповом пољу, која се догодила септембра 1411. године. Већ на јесен 1412, уколико се ради о истој особи, извори га помињу као Сандаљевог

---

⁴² DAD, *Diplomata et acta*, бечки број 1061; DAD, *Diversa notariae XIII*, fol. 15v; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, № 374, стр. 368–369; № 383, стр. 374–375; П. Драгичевић, *Четврти, пети и шести лист депозита војводе Сандаља са припадајућим потврдама*, ГПБ 6 (2013) 55–56; Исти, *Седми, осми и девети лист депозита војводе Сандаља са припадајућим потврдама*, ГПБ 7 (2014) 47–49.

⁴³ DAD, *Diplomata et acta*, бечки број 1053; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, № 322, стр. 309–313.

посланика у Венецији (*Grubaz*). Велика је вјероватноћа да се ради о идентичним особама. Судећи по овим подацима, Грубко је каријеру започео као писар али је, заједно са неколицином писменијих људи из Сандаљевог круга, почео да обавља и сложеније задатке, какве су биле дипломатске мисије у Дубровнику, Венецији, Котору и Бару. Ако претпоставимо да је најкасније 1411. постао Сандалев фамилијар и то у доби од бар двадесетак година живота, онда је у служби породице Косача провео најмање 43 године и доживио је за оно вријеме дубоку старост, приближивши се осмој деценији живота. Његово име се у изворима јавља у више варијанти (Грубач, Грубко, Групко, Глупко, Групко Поповић, Групко Добричевић), што је бар у појединим случајевима била последица неспособности писара, невичних словенском језику, да на латинском исправно забиљеже његово име. Варијанте имена Групко/Грубко/Глупко, које су се у документима усталиле као његово лично име, могле би да буду деминутив изведен од имена Грубач, али је теже објаснити два различита презимена, тј. име рода или патронимик. Његово поријекло није до краја расвијетљено, али је сасвим сигурно да потиче из круга ситније властеле из подручја Хума. Михаило Динић забиљежио је податак да су браћа Поповић из Требиња, Вукац, Радиша и Групко, оптужени 1449. да су отели стоку и неке ствари. Напријед поменути жупан Медулин сахрањен је у Љубомиру, одакле је вјероватно био поријеклом. Подаци да је слан у дипломатске мисије у Венецију и источнојадранске градове даје нам за право да претпоставимо да је познавао латински и италијански језик, без чијег знања би те мисије било далеко теже обавити. Језик је најлакше било могуће научити у честим пословним или приватним контактима са Дубровчанима, у чијем граду се он најраније помиње као тужено лице у једном спору. На основу тога бисмо нагађали и да су му се поријекло и мјесто пребивалишта налазили негдје у ближем дубровачком залеђу.⁴⁴

⁴⁴ N. Jorga, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle II*, Paris 1899, 137, 148, 189, 211, 363, 368, 378, 389, 391, 409, 417, 423, 434, 437, 444; А. Соловјев, *Одабрани споменици српског права (од XII до краја XV века)*, Београд 1926, 203; Е. Куртовић, *Архивска грађа за историју средњовјеквне Босне (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341–1526)* 1–3, Сарајево 2019, 834, 899, 1023, 1024, 1137, 1150, 1151, 1159, 1250; Е. Куртовић, А. Пецо, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku 1370–1529)* 1–3, Сарајево 2021, 147, 161, 199, 223, 224, 230, 231, 234, 240, 242, 249, 304, 325, 330, 333, 337, 355, 358, 365, 403, 469, 617; Е. Куртовић, *Izvori za historiju*

Грегор Чремошник је анализирајући палеографске елементе напријед наведених сачуваних рукописа које су потписали Грубач и Групко покушао да утврди да ли се ради о истим особама. Дошао је до закључка да се не ради о истим особама због тога што су наведени писари поједина слова (посебно „б“ и „ж“) записивали на различит начин.⁴⁵ Међутим, упоређујући рукописе Грубачеве повеље из 1420. са Грубковим признаницама из 1422, 1423. и 1436. да се видјети да не постоји у свим документима иста досљедност, тј. да и у оним документима које је потписао Грубко (или Групко) нису сва слова обликована идентичним потезима. Положена слова „б“, која наликују ћириличком „п“, из Грубачеве повеље из 1420. управо су најсличнија са онима у Грубковој потврди из 1436. али и појединим из признанице датиране 1422. годином. Грубко исто слово у двије остале признанице из 1422. и 1423. најчешће пише на другачији начин, који је најсличнији искошеном броју шест. У свим документима слово ћерв има за своју базу облу цртицу, док је једино у посљедњој признаници, коју овдје приређујемо, база тог слова квадратног облика. Једина досљедност у свим документима препознаје се у слову „н“ које је записано са два потеза на начин да се лијева усправна цртица повија удесно и иде до средине десне усправне цртице. Самим тим, овако мали дипломатички узорак из широког временског периода од шеснаест година, не може у потпуности да буде поуздан доказни материјал у доказивању идентитета њихових аутора. Од наведена четири документа само један представља документ јавно-правног карактера

---

srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku: Lamenta de foris I–L, 1370–1483) 1–3, Sarajevo 2022, 75, 377, 389, 451, 650, 652, 682, 683, 750; A. Babić, *Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni*, Iz istorije srednjovjekovne Bosne, Sarajevo 1972, 153–154; P. Živković, *Utjecaj primorskih gradova na ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu u 14. i 15. stoljeću (Pojava građanske klase i novog plemstva)*, Tuzla 1986, 120–125; М. Динић, *Из српске историје средњег века*, Београд 2003, 348–349, 740–741; Е. Куртовић, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hrančić Kosača*, Sarajevo 2009, 383–385; А. Смиљанић, *Групко Добричевић = Групко Поповић, да или не?*, Зборник радова у част академику Десанки Ковачевић Којић, Бања Лука 2015, 473–491. За остале изворе и литературу о Групку в. Н. Исаиловић, *Владарска канцеларија у средњовјековној Босни*, Београд 2014, 135, нап. 72. (докторска дисертација у рукопису). О жупану Медулину и његовим могућим наследицима детаљније в. у Г. Томовић, *Морфологија ћириличких натписа на Балкану*, Београд 1974, 101; Р. Пекић, *Љубомир у доба властееоске породице Косача*, Српска краљевства у средњем веку, Краљево 2017, 447.

⁴⁵ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg veka*, GZM VII (1952) 277–280.

(повеља из 1420), а остали документи су настали из приватно-правних и пословних односа. Према типу документа писар је подредио свој рукопис и коначни општи изглед документа. Са више акрибије могао је да приступи изради једног документа који је имао међудржавни карактер а са мање пажње и брижљивости изради појединих биљешки и признаница. Можда се и зато у свом првом сачуваном документу из 1420. потписао својим званичним именом (Грубач), док је у документима приватно-правног карактера користио скраћену верзију свог имена која се увријежила међу његовим тадашњим савременицима, што је манир који и у модерним временима није стран. Осим свега напријед изреченог, можемо додати да су се манир и темперамент писара, тј. начин на који је повлачио потезе и обликовао слова, могли током времена промијенити, па се и тиме могу објаснити појединачне графолошке разлике у наведеним документима насталим у временском распону од шеснаест година.

Ранија издања: П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, № 110, стр. 178; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, № 303, стр. 359; № 325, стр. 386 [само кратак регест на латинском и упутница на № 303]; Љ. Стојановић, *Повеље и тисма I–1*, № 395, стр. 389–390.

Текст

Вѣ лѣта рождѣства Христова тисѣѣѣ и четири ста и .л̄. и .ѕ̄.
 лѣто бѣ д(ѣ)нь м(ѣсе)ца |2| новембра га господѣ Блѣна много почтенога
 споменѣтиа |3| г(оспо)д(и)на воеводе Сандѣла бѣде га ѣ Дѣбровѣникѣ
 своомѣ |4| главомѣ примих[ѣ] ѡд[ѣ] много почтенога кнеза и власте[ѣ] ѡ
 и све ѡпѣѣине дѣбровѣчке више реч[ѣ]не тисѣѣѣ |6| дѣкѣть кое вѣхѣ
 поставила ѣ ни х[ѣ] комѣнѣ на поставѣ |7| како се згоре пише ѣ ѡвомѣ
 листѣ ере сѣмѣ прими[ѣ]ла више реч[ѣ]не тисѣѣѣ дѣкѣть на пѣнѣ. Ѣ
 Грѣвко писѣх ѡмомѣ рѣкомѣ.

Превод

Године од Христовог рођења хиљаду и четири стотине и тридесет и шесто љето, дванаестог дана мјесеца новембра, ја, госпођа Јелена, [супруга] веома славне успомене господина војводе Сандѣла, бих у Дубровнику и лично примих од веома поштованог кнеза и властеле и

све Општине дубровачке напријед поменутих хиљаду дуката које сам била положила у депозит код њих у комуни, као што горе у овом листу пише. Примила сам у потпуности напријед поменутих хиљаду дуката. Ја, Грубко, писах мојом руком.

IV

Физички опис документа и ранија издања

(13. XI 1436)

Признаницу је исписао дубровачки писар Никша Звијездић, чији је рукопис знатно немарнији од Русковог. Текст је исписан брзописом, помоћу смеђег мастила у 34 реда, на пергаменту облика усправног правоугаоника, ширине 33 цм и висине 38,3 цм (лијево) и 35,9 цм (десно), умањен за висину плике. Првобитно је испод посљедњег реда текста остало близу 20 цм неисписаног дијела пергаментa, који је пресавијен на пола, па је на тај начин формирана плика. Доњи руб пергаментa врло је немарно изрезан, тако да је плика неједнаке висине. Највиша је у свом средишњем дијелу (9,5 цм), а најнижа на крајњој лијевој и десној страни документа (3,5 цм). Између лица документа и његовог пресавијеног дијела убачен је још један мањи комад пергаментa. Кроз на такав начин троструко ојачан пергамент пробушено је шест рупа кроз које је провучена тамноцрвена врпца. Ова врпца прошла је кроз печатну грудву овалног облика (7 цм ширине и 9,5 цм висине). Сам печатни отисак промјера је 5,5 цм. У питању је добро познати велики печат Дубровачке општине. У централном дијелу печатног поља приказане су градске зидине у виду три куле, грађене од камених блокова, са круништима, при чему средишња кула надвисује друге двије. У подножју централне куле приказана су градска врата, изнад којих се све до круништа централне куле налази приказ Светог Влаха, заштитника града, који у лијевој руци држи штап. Са лијеве и десне стране централне куле налазе се његови иницијали исписани мајускулним латиничним словима S[anctus] V[lasius]. Испод кула налазе се три таласа, представљена са три таласасте линије смјештене једна испод друге. Читав хералдички приказ уоквирен је са двије испупчене концентричне кружнице које формирају прстен (кружни вијенац, annulus) унутар којег стоји натпис: + SIGILLVM

COMUNIS RAGUSII.⁴⁶ Документ је претходно био линиран, што се види по уредној лијевој маргини, док десна није поштована. За разлику од осталих признаница, ова у горњем лијевом углу садржи естетски допадљив цртеж који приказује руку (свештеника?) у широком рукаву са шест (!) прстију, који придржавају доњи дио богатије стилизованог крста. Крст има висину 5,5 цм и незнатно већу ширину од 5,7 цм. Кракови су му једнаке дужине. Завршавају се тролистом са шиљастим завршецима и кружићима на самом њиховом врху. Комплетан цртеж, који има функцију симболичке инвокације, висок је укупно 13,5 цм. Од осталих украса издваја се још иницијално слово „B“, високо 1,7 цм. Видљива су три прегиба по ширини документа и два по његовој висини. Након извршеног посла документ је поништен тако што је испресавијан и три пута зарезан, при чему је читав горњи десни дио пергаментa у висини једне трећине читавог документа физички одвојен од остатка исправе, за коју је причвршћен само својим доњим дијелом. Ово намјерно изазвано оштећење на први поглед оставља утисак далеко оштећеније повеље него што је то у стварности. Наведена оштећења још увијек не представљају сметњу приликом рашчитавања текста. На полеђини се налази кратак запис настао руком Никше Звијездића: *Questa pouela fo caxa per che lo depoxito de li zoeli tolse d[omi]na Jella de d[omi]no v[oivode] Sandali*. Руком архивиста из XIX и XX вијека дописано је на полеђини неколико забиљешки: *N. 5 del Pac. IV*, потом, *N° 252. an 1436.* као и прецртан број 1086. Испред забиљешке *an 1436.* дописан је датум *nov. 13.* Испод прецртаног броја 1086 налази се дописано истом оловком као и датум: једна нечитка кратка ријеч (скраћеница), потом, XIVe и ознака N° 1079. Документ се данас налази у Државном архиву у Дубровнику у оквиру фонда *Diplomata et acta*, заведен као „бечки број 1079“. За разлику од ранијих депозитних улога, за овај улог није направљен трећи примјерак у форми записника у канцеларијским књигама.

Ранија издања: П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, № 121, стр. 208–209; Ф. Miklosich, *Monumenta Serbica*, № 326, стр. 386–387; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, № 397, стр. 391–392.

⁴⁶ Уп. G. Čremošnik, *Dubrovački pečati srednjega vijeka*, *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku* 4–5 (1955–1956) 32–34.

Текст

+ Ва име Оѿца и Сина и Светагѡ дѡуха, аминь. Ми, кнез, властеле и вса |2| шпкина богѡлюбимагѡ гр[а]да Дѡбровника дакмо на видиенкѣ всакомѡ комѡ се |3| вѡде достогати или прѣдѣ кога се изнесе въ нашѣ листь штворенѣ шгледати |4| и сии нашѣ записѣ веровани како прѣде к намѣ ѡ Дѡбровникѣ многѡ славна и почтена племенита |5| госпога Юлена много почтенѡга и славнѡга гѡ[спо]д(и)на Сандалиа великога воеводе⁴⁷ рѡсага |6| босанскога а кки многѡ славнѡга светопочившагѡ кнеза Лазара господара Срѣблем[ь]. |7| Кога речена госпога Юлена постави ѡ нашемѣ комѡнѣ ѡ покладѣ шботце злате |8| са четири камени црѣлене велике а два мала црѣлена са .ѡ. зрѣна великога бисера |9| шковани вси ѡ златѣ и прѣ нихѣ две грѣвнице манега бисера а све потеже .ѡ. ѡнче |10| а ѡагѣ и польѣ.

|11| И шцѣ дрѡзи шботци ѡ кокѣ сѡ .ѡ. камени плаветни и .ѡ. црѣлени ѡ златѣ потеза |12| з бисерѡмѣ ко[к] к прѣ каменихѣ и на златѣ на двѡк грѣвнице бисерне тои |13| потеза .ѡ. ѡнче и .ѡ. а ѡаге и пов,

|14| и шцѣ кданѣ веначацѣ бисеранѣ по чрѣленѡм брачинѣ на комѣ сѡ .ѡ. камени црѣ|15| ленихѣ а шестѣ плаветниехѣ ѡ златѣ и на немѣ броемѣ бисера две сте |16| и три десети зрѣна а потеза въ веначацѣ⁴⁸ .ѡ. ѡнач и .ѡ. а ѡага.

|17| А подѣ шви ѡвиетѣ постави више речени покладѣ: да к волна више речена |18| госпога Ел(е)на ѡ всако врѣеме сама своимѣ главѡм али своимѣ слѡгами речени покладѣ |19| пославѣ своѣ листѡве подѣ своимѣ печатю закономѣ ѡзети вазда каде иои |20| вѡде драгѡ а⁴⁹ да иои се не море ѡдрѣжати или не дати за ниеданѣ ѡзрокѣ |21| кои би на швиетѣ могао бити паче шкѣтѡкѡ се дати више речени |22| покладѣ реченои госпоге Ел(е)не или комѣ би шпорѡчила речена госпога. Ако ли би |23| о[и] се смрѣть згодила да се прѣстави сеган швиета тада комѣ би по своимѣ |24| листѣ шпорѡчила шбетѡкѡ се дати безѣ ниеднога ѡздрѣжанѣ. И за векю |25| чистокю и верованкѣ речена госпога Ел(е)на швакиге листь шд свога дѣака Сладѡга и своимѣ печатю |26| ѡписавѣ шстави ѡ нашемѣ комѡнѣ. И хѡте госпога Ел(е)на кади⁵⁰ годи вѡде |27| послати ѡзети речени покладѣ да пошле въ нашѣ листь кои смо дали

⁴⁷ Стојановић: вѡкводе.

⁴⁸ Карано-Твртковић: веначацѣ.

⁴⁹ Миклошич испустио.

⁵⁰ Карано-Твртковић, Миклошич и Стојановић: када.

ПОДЪ ПЕЧАТЮ НАШОМ ВИСЪКЪМ ВЕЛИКОМЪ. ЯКО ЛИ БИ ГА ИЗГЪБИЛИ⁵¹ А УНА
 ДА ПОШЛАК СВОК |28| ЛИСТОВЕ ПОДЪ СВОКМИ ПЕЧАТМИ ПО СВОКЪХЪ ДОБРИЕХЪ
 ЛЮДЕХЪ КАКО КЕ НАМЪ |29| ЗАДОВОЛНО И УЧИТО БИТИ СВЕМЪ СВИЕТЪ ЕРЪ УНА
 ВЪЗИМЛЕ РЕЧЕНИ ПЪКЛАДЪ. |30| Я СЕИ СЕ ПИСА ВА ИЗАБРАНОИ ВЕКНИЦИ И ПОЛАЧИ
 В(О)ГВЛЮБИМАГО ГР(А)ДА НАШЕГВ |31| ДЪБРОВНИКА ВА ЛИЕТА РОЖЕСТВА
 ХРИСТОВА .А. .О҃҃҃. .Л. .Ѕ. ЛИЕТО⁵² .ГІ. ДАНА М(ИЕ)С(Е)ЦА |32| НОВЕМРГА. Я ВПИСА
 ЛОГОФЕТЪ НИКОЛА ЗВЕЗДИКЪ ПО ЗАПОВИДИ⁵³ ГОСПОСТВА ДЪБРОВАЧКОГА. |33| Я
 ВИШЕ РЕЧЕНИ ПОКЛАДЪ ПРЪДА СЕ В КДНОМЪ МАЛЪ КОВЧЕСЦЪ⁵⁴ В КОМЪНЪ А ВСТА
 |34| КЛЮЧИЦЪ В ГОСПОГЕ ВЛА(Е)НЕ.

Превод

+ У име Оца и Сина и Светог духа, амин. Ми, кнез, властела и сва Општина од Бога вољеног града Дубровника дајемо на знање свакоме коме приличи или пред кога се стави на увид овај наш отворени лист и овај наш доказни запис да је дошла к нама у Дубровник веома славна и поштована племенита госпођа Јелена [супруга] веома поштованог и славног господина Сандаља, великог војводе русага босанског а кћи веома славног светопочившег кнеза Лазара, господара Срба. Та, наведена госпођа Јелена, положила је у нашој комуни у депозит златне минђуше са четири велика и два мала црвена камена, са дванаест зрна великог бисера окованих златом, и уз њих двије гривнице од мањег бисера, тежине двије унче и аксађа и по. И још друге минђуше са четири плаветна и четири црвена камена у злату, извагане са бисерима које је уз камење и на злату на двије гривнице бисерне – тежине двије унче и четири аксађе и по, и још један бисерни вјенчић по црвеном брачину на ком су десет црвених и шест плаветних каменова у злату и на њему двјесто и тридесет зрна бисера на броју а тежи овај вјенчић шест унчи и двије аксађе.

А под овим условом поставила је напријед поменути депозит: да је слободна поменута госпођа Јелена у свака доба она лично или по својим слугама пославши своје листове а под својим законитим печатом узети га увијек када буде хтјела а да јој се не могу задржати

⁵¹ Карано-Твртковић: изгъбила.

⁵² Миклошич: ЛИЕТА.

⁵³ Стојановић: ЗАПОВЕДИ.

⁵⁴ Стојановић: КОВЧЕСКЪ.

или не дати усљед неког разлога који би на свијету могао да буде већ обећавамо да ћемо поменути депозит дати реченој госпођи Јелени или ономе коме би га опоручила поменута госпођа. Уколико би је задесила смрт те оде са овог свијета, обећавамо да ћемо га тада дати ономе коме га својим листом буде опоручила без икаквог задржавања. И због веће поузданости и увјерљивости поменута госпођа Јелена оставила је у нашој комуни овакав [исти] лист са својим печатом који је исписао њен дијак Сладоје. И када би год госпођа Јелена хтјела да пошаље [слуге] да узме поменути депозит нека пошаље овај наш лист који смо јој дали са нашим великим висећим печатом. Ако ли би га изгубили, а она нека по својим добрим људима пошаље своје листове под својим печатима, што ће нам бити довољно а свијету очигледно да она узима поменути депозит. А све је ово писано у изборној вијећници и палати од Бога вољеног нашег града Дубровника, године од Христовог рођења хиљаду и четири стотине и тридесет и шесто љето, тринаестог дана мјесеца новембра. А уписао је логотет Никола Звездић на основу заповијести дубровачке власти. Напријед поменути депозит предан је у комуни у једном малом ковчежићу, а кључић је остао код госпође Јелене.

V

Физички опис документа и ранија издања

(18. IV 1438)

Документ није сачуван у оригиналу већ у форми преписа који се налази у 22. тому архивске серије *Diversa notariae*.⁵⁵ Аутор преписа је Никша Звијездић. Судаћи по тексту, признаница се битно не разликује од претходних, па се може претпоставити да је, попут осталих, била исписана на пергаменту и запечаћена печатом Дубровачке општине. На лијевој маргини налазе се два записа. Први гласи: *Suprascriptum de donna Jella de lo depoxito de li ducati 1000*, док је други позициониран одмах испод њега: *Die 9. aprilis 1443. Cassa quia restituti fierunt vayuode Stipano et uxor ac filio eius secundum ordinationem testamenti domine Jele scripti in cathastico testamentorum prout etiam apparet in confessionem hodie factam pro ambaxatorum predictorum et scripti in Diuersis notariae*.⁵⁶ Као што се из ове накнадно стављене биљешке види, уложених

---

⁵⁵ DAD, *Diversa notariae* XXII, fol. 9v.

⁵⁶ E. Kurtović, A. Peco, *Izvori* 1, 330.

1.000 дуката Јелена није подизала већ их је својим тестаментом од 25. новембра 1442. опоручила Јелени, супрузи великог војводе Стефана Вукчића Косаче. Након њене смрти, почетком 1443, посланици Стефана Вукчића Косаче преузели су дукате заједно са осталим драгоцјеностима 9. априла 1443, о чему свједочи и ћириличка потврда о примопредаји ствари из Јелениног депозита, која је неколико дана раније састављена у Кључу крај Гацког.⁵⁷

Ранија издања: М. Пуцић, *Споменици српски* II, № 115, стр. 95–96; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, № 398, стр. 392–393.

Текст

Die XVIII april 1438.

Ва име Сѡтца и Сина и Свѡтога дѡха, амин. Ми, кнез, властеле |2| и вса ѡпкина вадѡцагѡ гр[а]да дѡбровника дакмо |3| ва свидиенѡ всакомѡ маломѡ и голѡмомѡ по сѡмь |4| нашем ѡписанію а подѡ нашом законом печатію како |5| прѡдоше к намь ѡ дѡбровникѡ⁵⁸ властеличики⁵⁹ Лавро |6| Шиговикъ и Сладок дѡпакъ славне и многѡ по|7|чтене госпѡе Сл(ѡ)не много почтенѡга споменѡга |8| славнога великога воководе гѡ[спо]д[и]на Сандага ви|9|вшагѡ госпѡа а ккере славнога и многѡ пѡчтенѡга |10| свѡтопочившагѡ гѡ[спо]д[и]на кнеза Лазара с листом нѡ |11| верованиѡм. И ѡд нѡ стране и на име речене госпѡк |12| Сл(ѡ)не, ккере гѡ[спо]д[и]на кнеза Лазара, поставише ѡ наш |13| комѡнь ѡ поклада ѡ. дѡкати златѡх. ѡ подѡ ѡви ѡвет: |14| да к волна речена госпѡа Сл(ѡ)на ѡ всако врѡме сама |15| своимъ главимъ али свѡкми слѡгами посавь⁶⁰ (!) свѡк |16| листове а под своимъ печатію законом ѡзѡти вазда |17| кад ѡи[и] бѡде ѡгодно а да ѡи се ѡдрѡжати не могѡ |18| или не дати за ниѡдань ѡзрокъ кои би на свети могѡ |19| бити паче ѡветѡкмо дат[и] ѡх речѡни госпѡге |20| или комѡ би ѡпорѡчила рѡч(ѡ)на гос(по)га Сл(ѡ)на. И ако би се |21| самрѡт слѡчила, ѡд ѡа Богъ ѡклони, комѡ би по своѡмь |22| листѡ ѡпорѡчила ѡветѡкмо ѡх дати безъ |23| ниѡднога ѡдрѡжаніа. ѡ ѡва више рѡч(ѡ)на тисѡка |24| дѡкати ѡо

⁵⁷ М. Пуцић, *Споменици српски* II, 123; Е. Kurtović, А. Ресо, *Izvori* 1, 680; П. Драгичевић, *Тестамент*, 138, 143, 148, 150–153.

⁵⁸ Стојановић: дѡбровникъ.

⁵⁹ Пуцић: властеличикъ.

⁶⁰ Пуцић и Стојановић: пославь.

вста ѡд дѡкатъ ѡд поклада⁶¹ реч(е)не |25| госпоге Ёлл(е)не ѡ нашем
комѡнѡ за вса времена |26| минѡта да се разѡме до данашнега дне.
И за векю |27| чистокию и верованкѡ Сладокѡ дикакѡ швакиге |28| листъ
своиѡм рѡком ѡписа и оста ѡ нашъ комѡнѡ. И хѡте гос(по)га |29|
Ёлл(е)на кки славнога светопочившагѡ гѡ[спо]д[и]на кнеза Лазара
|30| више речена, каде гѡдие бѡде послати ѡзети реч(е)не дѡкате |31|
да пошле⁶² ѡвѡ нашъ листъ кокѡ⁶³ о[и] смо дали под нашом печатю |32|
исписанъ из овогаи. Ако ли би га изгѡбила а ѡна да пѡшле |33| своѡ
листоѡе под своѡми печатми по своѡх добрех людехѡ |34| како ке намѡ
задоволно бити и [ѡ]чито светѡ ерь ѡна ѡзимакѡ више |35| реч(е)не
дѡкате. И сеи се писа ва избранои полаче б(о)гѡлюбимагѡ |36| гр[а]да
Дѡбровника. И ѡписа Никола Звездикѡ.

Превод

Дана 18. априла 1438.

+ У име Оца и Сина и Светог духа, амин. Ми, кнез, властела и
сва Општина владајућег града Дубровника овим нашим записом
а под нашим законитим печатом дајемо на знање свакоме, маломе
и великоме, да су дошли к нама у Дубровник властеличићи Лавро
Шиговић и Сладоје дијак [послани од] славне и веома поштоване
госпође Јелене, супруге веома поштоване успомене негдашњег
славног великог војводе господина Сандаља а кћери славног и
веома поштованог светопочившег господина кнеза Лазара, с њеним
вјеровним листом. И са њене стране и на име поменуते госпође
Јелене, кћери господина кнеза Лазара, положили су у нашој комуни у
депозит од хиљаду златних дуката. А под овим условом: да је слободна
поменута госпођа Јелена у свака доба она лично или по својим слугама
пославши своје листове а под својим законитим печатом узети их
увијек када буде хтјела а да јој се не могу задржати или не дати услед
неког разлога који би на свијету могао бити већ обећавамо да ћемо
их дати реченој госпођи или ономе коме би их опоручила поменута
госпођа Јелена. Уколико би је, Боже уклони, задесила смрт обећавамо
да ћемо их дати без икаквог задржавања ономе коме их својим листом

---

⁶¹ Стојановић: поклада.

⁶² Стојановић: пошакѡ.

⁶³ Пуцић и Стојановић: кои.

буде опоручила. А ових напријед поменутих хиљаду дуката, што су остали од дуката од депозита поменуте госпође Јелене у нашој комуни, да се подразумијева за сво протекло вријеме до данашњег дана. И због веће поузданости и увјерљивости Сладоје дијак уписао је својом руком овакав [исти] лист који је остао код нас у комуни. И када би год напријед поменута госпођа Јелена, кћи славног и светопочившег господина кнеза Лазара, хтјела да пошаље [слуге] да узме поменуте дукате нека пошаље овај наш лист који смо јој дали са нашим печатом а који је исписан из овога [листа]. Ако ли би га изгубила а она нека по својим добрим људима пошаље своје листове под својим печатима што ће нам бити довољно а свијету очигледно да она узима напријед поменуте дукате. А све ово је писано у изборној палати од Бога вољеног града Дубровника. А уписао је Никола Звездић.

VI

Физички опис документа и ранија издања

(10. VIII 1441)

Документ није сачуван у оригиналу већ у форми преписа који се налази у 25. тому архивске серије *Diversa notariae*.⁶⁴ Аутор преписа је Никша Звијездић, чији је рукопис на овом мјесту у знатној мјери искваренији у односу на текст раније потврде. Попут претходне потврде, можемо претпоставити да се оригинал и ове признанице по својим спољашњим дипломатичким одликама није битно разликовао од претходних. Попут осталих, претпостављамо да је и она била исписана на пергаменту, у форми повеље, и запечаћена висећим печатом Дубровачке општине. На лијевој маргини налазе се, један испод другог, два записа: *Priiilegio de lo depoxito de donna Jella*; и, потом, *1443. adi 9 april. Restituito depoxito contrascrito a voyuoda Stepan ambaxador fo Radiuoi Sigliça*.⁶⁵ Као што се и из ове накнадно стављене биљешке види, уложене драгоцјености Јелена је својим тестаментом од 25. новембра 1442. опоручила великом војводи Стефану Вукчићу Косачи и

---

⁶⁴ DAD, *Diversa notariae* XXV, fol. 87r.

⁶⁵ Е. Kurtović, А. Ресо, *Izvori* 1, 365. Е. Куртовић и А. Пецо погрешно наводе да је запис датиран 19. априла. Запис је дјелимично другачије прочитао Медо Пуцић. М. Пуцић, *Споменици српски* II, 103.

његовој породици чији су посланици, предмете наведене у депозиту преузели деветог априла 1443. године.⁶⁶

Ранија издања: М. Пуцић, *Споменици српски* II, № 119, стр. 102–103; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, № 399, стр. 393–394.

Текст

Die X agosto 1441.

Ва име ѿтца и Сина и Свет(о)га дѡха, аминь. Ми, кнезь и властеле дѡбро|2|вачци дакмо на виденкѡ всакомѡ маломѡ и великомѡ |3| комѡ се вѡде достопати ка[ко] прѡмисмо ѡд госпогѡ |4| Юале ѡ поклада ѡ нашѡ комѡнѡ по Добрькѡ дигакѡ. |5| Наи прѡво, ѡ сѡдовех срьбрьнех: .й̄. чаша⁶⁷, п[оте]же .ї̄. ли[т]р[ь] [и] .й̄. ѡнач, |6| кѡпе двѡ с поклопци и бокарѡ .а̄. тегле .ѕ̄. ли[т]р[ь], |7| .й̄. здиела срьбрьнех⁶⁸ (!) и лажица тегли⁶⁹ .ѕ̄ї̄. ли[т]р[ь], .ї̄. ѡнач, |8| [и] .ї̄. аѡаге⁷⁰, пасѡ срьбрьнѡ позлакени на тканицѡ |9| плаветнѡ тегли .ѡ̄. ли[т]р[ь] [и] .ѕ̄. ѡнач, погасѡ висеранѡ |10| на хаздею црѡвенѡ потеже .к̄. ѡнач, виенацѡ |11| великога висера с каменици .ѕ̄ї̄. положени |12| по хаздею потеже .ѕ̄. ѡнач, два ѡботца |13| начинѡна висерѡм са .а̄. баласи и ѡцѡ два |14| ѡботца начинѡна висерѡм са .а̄. сафини |15| и .а̄. баласи, .ї̄. пѡтаца златех, прѡстени .ї̄. |16| злати са два камена плаветна и кѡданѡ сафинѡ. |17| Я подѡ ѡвѡ (!) ѡветѡ речѡна гѡспога Ђлаа постави више |18| речѡнѡ похранѡ а ми прѡмисмо и постависмо ѡ наш комѡнѡ: |19| да ѡ волна више речѡна гѡспога Ђла(ѡ)на ѡ всако време⁷¹ сама |20| своимѡ главѡм али свѡкми⁷² слѡгами пославѡ свои листѡ веровани |21| са печатю законѡм ѡзѡди⁷³ (!) вазда када иѡи вѡде годе на не |22| волю а⁷⁴ да иѡи се ѡдрѡжати не море за неѡданѡ ѡзрокѡ се|23|гаи свѡкта пачѡ ѡветѡкѡ дат[и] их речѡнои гѡспогѡ |24| или комѡ би ѡпорѡчила. И ако би иѡи се самрѡт слѡчила |25|

⁶⁶ Уп. напомену 57.

⁶⁷ Пуцић и Стојановић: каша.

⁶⁸ Пуцић и Стојановић: срьбрьнех.

⁶⁹ Пуцић: тегле.

⁷⁰ Пуцић и Стојановић: аѡаги.

⁷¹ Пуцић: врьме.

⁷² Пуцић и Стојановић: своикми.

⁷³ Пуцић и Стојановић: ѡзѡти.

⁷⁴ Пуцић: и.

комѸ би по свомѸ листѸ впорѸчила вбетѸемо⁷⁵ се |26| дати безѸ нѸднаго задрѸжанга. И за⁷⁶ векю чистокю |27| и верованѸ Добрько дигакѸ вбакиге листѸ своимѸ |28| рѸкѸм Ѹписа и вста Ѹ нашѸ комѸнѸ а на немѸ |29| печать госпоге Елл(е)не. А када годе Ѹсхоке послати |30| гвспога Елл(е)на Ѹзети више реченѸ поставѸ |31| да пошле ввѸа (!) нашѸ записѸ кои смо дали подѸ |32| нашѸ висѸкю печать. А сеи се писа

Превод

У име Оца и Сина и Светог духа, амин. Ми, кнез и властела дубровачки дајемо на знање свакоме коме буде приличило, малом и великом, да смо по Доберку дијаку запримили у нашој комуни депозит од госпође Јелене. Најприје, од сребрних судова: осам чаша тежине десет литри и осам унчи, двије купе са поклопцима и један бокар тежине шест литри, осам сребрних здјела и кашику тежине седамнаест литри, десет унчи и три аксађе, појас од позлаћеног сребра на плаветној тканини тежине девет литри и шест унчи, бисерни појас на црвеној хаздеји тежине двадесет унчи, вијенац великог бисера са шеснаест каменова положених по хаздеји тежине шест унчи, двије минђуше начињене од бисера и са четири рубина и још двије минђуше од бисера са четири сафира и четири рубина, десет златних дугмади, три златна прстена са два плаветна камена и једним сафиром. А под овим условом поменута госпођа Јела положи напријед поменути депозит који смо запримили и положили у нашој комуни: да је слободна горе поменута госпођа Јелена у свака доба она лично или по својим слугама пославши своје листове а под својим законитим печатом узети га увијек када буде хтјела а да јој се не може задржати или не дати услед неког разлога који би на свијету могао да буде, већ обећавамо да ћемо га дати реченој госпођи или ономе коме би га опоручила. Уколико би је задесила смрт обећавамо да ћемо га без икаквог задржавања дати ономе коме га својим листом буде опоручила. И због веће увјерљивости и поузданости Добрко дијак овакав [исти] лист је својом руком записао и остао је у нашој комуни а на њему је печат госпође Јелене. А када госпођа Јелена буде хтјела да пошаље [слуге] да преузме напријед поменути депозит тада нека пошаље овај

⁷⁵ Стојановић: вбетѸкмо.

⁷⁶ Пуцић испустио.

наш запис који смо [јој] дали [печаћен] нашим висећим печатом. А ово је све писао...

Дипломатичке особености

У новијој историографији детаљније је објашњена процедура која се односи на депозитно пословање између дубровачких општинских власти и најугледнијих властеоских породица са територије средњовјековне Босне. То се посебно односи на породицу Косача, чији су поједини чланови током више деценија остваривали честе пословне контакте са Дубровчанима.⁷⁷ Након добијања дозволе за отварање депозита улагачи су лично или, најчешће, преко својих опуномоћених посланика доносили у Дубровник новац и остале драгоцености, након чега је састављан посебан документ (депозитни лист, потврда, признаница) којим су дубровачке власти потврђивале пријем драгоцености и верификовале такав облик улагања. У тим потврдама навођени су сви основни подаци о улагачима, њиховој имовини, депозитару, као и о њиховим међусобним правима и обавезама. Депозитни листови (тј. потврде о улагању) израђивале су се у три готово идентична примјерка. Један примјерак печаћен је печатом Дубровачке општине и предаван је улагачу, други, који је остајао у Дубровнику, исписивао је улагач (депонент) тј. његов писар или опуномоћени посланик и био је печаћен њиховим печатима, док су трећи примјерак израђивали, опет, Дубровчани за канцеларијску архиву у форми записника. Након истека периода чувања тј. орочења, уколико је улагање формулисано на такав начин, обје стране су размијениле потврде о улагању. Улагач је, након подизања имовине, Дубровчанима враћао њихов примјерак а они су му враћали његов. Обје потврде су након обављеног посла обично уништаване а трећа, у форми записника у канцеларијским књигама, прецртавана је као знак да је поништена, о чему би на маргини записника писар Дубровачке општине стављао краћи коментар на латинском или италијанском језику да је правна радња завршена, тј. да је имовина враћена улагачу са основним подацима који укључују датум и име онога ко је преузео депозит. Није очувана ниједна потврда о улагању коју су исписивали депоненти, али је остало неколико оригиналних, од којих су неке и са печатима, које

---

⁷⁷ В. напомену 2.

су саставиле дубровачке власти. Већина осталих потврда босанских властелина о улагању њихове имовине у депозит очувана је у форми записника у појединим канцеларијским књигама.

Оваква процедура може да се испрати и у случају Јелениних депозита. У случају првог депозита из 1423. њен посланик Брајан сачинио је једну копију која је остала у Дубровнику (**И за векю чистотѸ и вѣрованък Брајанъ дпакъ свакигк листъ своѡмъ рѡкѡмъ ѡписа**), док је дубровачки примјерак потврде о регистрацији уложене имовине био намијењен самој Јелени (**И хѡтѣ господга Јѡлѣна кѡци господина кнеза Лазара више речена кѡде гѡди бѡде послатъ ѡзети речене дѡкате да пошакъ свѣ нашъ листъ кои имъ смо дали подѣ нашѡмъ печатию исписанъ**). Слично је наведено и у свим осталим потврдама о улагању њене имовине у депозит: **И за векю чистотѸ и вѣрованък речени витезъ Прибисавъ свакигк листъ своѡмъ рѡкѡмъ ѡписа и вста ѡ насъ ѡ комѡнъ. И хѡтѣ господга Јѡлѣна кѡди гѡдѣ бѡде послати ѡзети речени покладѣ да пошакъ свѣ нашъ листъ кои имъ смо дали подѣ печатию нашѡмъ исписанъ (II); И за векю чистокю и верованк речена господга Еллена свакиге листъ ѡд свога дпакга Еладѡга и своиом печатию ѡписавъ встави ѡ нашемъ комѡнъ. И хѡте господга Елл(е)на кади годи бѡде послати ѡзети речени покладѣ да пошле свѣ нашъ листъ кои смо дали подѣ печатию нашѡмъ висѡкѡмъ великомъ (IV)**, итд. Подразумијевало се да су Јеленини посланици морали да имају тзв. вјеровна писма (пуномоћја), на основу којих су били овлашћени да обаве наведене банкарске послове, као и петитивно писмо тј. Јеленин захтјев за исплату уложеног новца и драгоцјености које су посланици требали да ставе на увид депозитару (Дубровачкој општини). У пракси се, иначе, срећу примјери да је ауктор ова два типа писма обједињавао у једно, које је садржавало обје правне радње (пуномоћ и захтјев за исплату).⁷⁸ Нити једно од ових Јелениних писама није сачувано.

Од свих докумената који свједоче о Јелениној самосталној банкарској иницијативи у Дубровнику и Котору очувано је тек пет потврда о улагању имовине у депозит у Дубровнику и једна потврда у форми биљешке о подизању уложене имовине. У свих пет наведених примјера ради се о дубровачким примјерцима, од којих су прва три (документи бр. I, II и IV) сачувани у оригиналу у форми повеље, а два (V и VI) у форми преписа (записника) из дубровачких архивских

⁷⁸ П. Драгичевић, *Девет писама о исплати дубровачких трибута краљу Остоји и дипломатским активностима његових посланика*, ГПБ 11 (2018) 56, 61, 68–72.

књига. С обзиром на то да су дипломатички обрасци у тексту потврда очуваних у форми канцеларијског записника готово идентични са оним потврдама које су сачуване у оригиналу, можемо са сигурношћу претпоставити да су и примјерци V и VI били издани у облику повеље. Тим прије јер се у короборативном изразу примјерка VI помиње да је потврда (признаница) била овјерена висећим печатом Дубровачке општине. Све потврде о улагању имовине у депозит одликују се високим степеном сличности у погледу спољашњих и унутрашњих дипломатичких одлика. Сви оригинали су писани на пергаменту иако различитог облика и димензија, што је вјероватно зависило од манира самог писара српске канцеларије Дубровачке општине. Потврде које је писао Руско Христофоровић (I и II) облика су положеног правоугаоника, површине око 800 цм² и 850 цм². Оба су печатањем утиснутим печатима Дубровачке општине. Оригинал потврде коју је писао Никша Звијездић (IV) облика је усправног правоугаоника, на пергаменту површине око 1.400 цм², а запечаћен је висећим печатом. Рускове потврде, осим једноставније стилизованог инвокационог крста, немају других украса. Судаћи по истраживању Грегора Чremoшника, Никша је украс на потврди (IV), који приказује руку која придржава крст, у потпуности ископирао из дубровачке потврде о зајимању поклада великог војводе Стефана Вукчића Косаче од 28. марта 1435. године. Идентичан цртеж налази се и у другој дубровачкој потврди о зајимању поклада великог војводе Стефана Вукчића Косаче од 30. октобра 1435, као и у повељи од 10. октобра 1435, коју је на Невесињу исписао писар великог војводе Стефана, дијак Влатко, али је, по свему судаћи, аутор цртежа и у овој повељи био Никша Звијездић, па би потврда о зајимању Јелениног депозита, чије издање овдје приређујемо, била четврти до данас сачувани документ у којем је Никша исцртао идентичан цртеж.⁷⁹ Наведени спољашњи дипломатички елементи примјерка IV: облик усправног правоугаоника, плика, висећи печат и орнаментисани детаљи, дају утисак да се ради о значајнијем документу, па би смо могли рећи да је Никшина потврда попримила

---

⁷⁹ Уп. DAD, *Diplomata et acta*, бечки бројеви 1076, 1077, 1078, 1079; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 33–41, 45–46; G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka*, GZM VII (1952) 281. Видјети и други наш рад у овом броју часописа. Снимци дубровачких повеља заведених као бечки број 1076 и 1078 из фонда *Diplomata et acta* Државног архива у Дубровнику остали су нам недоступни, тако да нисмо били у могућности да провјеримо Чremoшникову тврдњу.

изглед свечаније признаничне повеље. У погледу унутрашњих дипломатичких одлика нема неких посебних одступања јер су сви писари морали да поштују одраније установљен дипломатички образац који се састоји од: симболичке и вербалне инвокације, интитулације, промулгације, експозиције, диспозиције, датума и мјеста састављања исправе и помена писара који је сачинио документ. Короборативни израз се у већини потврда (осим у IV и VI) налази у склопу почетног дијела главног дијела текста, на прелазу из промулгације ка експозицији (*ПОДЪ НАШОУМЪ ЗАКОННОМЪ ПЕЧЪТИЮ*), док се у остале двије потврде налази у завршном дијелу диспозитивног дијела потврде (*ПОДЪ ПЕЧАТЮ НАШОМЪ ВИСЪКЪМЪ ВЕЛИКОМЪ*). Експозитивни и диспозитивни дио свих потврда сачињавају заједно 75–85% комплетног текста.

Готово идентични текстови свих потврда о запримљеним Јелениним драгоцјеностима упућују на логичан закључак да је постојао неки предложак из којег су уз минимална одступања преписани сви напријед наведени унутрашњи дипломатички елементи. Идентичан дипломатички образац примијењен је и у случају депозитних улога великог војводе Сандаља Хранића Косаче. Једина разлика у том погледу између ове двије групе потврда о примитку депозита односи се на садржај диспозитивног дијела.⁸⁰ У случају великог војводе Сандаља диспозитивни дио потврде садржи прецизније изражену његову опоручну вољу чији је коначни облик вјероватно дефинисан након консултација са самим великим војводом или је тај дио једноставно преписан из Сандаљевог писма којег су донијели његови посланици заједно са драгоцјеностима, што се види и по томе да су поједини дијелови текста исписани у првом лицу.⁸¹ У потврдама за Јеленин депозит таквог тастаторског израза нема, већ је само наведено да ће садржај депозита у случају њене смрти бити „без икаквог задржавања“ дат ономе коме га својим тестаментом буде опоручила. У већини Сандаљевих потврда права и обавезе депозитара и депонента су садржајније и прецизније формулисане а сигурност депозита је безусловно обезбијеђена. Дубровчани су се у клаузулама својих потврда о запримању Сандаљевих драгоцјености обавезали да његов депозит „неће пропасти“ или „припасти неком човјеку“ нечијом намјером, силом, заповијешћу, молбом, откупом или „помоћу било које радње“ угарског, турског, „прекоморског“, босанског или било којег другог владара или човјека,

⁸⁰ Уп. са документима приређеним у издањима ГПБ наведеним у напомени 3.

⁸¹ П. Драгичевић, *Први, други и трећи лист*, 71, 73, 76; *Исти, Четврти, пети и шести лист*, 46, 48, 52, 54; *Исти, Седми, осми и девети лист*, 43, 45.

странца или дубровачког грађанина. Безбједност његовог депозита била је загарантована чак и у случају ратног сукоба између Сандаља или његовог потомства са Дубровником, као и у случају судских спорова у вези појединих дугова или било којих потраживања које би дубровачки грађани имали према великом војводи Сандаљу. Овакве безусловне и децидне гаранције депозитних улога посљедица су велике Сандаљеве изложености на тадашњој регионалној политичкој сцени, али и резултат његовог политичког значаја, угледа и добрих односа које су оба пословна актера из својих интереса његовали током неколико деценија. У диспозитивном дијелу потврда Јелениних депозитних улога оваквих изричитих гаранција нема већ су дате само оне опште.

Биљешка о подизању депозита (III) једина је Јеленина потврда таквог типа, која је стицајем околности остала сачувана током њених дводеценијских пословних радњи и банкарских активности у Дубровнику и Котору. Једноставне је садржине, а сврха јој је да потврди информацију о подизању уложене имовине из раније отвореног депозита. Из тог разлога овај документ који садржи дубровачку признаницу у форми повеље (II) са Јеленином биљешком о подизању депозита (III) није уништен (изрезан) попут осталих који су очувани у оригиналу (I и IV), јер је постојао интерес за његово трајније чување, као обезбјеђење Дубровачке општине од сваког даљег потраживања. Биљешка се састоји од основних дипломатичких елемената који укључују датум, интитулацију, експозицију и помен писара који је сачинио биљешку. Дипломатички образац је врло сличан оном у другој сачуваној Грубковој потврди у истој форми биљешке, од 4. јануара 1423, када је подизао дио Сандаљевог депозита, али и биљешкама о подизању депозитних улога осталих посланика куће Косача.⁸²

Просопографски подаци

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњене слједеће личности: **старац Дмитар, Радоња Припчић, Брајан дијак, Грубко посланик** (ГПБ 6, 62), **Јелена, кћер кнеза**

---

⁸² П. Драгичевић, *Четврти, пети и шести лист*, 55–56. Остале податке о овој биљешци видјети под III, у поглављу о физичком опису документа. Уп. са потврдама осталих Сандаљевих посланика у радовима наведеним у напомени 3.

Лазара, жена и потоња удовица великог војводе Сандаља Хранића (ГПБ 5, 78–79), Прибисав Похвалић (ГПБ 4, 107–108; ГПБ 5, 95), Никола (Никша) Звијездић (ГПБ 8, 49), Лавро Шиговић (ГПБ 14, 167) и Доберко посланик (ГПБ 14, 162).

Сладоје дијак, IV (број документа), 25 (ред у изворнику); V, 6, 27 – У питању је Сладоје Рачић (*Sladoe Račich, Sladoe diach*), писар у служби Сандаљеве удовице Јелене. У изворима се у том својству јавља у периоду између 1436. и 1438. године. Осим писарског, повјераване су му и дипломатске мисије у Дубровнику и Котору, гдје је у више наврата забиљежен у својству Јелениног опуномоћеника приликом улагања њених драгоцености у депозит или подизања камата. Након тог периода у својству Јелениног писара јавља се Доберко (Добрко), коме је својим тестаментом из новембра 1442. опоручила 30 дуката. Сладоје у тестаменту није поменут, што би требало да значи да се до тренутка састављања Јелениног тестаamenta већ извјесно вријеме није налазио у кругу Јелениних поузданика.

Извори: Е. Kurtović, А. Ресо, *Izvori* 1, 138, 297, 315.

Литература: Л. Стјепчевић, Р. Ковијанић, *Хранићи–Косаче у которским споменицима*, ИЧ V (1954–1955) 315; М. Злоковић, *Словенска жупа Драчевица*, Бока 1 (Херцег Нови 1969) 67; Ђ. Тошић, *Сандаљева удовица Јелена Хранић*, ЗРВИ XLI (2004) 428–429, 432; Е. Куртовић, *Јелена Хранић у банкарским пословањима у Дубровнику и Котору*, Зборник за историју БиХ 5 (2008) 107, 109; Исти, *Из историје банкарства Босне и Дубровника у средњем вијеку*, Београд 2010, 46–47; А. Смиљанић, *Људи из сјенке – дипломати обласних господара из Босне*, Бања Лука 2015, 255; N. Isailović, *The Personnel of Royal and Noble Chanceries as Diplomats in Late Medieval Bosnia, Reform and Renewal in Medieval East and Central Europe: Politics, Law and Society*, Cluj–Napoca–Zagreb–London, 2019, 217, 222.

Pavle Dragičević

Université de Banja Luka

Faculté de Philosophie

Programme d'étude de l'histoire

**SIX CONFIRMATIONS DE DÉPÔT DE JELENA, ÉPOUSE ET
PLUS TARD VEUVE DU GRAND DUC SANDALJ HRANIĆ
KOSAČA**

- 17. II 1423. (I)
- 15. VII 1429. (II)
- 12. XI 1436. (III)
- 13. XI 1436. (IV)
- 18. IV 1438. (V)
- 10. VIII 1441. (VI)

Résumé

À la fin du moyen âge, les souverains et nobles de la Serbie et de la Bosnie médiévales confiaient une partie de leurs objets de valeur sous forme de dépôt aux autorités de Dubrovnik pour qu'ils les gardent en sécurité. L'article analyse six documents liés aux rôles de dépôt de Jelena Lazarević, épouse et plus tard veuve du grand-duc Sandalj Hranić Kosača. Dans les Archives d'état de Dubrovnik, cinq certificats des autorités de Dubrovnik ont été conservés, entre 1423. et 1441., ils ont confirmé la réception des objets de valeur de Jelena dans le dépôt et un certificat confirmant le paiement de l'argent investi à son déposant. Le montant des dépôts de Jelena n'a pas dépassé le montant de 2000 ducats, mais du point de vue des historiens de l'art, la liste d'autres objets de valeur (principalement des bijoux) qui témoignent de la représentation statutaire de cette distinguée noble est intéressante. Jelena a légué la plupart de l'argent des bijoux et des vêtements inscrits dans son testament en 1442. aux membres de sa famille immédiate. Le document analyse la dynamique des activités commerciales de Jelena à Dubrovnik, ainsi que les éléments diplomatiques externes et internes de ces documents. Une transcription en vieux serbe et une traduction en serbe moderne sont données.

Mots-clés: Sandalj Hranić Kosača, Jelena Lazarević, Bosnie, Dubrovnik, dépôt, diplomatique, XVe siècle.

Оригинални научни рад
УДК 930.2:003.074(497.5Дубровник),1435“
DOI 10.7251/GPB2215121D

Павле Драгичевић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Студијски програм историје

ПОВЕЉА ВЕЛИКОГ ВОЈВОДЕ СТЕФАНА ВУКЧИЋА КОСАЧЕ ДУБРОВЧАНИМА КОЈОМ ПОТВРЂУЈЕ ЊИХОВЕ РАНИЈЕ СПОРАЗУМЕ СА ПРЕДСТАВНИЦИМА КУЋЕ КОСАЧА

Невесиње, 10. октобар 1435.

Сажетак: Рад се бави анализом повеље великог војводе Стефана Вукчића Косаче којом је потврдио раније склопљене споразуме између Дубровника и породице Косача. Приређено је ново издање повеље на старосрпском и савременом српском језику. Дипломатичком анализом утврђено је да је повеља у потпуности настала на основу дестинатарског концепта и то на основу дијелова текста повеља краља Твртка II Твртковића и Радосава Павловића, које су издате сличним поводом.

Кључне ријечи: Босна, Дубровник, Стефан Вукчић Косача, XV вијек, повеља, дипломатика.

Физички опис документа и ранија издања

Детаљан опис повеље дао је Грегор Чремошник прије више од седамдесет година, а с обзиром на то да документ од тада није претрпио нова оштећења, за потребе овог издања доносимо само најосновније податке.¹ Повеља је израђена на пергаменту лошијег квалитета, италијанског начина израде, ширине 45 цм (горе) и 44 цм (при доњем рубу) и висине 52 цм. На те димензије треба додати и висину пликe, која износи 4 цм (лијево) и 3,7 цм (десно) тако да читава површина пергамента износи око 2.500 цм². Трагови линирања су пажљиво избрисани. Горња маргина је уредна (4,3 цм), лијева такође, али она углавном зависи од облика пергамента који се сужава

---

* Ел. пошта: pavle.dragicevic@ff.unibl.org.

¹ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka*, GZM VII (1952) 280–283.

у доњем дијелу повеље, па варира од 2,7 цм до 3,5 цм, док десна није досљедно испоштована и износи 2–3 цм. Текст је дипломатичким брзописом исписао дијак Влатко помоћу тамноплавог мастила. Повеља је украшена цртежом који приказује руку у рукаву која придржава крст. Важно је напоменути да је цртеж израђен смеђим мастилом, различитим од онога којим је исписан текст повеље. По Чremoшнику, овај украс је вјерна копија идентичног цртежа који се појављује на дубровачкој признаници од 28. марта 1435, којом се потврђује примитак поклада великог војводе Стефана Вукчића Косаче.² Осим овог цртежа, повеља је украшена и иницијалним словом „В“, висине 3 цм, као и са још неколико нарочито увећаних и задебљаних слова (М, Т и Р), са којима започињу поједине текстуалне цјелине (инвокација, интитулација и заклетва). Такође, слово „и“ је писано нарочито увећано у односу на остала слова, што је додатно појачало општи естетски утисак. Повеља је овјерена висећим печатом. Печатна грудва је неправилног овалног облика, око 4–4,5 цм широка, 5–6 цм висока и 3,5 цм дубока. Причвршћена је помоћу печатне врпце која је сачињена од око 200 тамноцрвених свилених конаца. На дијелу између повеље и печатне грудве она је обликована у виду плетенице, дужине 2,5 цм, која улази у један отвор у печатној грудви у којој се даље дијели на три дијела, која излазе кроз три засебна отвора на доњем дијелу печатне грудве. Испод грудве врпца виси у дужини од око 17 цм. За печатање је употријебљен већи типар великог војводе Стефана. Типар је пречника 2,6 цм. Печат на свом ободу садржи двије концентричне кружнице међусобно удаљене 0,5 цм. На тај начин формиран је простор за печатну легенду која гласи: + **СИ ПЕЧАТЬ ВОЕВОДЕ СТЕПАНА**. При томе је у ријечи **СТЕПАНА** прво слово „а“ записано у виду лигатуре са словом „н“. Лијеви вертикални

---

² DAD, *Diplomata et acta*, бечки број 1076; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 33–35; G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 281; Идентичан цртеж појављује се и у другој дубровачкој признаници од 30. октобра 1435, којом се потврђује примитак поклада Стефана Вукчића Косаче. DAD, *Diplomata et acta*, бечки број 1078; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 45–46. Чremoшник гријеша када наводи „da se poslije godine 1435. ovaj tipični krst više ne pojavljuje na elaboratima Nikše Zvijezdića“. G. Čremošnik, *Isto*. Идентичан крст појављује се и на дубровачкој признаници о запримању поклада Јелене, удовице великог војводе Сандаља Хранића Косаче, од 13. новембра 1436. године. DAD, *Diplomata et acta*, бечки број 1079; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 391–392. Видјети и други наш рад у овом броју часописа (док. бр. IV).

дуктус слова „н“ искоришћен је уједно и као вертикални потез за минускулно слово „а“, а са лијеве стране тог потеза видљива је мала обла петља. У централном дијелу печатног отиска налази се монограм војводиног имена, састављен од три слова **СФА**, изнад којих се налази минускулно слово **т**, које је написано на такав начин да се може прочитати и као слово „е“. Посљедње мајускулно слово **А** могло би се прочитати и као мајускулно слово **Н**, па на такав начин исписана слова, попут неког ребуса, дају војводино пуно име: **СТЕФАН**. На полеђини се налази запис (регест) Никше Звијездића: *Poueglia de domino voieuada Stepan de 1435. die X otubrio. Como tute le schritture confermo quando intro in signoria. Ambassadori ser Polo de Sorgo, ser Paladino de Gondola*. Испод тога се налази Никшина друга биљешка „Extrata“ и задебљано латинично слово „Р“, који свједоче да је повеља преписана у прву књигу архивске серије *Liber privilegiorum*, колоквијално названу и *Codex ragusinus*. Осим наведених Никшиних записа, постоје и они настали из пера архивиста XIX и XX вијека: N. 7 del rачh. IV, N° 249, an. 1435, број 1083. који је преправљен у 1073 и напосљетку дискретно забиљежен број 1077/34. Сви записи се налазе на доњој четвртини полеђине. Из неког разлога Никша је повељу два пута преписао у напријед наведени кодекс.³ Све словне разлике између оригинала и преписа пописао је Љубомир Стојановић у свом издању. Повеља се данас чува у Државном архиву у Дубровнику у оквиру фонда *Diplomata et acta*, заведена као „бечки број 1077“. Издање је приређено на основу дигиталних снимака и фотографија начињених током јула 2008. године.

Ранија издања: П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, № 120, стр. 204–207; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, № 322, стр. 381–384; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–2*, № 647 (оригинал) и 648 (први препис Никше Звијездића), стр. 35–41; М. Brković, *Diplomatički zbornik srednjovjekovnih humskih i bosanskih isprava Dubrovniku*, Mostar 2011, № CLVII, 149–151 (оригинал) и 151–153 (први препис Никше Звијездића). Оба документа су издата у латиничној транслитерацији према издању Љубомира Стојановића; L. Nakaš i dr., *Codex diplomaticus Regni Bosnae – povelje i pisma stare bosanske države*, Sarajevo 2018, 614–617 (са снимком документа и печата).

---

³ DAD, *Privilegi I*, fol. 50v–52r; 100v–101v.

Текст**

+ Въ име ѿ(ть)ца⁴ и ѿ(и)на и ѿ(е)тагѡ д[ѡ]ха, аминь. Ми, г[ѡ]сп[ѡ]д[и]нь велики воевода рѡсага босанскога и к томѡ, Стѣпань, с(и)нь и наслѣдникъ мн(о)го почтенѡга |2| поменѡтъѣ родителѡ ми славнога г[ѡ]сп[ѡ]д[и]на кнеза Вѡкца Храниѣа м(и)л(о)стью Б[ѡ]жьѡм[ь] велики воевода рѡсага босанскога и к томѡ. |3| И зато ѣа велики воевода г[ѡ]сп[ѡ]д[и]нь Стѣпань даю на видѣнье всакомѡ члов[ѣ]кѡ маломѡ и великомѡ прѣдъ кога се изнесе сеи записанькѡ |4| наше ѡтворенно али прѣдъ прѣсвѣтлѣмъ г[ѡ]сп[ѡ]д[и]номъ цесаромъ римьсцѣмъ и кралемъ ѡгарсцѣмъ али прѣдъ ц(а)ремъ тѡрсцѣмъ али прѣдъ кралѡ боса[н]ьскога а или инѡга Бошнанина а или прѣдъ г[ѡ]сп[ѡ]д[и]на српскога а или Латинина а или ине врьсте члов[ѣ]ка.

|6| Ъако, вѡдѡѣ ва великои славѣ, ѡ г(о)споцтваѡ и ѡ пльни дрьжави моих[ь] родителѡ м(и)л(о)стью Б(о)жьѡм[ь] наслѣдникъ и с(и)нь почтенѡга поменѡтъѣ родите[л]ѡ ми славнога г[ѡ]сп[ѡ]д[и]на кнеза Влькца и стрица ми славнога великога воеводе рѡсага босанскога г[ѡ]сп[ѡ]д[и]на Гандала и почтенѡга поменѡтъѣ г[ѡ]сп[ѡ]д[и]на |8| г[ѡ]сп[ѡ]д[и]на⁵ кнеза Вѡвка и не далече ѡдъ них[ь] пльтью паче с(и)нь и синов(а)ць и наслѣдникъ прави истинни ѡдъ них[ь] крьви. Повелѣнием и сѡдомъ Б[ѡ]жимъ |9| приѣмше дрьжавѡ и рѡсагѡ ѡ рѡке г(о)споцтва ми и сѣде ѡ г(о)споцтваѡ родителѡ моих[ь] славнога г[ѡ]сп[ѡ]д[и]на кнеза Вѡкца и славнога великога воеводѡ |10| г[ѡ]сп[ѡ]д[и]на Гандала и г[ѡ]сп[ѡ]д[и]на кнеза Вѡвка ѡзимлюѣ⁶ и дѣлеѣ и дае и записѡе властеломъ и сѡгамъ нашимъ како г[ѡ]сп[ѡ]д[и]нь рѡсашки и велики вое[в]ода рѡсагѡ стежникъ моих[ь] прѣродителѡ више р(е)чениехъ ѡдъ тиех[ь] примае часть и славѡ и дари и ч(а)сти велике.

|12| Тогда придоше въ славни двѡрь г(о)споцтва ми ѡ Соколѡ плем(е)нити мѡжъ славнога и б(о)гѡлюбимагѡ гр[а]да Дѡбровника почтени властеле |13| и поклисарѡ кнезь Павко Горкочевѣѣ и кнезь Паладинъ Гѡндѡлиѣ с почтениемъ дарьми и частми ѡдъ реч(е)нога владѡцагѡ гр[а]да Дѡбро[в]ника кнеза, властев и все ѡпѣине дѡбровачке. И ти р(е)чени поклисари насъ искаше и много ѡмилино просише за всаке законе |15| и словочтине реч(е)нога гр[а]да Дѡбровника

** Редакција издања и превода: Т. Суботин Голубовић.

⁴ Миклошич: ѡца.

⁵ Карано-Твртковић испустио.

⁶ Стојановић: ѡзимлюѣ.

1097-1098

1477 die X octobris
Poueglia de dno Vojemuch papam de
Comitate Lepusca et Comitem
quibusdam in generis ambrosiorum
p. polo de p. 1088
p. paludis de schola

Soracia P.

1089.
Cl. No 249.
an. 1485

17. Oct. 1864. IV.

кое сѸ имали Ѹ повелахъ и Ѹ записиехъ(ь) с реч(е)ниими нашими родителями и прародители славниемъ(ь) |16| г[оспо]д[и]номъ кнезомъ(ь) ВѸкцемъ(ь) и славнога великога воеводе г[оспо]д[и]на Гандала и г[оспо]д[и]на кнеза ВѸвка и с нами како да ви смо имъ(ь) и ми по вбичаю |17| реч(е)нне г(о)сподк нашихъ(ь) родитель и нимъ потвърдили и Ѹстано(ви)тили крѣпко пръвѣхъ нашихъ(ь) словочтине и законе и повелѣниѣ и за|18|писанѣ славнога г[оспо]д[и]на кнеза ВѸкца и славнога великога воеводе г[оспо]д[и]на Гандала и г[оспо]д[и]на кнеза ВѸвка и наше.

|19| И г(о)споцтво ми слишавше и разѸмѣвше нихъ(ь) под(о)бне и разѸмне и приличне и правк прошне имавше свѣтъ и цель згворь |20| са⁷ ближиками и са избранѣми⁸ властели г(о)споцтва ми

|21| створи м(и)л(о)ст(ь) госпоцтво ми да е вид(и)мо всемѸ свѣтѸ како згвора више реч(е)номѸ гр[а]дѸ ДѸбровникѸ кнезѸ и властеломъ |22| и всои шпѣкиѣ дѸбровачкои по сиехъ(ь) нашихъ(ь) листѣхъ и повелгахъ⁹ за нихъ сръчаньство потвърдисмо имъ и Ѹстановити смо вск |23| и всакое повеле и записанѣ више реч(е)не г(о)сподк моихъ(ь) родитель славнога г[оспо]д[и]на кнеза ВѸкца и славнога великога воеводе |24| Гандала и почтеного поменѣтѣ г[оспо]д[и]на кнеза ВѸвка и наше. И потвърдихъ(ь) и Ѹстановитихъ жѸпѸ Коनावли и гр[а]дѸ Соколь и ВиталинѸ |25| и Цаптатъ и Ѹбодъ и все що Коनावламъ пристои все са всѣмъ Ѹ вѣке вѣкома нимъ и нихъ(ь) встанкѸ за бацинѸ и за плем(е)нитw |26| како що е нихъ(ь) и прьвов било како се именѣе Ѹ записѸ кое кнезь и властеле и вса шпѣина дѸбровачка имаю wt[ь] славнога |27| великога воеводе г[оспо]д[и]на Гандала и wt[ь] славнога г[оспо]д[и]на кнеза ВѸкца и wd[ь] г[оспо]д[и]на кнеза ВѸвка и wd[ь] мене великога воеводе рѸсага |28| босанскога г[оспо]д[и]на Стѣпана. И на все више реч(е)но и записанно и вѣѣтованно ѣа воевода г[оспо]д[и]нь Стѣпанъ м(и)л(о)стью Б(о)жьwмъ(ь) |29| велики воевода рѸсага босанскога и к томѸ и за избрание ми властели г(о)споцтва ми и брацтва нашего и слѸгъ кое |30| именѣемо и здоwла ротисмо се и заклесмо: наипрьво кнезь ГрьгѸрь ВѸкосалиѣ и кнезь ВѸкашинъ ДѸкоевѣѣ, кнезь Влатко |31| Ѹбрадовиѣѣ, кнезь Стѣпко ДѸкоевѣѣ, кнезь Радосавъ Стѣпковиѣѣ, кнезь Ѹбрадъ Хлапомириѣѣ, кнезь Иванъ ВѸковиѣѣ, |32| кнезь Сладое ВѸковиѣѣ, кнезь ВѸкѣ Десисалиѣѣ, кнезь Драгиѣѣ Грьданацъ, кнезь Мръкша ДѸкоевѣѣѣ, кнезь Юран Ради|33|воевиѣѣ.

⁷ Стојановић: с.

⁸ Стојановић: избранѣми.

⁹ Миклошич: повелахъ.

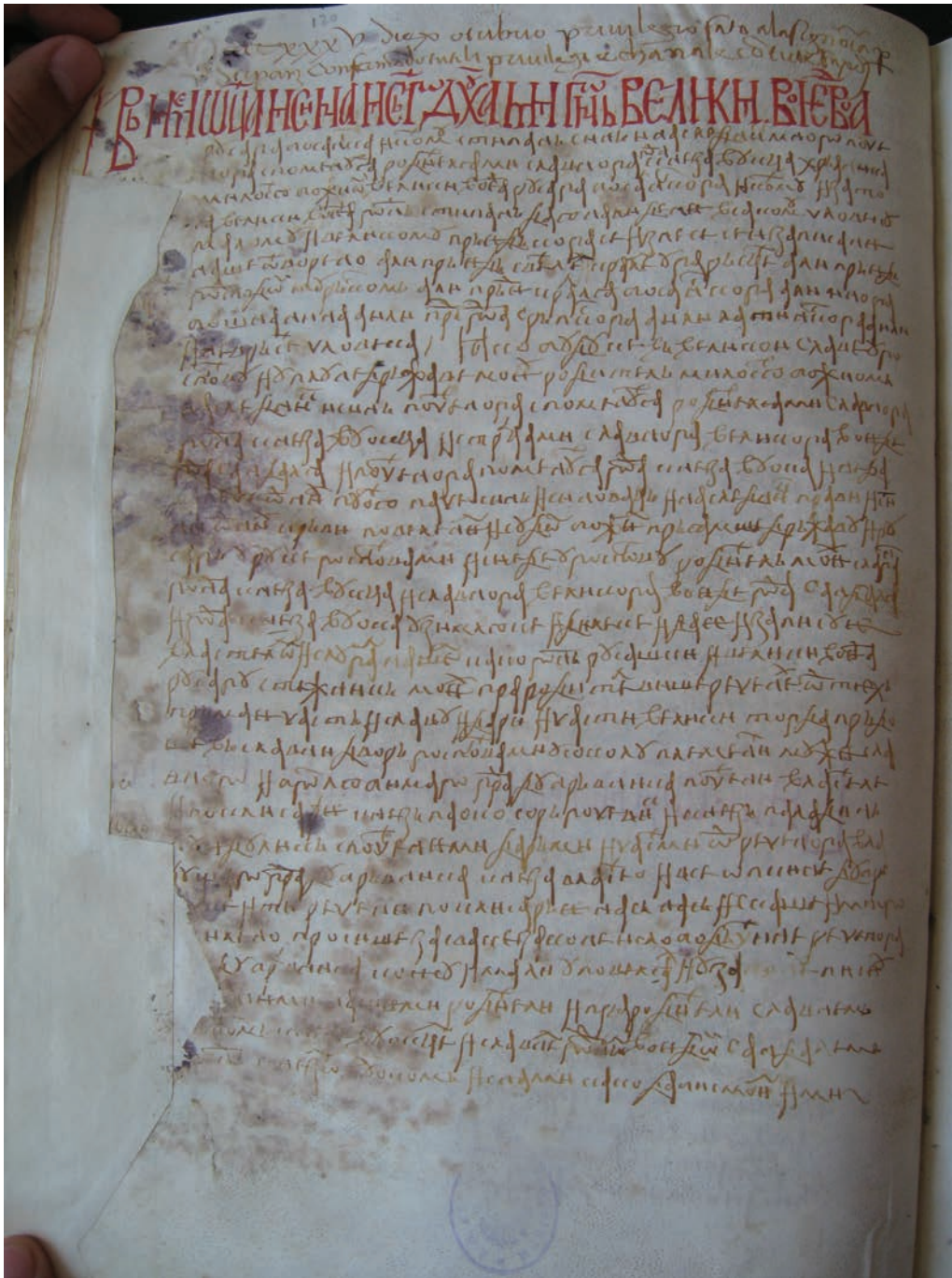

|34| Ротисмо се и заклесмо на светомъ Єванѣлию Б(о)ж(ь)ем(ь) и на часномъ и животверещемъ (!) крьстѣ г(о)сподню реч(е)нием(ь) кнезѣ, властелом(ь) и всои |35| Єпѣкини владѣцагѡ гр(а)да Дѣбровника и них(ь) встанкѣ въ Г(о)спода Б(о)га вседръжителѡ и ва прѣч[и]стѣ Б(о)городицѣ и въ .д. еванѣлисте |36| и ва .бѣ. св(е)тиех(ь) апостоль врьховниех(ь) и ва .тѣи. св(е)тиех(ь) штаць иже сѣтъ на Никию и ва .б. избраниех(ь) Б[о]жих(ь) и ва всѣ |37| свте (!) иже вѣ въ[ѣ]ка¹⁰ Б(о)гѣ ѡгвдивше да ввои наше згѡра писанье и вѣттованье реч(е)нное и вѣттованое кнезѣ и властелом(ь) |38| и всои Єпѣкини владѣцагѡ гр[а]да Дѣбровника и них(ь) встанкѣ и них(ь) послѣднимъ како згѡра пише вѣкѣ вѣкома |39| не има на манѣ прити нимъ ни се ꙗе потворить¹¹ за ниеднѣ стварь на земли, ни за еднога члов(ѣ)ка волю, ни за страхъ, |40| ни за благѡ ни се ѡ томъ коѣ парьна ѡчинить.

|41| Єда ли висло ми велики воевода г[оспо]д[и]нь Стѣпань и наше натражье и наши послѣдни вво згѡра реч(е)нно и писанно и вѣ[42]тованно потворили реч(е)номѣ кнезѣ и властеломъ и всои Єпѣкини властеломъ дѣбровачѣмъ али на манѣ принесли |43| коумъ хитростью али лакомостью за чью волю али за страхъ али за хотѣнье иеднога члов(ѣ)ка на земли кои |44| би могаѡ бити т(а)да да смо ми велики воевода г[оспо]д[и]нь Стѣпань и наше натражье и наши послѣдни прокле[45]ти Б[о]гомъ живѣмъ, Ѡтцемъ и Синомъ и Св(е)тиемъ д[ѡ]хомъ и всѣми св[е]тиими вѣ вѣка Б(о)гѣ ѡгвдившими |46| више именованиими и да смо прилични ка Июди Єкариѡтцкомѣ кои прода сина Б[о]жьѣ Ис[ѡ]са Христа на распетью |47| и къ внѣмъ кои ѡпиѣхѣ: “пропни, пропни!”, и к ѡвниемъ кои мѣ кладѣхѣ трьновъ вѣнаць на главѣ и да смо се вѣ[48]рекли Б(о)га и анѣла м(и)лостивога на смръть и на дань сѣдни и вѣре кою вѣрѣмо. |49| И се писа се и свръши въ лѣта рождества Христова .ч. и .ѡ. и .л. и .е. лѣто м(ѣ)с(е)ца вктебра .ї. дань на Невесиню подѣ гр[а]домъ |50| вѣначцемъ на Невесиню а ѡписа дикакъ Влатко заповѣдию и повелиениемъ великога воеводе г[оспо]д[и]на ми Стіе[ѡ] пана и запечатих(ь) висѣкомъ закономъ печатью великога воеводе г[оспо]д[и]на ми Стіепапа.

¹⁰ Миклошич: виека.

¹¹ Карано-Твртковић: потворать.

Codex Ragusinus, fol. 100'

Превод:

+ У име Оца и Сина и Светог духа, амин. Ми, господин велики војвода русага босанског и осталог, Стјепан, син и насљедник веома поштоване успомене мог родитеља, славног господина кнеза Вукца Хранића, милошћу божијом великог војводе русага босанског и осталог. И зато ја, велики војвода господин Стјепан, дајем на знање сваком човјеку, малом и великом, пред кога се изнесе овај наш отворени запис, било пред пресвијетлог господина цара римског и краља угарског или пред цара турског или пред краља босанског или било којег Бошњанина или пред господина српског или Латина или било којег другог човјека.

Ја, будући у великој слави, у господству и у цјелокупној држави мојих родитеља милошћу божијом насљедник и син поштоване успомене мог родитеља славног господина кнеза Вукца и мог стрица славног великог војводе русага босанског господина Сандаља и поштоване успомене господина кнеза Вука, нисам удаљен од њиховог тијела већ сам син и синовац и прави истински насљедник од њихове крви. Заповјешћу и судом божјим примих државу и русаг у руке мог господства и сједећи у господству родитеља мојих, славног господина кнеза Вукца и славног великог војводе господина Сандаља и господина кнеза Вука, узимајући и дијелећи и дајући и записујући властели и слугама нашим као господин русашки, велики војвода русага и насљедник мојих напријед поменутих прародитеља и на основу тога примам велике почасти, славу, дарове и части.

Дођоше тада у славни двор мог господства, у Сокол, племенити мужеви славног и од Бога вољеног града Дубровника поштована властела и посланици кнез Паоко Соркочевић и кнез Паладин Гундулић са достојним даровима и частима од владајућих поменутог града Дубровника: кнеза, властеле и читаве општине дубровачке. И ти поменути посланици су од нас тражили и веома понизно молили за све законе и повластице поменутог града Дубровника које су имали у повељама и у записима са поменутих наших родитељима и прародитељима, славним господином кнезом Вукцем и славним великим војводом господином Сандаљем и господином кнезом Вуком и са нама да бисмо им и ми по обичају поменуте господе наших родитеља и њима потврдили и чврсто установили повластице и законе и повеље и записе наших предака, славног господина кнеза Вукца и славног великог војводе господина Сандаља и господина Вука и наше.

И господство ми чувши и разумјевши њихове подобне и разумне и прикладне и праве молбе, посавјетовавши се и договоривши се са сродницима и са изабраном властелом господства ми,

створи милост господство ми да је знано читавом свијету како напријед поменутом граду Дубровнику, кнезу и властели и читавој Дубровачкој општини овим нашим листовима и повељама, за њихову срдачност, потврдисмо им и утврдисмо им све и свакојаке повеље и записе напријед поменуте господе, мојих родитеља, славног господина кнеза Вукца и славног великог војводе Сандаља и достојне успомене господина кнеза Вука и наше. И потврдох и утврдох Жупу Конавле и град Сокол и Витаљину и Цавтат и Обод и све што Конавлима припада, све у потпуности, у вијеке вијекова њима и њиховим потомцима у баштину и у племенито као што је и раније било њихово како се наводи у запису који су кнез и властела и сва општина дубровачка имали од славног великог војводе господина Сандаља и од славног господина кнеза Вукца и од господина кнеза Вука и од мене великог војводе русага босанског господина Стјепана. И на све напријед речено и записано и обећано ја војвода господин Стјепан милошћу божијом велики војвода русага босанског и осталог и са изабраном властелом мог господства и нашег братства и слугу које именујемо ниже присегосмо и заклесмо се: најприје кнез Гргур Вукосалић и кнез Вукашин Дукојевић, кнез Влатко Обрадовић, кнез Стјепко Дукојевић, кнез Радосав Стјепковић, кнез Обрад Хлапомирић, кнез Иван Вуковић, кнез Сладоје Вуковић, кнез Вук Десисалић, кнез Драгић Грданац, кнез Мркша Дукојевић, кнез Јурај Радивојевић.

Присегосмо и заклесмо се на Светом јеванђељу божијем и на часном и животворном крсту господњем поменутом кнезу, властели и читавој Општини који владају градом Дубровником и њиховом потомству, у Господа Бога сведржитеља и у пречисту Богородицу и у четири јеванђелиста и у дванаест светих врховних апостола и у 318 светих отаца Никејских и у 70 изабраника божијих и у све свете који су одувјек Богу угодили да ово што смо напријед написали и обећали кнезу, властели и читавој Општини који владају градом Дубровником и њиховим потомцима и њиховим насљедницима, како је горе наведено, за вијек вијекова неће бити умањено или оповргнуто због било које ствари на земљи, ни због воље неког човјека, ни због страха, ни због блага нити ће се о томе повести какава парница.

Ако ли бисмо ми велики војвода господин Стјепан и наши насљедници и наши потоњи ово напријед речено и писано и обећано прекршили поменутом кнезу и властели и читавој Општини и властели дубровачкој или умањили којим лукавством или лакомошћу због нечије воље или страха или неког човјека који би могао бити на земљи, тада да смо ми напријед поменути велики војвода господин Стјепан и наши насљедници и наши потомци проклети од Бога живог, Оца и Сина и Светог духа и од свих светих који су одувијек Богу угодили и да смо налик Јуди Искаротском који је продао Сина божјег Исуса Христа на распећу и онима који су викали: „Распни, распни!“, и онима који му стављаху трнов вијенац на главу и да смо се одрекли Бога и анђела милостивог на самрти а на дан судњи и вјере коју вјерујемо.

И ово се писа и сврши године од Христовога рођења 1435. љето, мјесеца октобра 10. дан на Невесињу под градом Вјенаццем на Невесињу а уписао је дијак Влатко по заповјести и наредби великог војводе господина ми Стјепана и запечатих висећим законитим печатом великог војводе господина ми Стјепана.

Дипломатичке особености и околности настанка документа

Повеља садржи разноврсне дипломатичке елементе: симболичку и вербалну инвокацију, интитулацију, промулгацију, аренгу, петицију, експозицију, диспозицију, заклетву, духовну санкцију, датум и мјесто састављања исправе, конскрипцију, а завршава се короборативним изразом. Образац по коме је повеља састављена представља најинтересантнију дипломатичку особеност овог документа из разлога што се распоред унутрашњих дипломатичких елемената, заједно са њиховим садржајем, у значајној мјери поклапа са појединим дипломатичким елементима из ранијих споразума о потврди старих привилегија које су Дубровчани склапали са владарима и утицајном властелом из Босне. Може се већ унапријед претпоставити да је, као и у неким претходним примјерима, повеља састављена на основу концепта самих Дубровчана, који су поједине кључне дипломатичке елементе преузимали из тих ранијих докумената.

Такав закључак има своје упориште и у документарној грађи. Пошто је велики војвода Сандаљ Хранић Косача умро током марта мјесеца 1435, а иза себе није оставио директне мушке потомке, на чело овог истакнутог рода дошао је војвода Стефан Вукчић. Тада

је, по устаљеном обичају, посебном повељом требало у формалном и правном смислу обновити важеће раније склопљених споразума. Најважнији споразуми које су Дубровчани склапали са кућом Косача, а које је требало наново потврдити, били су они који су се тицали продаје Конавала.¹² Дипломатске активности на добијању повеље отпочеле су крајем љета 1435. године. Конкретнији кораци у том правцу водили су ка изради концепта повеље, који је заснован на текстовима ранијих споразума, о чему су се читовали Вијеће умољених и Мало вијеће 9. септембра 1435. године. На Малом вијећу тада је одлучено и о слању *копије повеље* својим посланицима код војводе Стефана, којом би се потврдиле Сандаљеве повеље о продаји Конавала.¹³ Колико је познато, преговори око издавања повеље су текли својим уобичајеним током, али су искрсле извјесне потешкоће око дијела текста који је садржавао заклетву. Завршну рунду преговора у вези са исходавањем повеље дубровачки посланици су водили са војводом Стефаном крајем септембра и почетком октобра у Поткључу (*Sotto Cluč*) крај Гацког. Колико се из изворне грађе да разабрати, Стефан је испрва одбио да ратификује првобитну верзију текста из разлога који је нама данас непознат, пошто тај првобитни концепт повеље није сачуван. Посланици су својој влади у Дубровник 2. октобра послали писмо у којем су навели да војвода не жели да потврди повељу. Њихова писма нису сачувана, али је тај податак видљив из одговара дубровачких власти од 6. октобра, у којем су навели да заједно са одговором на њихова претходно послана писма шаљу и једну цедуљу са двије заклетве и тачке заклетве која им је послана на словенском језику (*duo sacramenti e ponti de sacramento a niu mandasino scritti in una cedula in sclauo*). Влада је у упутству својим посланицима сугерисала да изнађу могућност да одобровоље војводу да пристане да се у повељу ставе обје или макар једна тачка заклетве. У крајњем случају, како су на крају упутства дубровачки кнез и његови вијећници саопштили, они би били задовољни и са тим да се у повељи ратификују и потврде све друге за њих много важније ствари које су у споменутој повељи (*ratificando e confirmando esso tutte*

¹² Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 293–301, 309–313; 316–320; Р. Поповић, *Повеља војводе Сандаља и браће му Вукца и Вука којом уступају Дубровчанима свој део Конавала*, ГПБ 4 (2011) 97–109.

¹³ DAD, *Acta Consilii minoris* VI, fol. 277v (9. IX 1435). Уп. С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, Београд 1964, 14–15.

altre cose sono in la ditta poueglia).¹⁴ Те „све остале ствари“ односиле су се на споразуме са великим војводом Сандаљем у вези продаје Конавала. Посланици, изгледа, нису имали неких већих непријатности у погледу исходавања повеље, јер је она издата одмах након што су примили одговор дубровачких власти. Дубровачки посланици су се вратили у Дубровник до 21. октобра, када су Вијеће умољених извијестили о успјешно извршеној дипломатској мисији.¹⁵ Вјероватно у знак признања за успјешно обављену дипломатску мисију Паладин Гундулић је изабран да буде дубровачки ректор за мјесец новембар 1435. године.¹⁶ Будући да текст Стефанове повеље садржи један облик заклетве о текстуалном садржају другог облика исте, можемо само да нагађамо како је она у првобитном концепту гласила.

У корпусу дипломатичке грађе средњовјековне босанске државе сачувано је неколико повеља владара и обласних господара помоћу којих су потврђивани раније склопљени споразуми између њих и Дубровчана. По правилу, ради се о повељама владара који су тек ступили на пријесто, када је дошло до промјене у њиховом владарском статусу или када је обављена смјена на челу истакнутих властеоских родова који су имали утицаја на креирање унутрашње али и спољне политике тадашње босанске државе.¹⁷ Посљедњи наведени примјер уједно је био главни разлог за издавање повеље чије издање је овдје приређено. Основа већине каснијих повеља о потврди старих уговора била је Тврткова повеља од 10. априла 1378. године.¹⁸ Већ тада је установљен образац по којем су састављане и све остале повеље о потврди привилегија, уз мања одступања у појединим дипломатичким елементима и текстуалном садржају који је прилагођаван тренутним

¹⁴ DAD, *Lettere e commissioni di Levante* XI, 272v–273r (6. X 1435); N. Jorga, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle* II, Paris 1899, 331. Текст упутства од 6. октобра 1435. сада је далеко приступачнији у: L. Nakaš i dr., *Codex diplomaticus Regni Bosnae – povelje i pisma stare bosanske države*, Sarajevo 2018, 612, међутим, текст упутства је попраћен погрешним снимком.

¹⁵ N. Jorga, *Notes et extraits*, 331, n. 4.

¹⁶ N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika* 6, Zagreb–Dubrovnik, 2015, 335.

¹⁷ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 75–83, 172–175, 424–426, 437–439, 490–495, 504–509, 554–557, 567–568, 573–577, 585–606, 617–627; I–2, 35–41, 115–117 и 162–165.

¹⁸ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 75–83; Д. Јечменица, *Повеља краља Стефана Твртка I Дубровнику*, ССА 14 (2015) 115–142; Dž. Dautović, E. Dedić, *Povelja kralja Tvrtka I Kotromanića Dubrovniku*, *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja* 45 (2016) 225–246.

околностима и специфичним потребама. Основни образац по коме је већина повеља тог типа састављана укључивао је аренгу, експозицију, петицију, диспозицију, заклетву, духовну санкцију, датум и мјесто састављања исправе. Судаћи на основу сачуване дипломатичке грађе, чини се да је повеља краља Дабише од 17. јула 1392. већим својим дијелом послужила као предложак или узор по којем је састављана већина осталих повеља о потврди ранијих споразума.¹⁹ Заправо, све раније повеље које су потврђивале споразуме са Дубровчанима чинили су својеврсни дипломатички корпус из којег су писари српске канцеларије града под Св. Срђем по потреби преузимали одговарајуће дипломатичке елементе већ устаљене у канцеларијској пракси. Узимајући у обзир најважнији мотив Дубровчана за издавање нове повеље, скупу напријед наведених докумената треба у овом случају додати и групу оних исправа које се односе на продају Конавала – тзв. „конавоски корпус“ повеља.²⁰ Водећи се том чињеницом, можемо и у тексту ове повеље препознати елементе преузете из оних ранијих које су јој биле временски најближе.

Упоређујући текстове ранијих исправа, чини се да је Никша Звијездић највећим дијелом саставио концепт повеље по узору на три документа: на основу повеље краља Твртка II Твртковића од 18. августа 1421, којом је Дубровчанима потврдио споразуме који су били раније утаначени са босанским владарима [Т]²¹, на основу повеље великог војводе Радосава Павловића од 31. децембра 1427. [1426!], којом је он Дубровчанима потврдио продају Конавала [Р1]²² и на основу повеље Радосава Павловића и његовог сина Иваниша од 25. октобра 1432, којом су са Дубровчанима утврдили мир након Првог конавоског рата [Р2]²³. Павећи концепт повеље, Никша је модел вербалне инвокације и интитулације преузео из [Р1], а раскошни облик промулгације из [Р2]. Аренгални израз, накићен епитетима који су раније углавном били резервисани за владарске

---

¹⁹ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 172–175; С. Рудић, *Повеља краља Стефана Дабише Дубровнику*, ССА 6 (2007) 167–182.

²⁰ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 293–297, 309–313, 316–320, 567–568, 573–577, 585–614, 617–632.

²¹ П. Драгичевић, *Повеља краља Твртка II Твртковића Дубровнику којом потврђује повеље својих претходника*, ГПБ 11 (2018) 101–116.

²² П. Драгичевић, *Повеља војводе Радосава Павловића Дубровчанима о продаји његовог дијела Конавала*, ГПБ 9 (2016) 37–63.

²³ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 617–627.

повеље већим дијелом прерађена је верзија аренге преузете из [Т], а мањим дијелом из [Р1]. Петицију уклопљену у експозитивни израз и почетак диспозитивног дијела готово у потпуности преузео је из [Т], али се такав дипломатички модел јавља и у већини осталих потврдних повеља још од времена краља Дабише. Остатак текста повеље: заклетва, духовна санкција, елементи есхатокола (датум, мјесто састављања исправе, конскрипција) у потпуности су преузети из [Р1 и Р2], а короборативни израз на самом крају текста преузет је из [Р2]. Дијак Влатко није био у могућности да наведене текстуалне облике уклопи у текст повеље коју је исписао уколико претходно није добио писани концепт од Дубровчана. Узимајући у обзир напријед наведени дио преписке између дубровачких посланика и њихове владе у Дубровнику, претпостављамо да су поједине верзије текста претходно биле у дубровачкој канцеларији ексцерпирание на мањим комадима папира (цедуљама, како је горе наведено), о којима се касније, ставку по ставку, преговарало на властеоском двору ауктора. Копије појединих повеља из којих су „повађене“ уобличене текстуалне форме појединих унутрашњих дипломатичких елемената нису биле однесене на увид ауктору из дипломатске предострожности. Тешко да би Дубровчани војводи Стефану, главном представнику рода Косача, дали на увид повељу Радосава Павловића којом је он потврдио продају своје половине Конавала мање од девет година раније. Међутим, могуће је да су своје посланике „опскрбили“ копијама споразума са кућом Косача који су мање били спорни, ако су били спорни уопште. Исписујући повељу, дијак Влатко је текст повеље рашчланио на осам одјељака који садрже заокружене текстуалне цјелине. Први одјељак се простире до краја петог реда оригинала и садржи протоколарне дипломатичке елементе: инвокацију, интитулацију и промулгацију. Други се распростире до краја 11. реда и садржи аренгу, трећи до краја 18. реда и садржи експозицију, четврти до 20. реда и садржи почетак диспозитивног дијела, пети до 34. реда садржи читаву диспозицију, шести до 40. реда садржи читав текст заклетве, седми до 48. реда садржи комплетан текст санкције и осми дипломатичке елементе који су карактеристични за завршни дио повеље (есхатокол): датум и мјесто састављања документа, конскрипцију и короборацију. Можемо само да нагађамо да је, између свега осталог, на овакво рашчлањивање текста утицао низ појединачних дубровачких концепата, који су били предмет

преговора са војводом, и који су попут какве дипломатичке слагалице уклопљени у коначну верзију текста повеље.

Да је повеља у потпуности настала на основу дестинатарског концепта свједочи још један детаљ који је опазио још Грегор Чремошник. Наиме, он је примијетио да је илуминација у горњем лијевом углу повеље (рука која придржава крст), а која има улогу симболичке инвокације, исцртана другачијим мастилом у односу на оно којим је исписан текст повеље. Цртеж је исцртан смеђим мастилом, које је било уобичајено у дубровачкој канцеларији, па се чини врло вјероватним да је дубровачка влада своје посланике опскрбила не само неопходним концептима који су повађени из ранијих повеља, него и са неисписаним пергаментом који садржи наведену илуминацију. Не чини нам се вјероватним друго Чремошничково мишљење да је аутор наведеног цртежа дијак Владић.²⁴ Не би то било ништа необично јер претпостављамо да су се писари из властеоских али и владарских канцеларија снабдијевали са неопходним материјалом углавном у Дубровнику. То је био само још један у низу пажљиви гест Дубровчана који су жељели да без пуно перипетија исходују потврду раније склопљених споразума. Вриједи још напоменути да је повеља војводе Иваниша Павловића, сина великог војводе Радосава Павловића, од 29. септембра 1442, којом је потврдио све раније повеље и споразуме са Дубровчанима, готово у потпуности настала на основу дестинатарског концепта, по угледу на текст повеље коју смо на овом мјесту приредили.²⁵

Просопографски подаци

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњене личности: **велики војвода Стефан Вукчић Косача** (ГПБ 5, 86), **кнез Вукац Хранић Косача** (ГПБ 4, 85, 105; 5, 79), **велики војвода Сандаљ Хранић Косача** (ГПБ 2, 107, 120, 151; 3, 84, 120), **кнез Вук Хранић Косача** (ГПБ 4, 105; 5, 79), **кнез Паоко Соркочевић** (ГПБ 10, 153), **кнез Гргур Вукосалић** (ГПБ 9, 32), **кнез Влатко Обрадовић** (ГПБ 4, 106–107), **кнез Стјепко Дукојевић** (ГПБ 9, 60), **кнез Радосав Стјепковић** (ГПБ 4, 106), **кнез Обрад Хлапомирић**

---

²⁴ Видјети напомену 2.

²⁵ Р. Поповић, *Повеља војводе Иваниша Р. Павловића Дубровчанима*, ГПБ 4 (2011) 137–149.

(ГПБ 4, 106), **кнез Иван Вуковић** (ГПБ 4, 107), **кнез Сладоје Вуковић** (ГПБ 8, 48–49), **кнез Драгић Грданац** (ГПБ 6, 74–75).

Кнез Паладин Гундулић, 13 (ред у оригиналу) – Паладин (Јакова) Гундулић (око 1383–1437), дубровачки властелин. Често су му повјераване различите мисије. Био је 1423. у заточеништву Радосава Павловића а идуће године заповиједао је галијом која је пратила данског, норвешког и шведског краља Ерика Померанског до Омиша. Био је поклисар у Анкони (1426), код угарског краља Жигмунда Луксембуршког (1428), на Порти (1431), код деспота Ђурђа Бранковића (1433) и код великих војвода Стефана Вукчића и Радосава Павловића (1435). Године 1430. био је кнез у Стону, а дужност дубровачког ректора обављао је у марту 1433. и новембру 1435. године.

Литература: N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika* 5, Zagreb–Dubrovnik, 2014, 131–132; Isti, *Vlastela grada Dubrovnika* 6, Zagreb–Dubrovnik, 2015, 335.

Кнез Вукашин Дукојевић, 30 – Припадник породице Дукојевић која се у изворима помиње од средине XIV до средине XV вијека. Чланови ове породице помињу се у служби босанских банова и краљева, као и у служби породица Павловић и Косача. Вукашин се у доступним изворима помиње током тридесетих и четрдесетих година XV вијека.

Литература: С. Рудић, *Босанска властела у XV веку*, Београд – Бања Лука, 2021, 196–197; Е. Dedić, *Bosansko kraljevstvo i srpska despotovina (1402–1459)*, Sarajevo 2021, 344.

Кнез Вук Десисалић, 32 – У питању је најстарији члан породице Вуковић-Десисалић о којем се мало зна. Помиње се први пут у овој повељи.

Литература: В. Zlatar, *O nekim muslimanskim feudalnim porodicama u Bosni u XV i XVI stoljeću*, Prilozi II u Sarajevu 14–15 (1978) 131; С. Рудић, *Босанска властела*, 150.

Кнез Мркша Дукојевић, 32 – подаци као и за кнеза Вукашина Дукојевића.

Кнез Јурај Радивојевић, 32–33 – властелин Стефана Вукчића Косаче о коме има мало података.

Дијак Влатко, 50 – Писар који је био у служби Косача а о коме нема биографских података. Помиње се само у овој повељи.

Литература: Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни*, Београд 2014, 136–137. (докторска дисертација у рукопису).

Топографски подаци

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњени појмови: **Конавли** (ГПБ 1, 109–110; 3, 151–152; 9, 115–116), **Соко у Конавлима** (ГПБ 7, 57; 9, 116), **Витаљина** (ГПБ 9, 62, 116), **Цавтат** (ГПБ 9, 116), **Обод** (ГПБ 4, 148; 9, 116).

Соко, 12 – Град у Жупи Дрини на саставу Пиве и Таре на простору Шћепан поља. Једно од главних утврђења породице Косача у коме су често примали посланства. Први пут се помиње 1419. године.

Литература: М. Поповић, *Соко град над Шћепан Пољем; Замак са задужбинама Косача*, Шћепан Поље и његове светиње кроз вјекове, Зборник радова са научног скупа одржаног у Плужинама 24–25. септембра 2006, Беране 2010, 17–60; *Лексикон градова и тргова средњовековних српских земаља*, Београд 2010. (С. Мишић са старијом литературом).

Невесиње, 49, 50 – Средњовјековна жупа која се први пут помиње у *Љетопису попа Дукљанина* средином XII вијека а од 1281. и у дубровачкој архивској грађи. Припадала је Србији а од времена бана Стјепана II Котроманића налази се у оквирима средњовјековне Босне. До 1404. простор жупе припадао је породици Санковића, а од тада улази у оквире посједа породице Косача.

Литература: М. Vego, *Naselja bosanske srednjvjekovne države*, Сарајево 1957, 80–81; Р. Пекић, *Насеља средњовјековног Невесиња*, Трибуниа 11 (2005) 31–51.

Вјеначац, 50 – У историографији се сматра главним утврђењем Жупе Невесиње. Први пут се помиње у овој повељи. Налази се у близини данашњег села Удрешње. Имао је и своје подграђе.

Литература: М. Vego, *Naselja*, 125; *Лексикон градова и тргова*, 70 (С. Мишић са старијом литературом); Р. Пекић, *Насеља*, 50.

Pavle Dragičević

Université de Banja Luka

Faculté de Philosophie

Programme d'étude de l'histoire

**LA CHARTE DU GRAND-DUC STEFAN VUKČIĆ KOSAČA
AUX HABITANTS DE DUBROVNIK CONFIRMANT LEURS
ACCORDS ANTÉRIEURS AVEC LES REPRÉSENTANTS DE LA
MAISON KOSAČA**

Nevesinje, le 10. octobre 1435.

Résumé

L'article analyse la charte du grand-duc Stefan Vukčić Kosača du 10. octobre 1435., qui confirmait les accords antérieurs entre les habitants de Dubrovnik et la maison de Kosača. La charte se trouve aux Archives d'état de Dubrovnik et elle est l'une des premières émises par le bureau du grand-duc Stefan Vukčić. Pendant le travail, la dernière édition a été publiée en langue serbe ancienne et une traduction en langue serbe moderne. En outre, une analyse diplomatique plus détaillée a été réalisée, qui a déterminé que la charte était entièrement basée sur le concept de destination après les brèves négociations que la délégation de Dubrovnik a menées avec le grand-duc Stefan en septembre 1435. Le concept de la charte a été créé sur la base d'au moins trois chartes par lesquelles le roi Tvrtko II Tvrtković et le duc Radosav Pavlović ont confirmé les accords antérieurs avec les habitants de Dubrovnik. Le document révèle que des parties du texte de certains éléments diplomatiques internes de la charte ont été tirées des trois chartes ci-dessus et adaptées aux circonstances données.

Mots-clés: Bosnie, Dubrovnik, Stefan Vukčić Kosača, XVe siècle, charte, diplomatique.

Александра Фостиков*

Историјски институт
Београд

**ПИСМО ХЕРЦЕГА СТЕФАНА ВУКЧИЋА КОСАЧЕ КОЈИМ
ПОТВРЂУЈЕ ПРИЈЕМ 118 ДУКАТА КОЈЕ МУ ЈЕ ОПОРУЧИО
БЕНКО ГУНДУЛИЋ**

[пре 6. априла] 1449.

Сажетак: Рад садржи издање, опис, дипломатичку анализу и снимак писма великог војводе и херцега Стефана Вукчића Косаче Дубровнику о пријему 118 дуката које му је опоручио Бенко Гундулића, а донео његов син Мароје. У овом документу се Косача, уз друге титуле, први пут потписује као херцег од Светог Саве.

Кључне речи: Стефан Вукчић Косача, Босна, Дубровник, Бенко Гундулић, херцег од Св. Саве, писмо, препис, признаница.

Тестамент, као израз последње воље, представља судско-нотарску исправу, која садржи више различитих сегмената, међу којима се налазе и пописи завештаних предмета и новца, те дугова, које је требало исплатити након смрти опоручиоца.¹ Осим што се сâм тестамент заводио, завођене су и признанице о преузимању односно пријему заоставштине, попут свих осталих признаница насталих из пословања које су ради поузданости регистроване у дубровачке књиге.² У овом случају, на основу опорукe Бенка Гундулића, након његове смрти, исплаћено је 118 дуката херцегу Стефану Вукчићу Косачи. Новац му је својеручно донео и предао његов син Мароје Гундулић. Након што је признанично писмо херцега заведено, оригинал је предат Мароју, који је преузимање оригинала и потврдио, како нас то пратећа белешка информисе.³ Зашто и поводом чега је тај новац исплаћен херцегу није

---

* Ел. пошта: aleks.fostikov@gmail.com.

¹ У новије време о елементима тестамена в. и у: В. Живковић, *Легати про апита. Тестаменти Которана (1326–1337)*, Београд 2020.

² О завођењу признаница: А. Фостиков, Н. Исаиловић, *Повеља краља Стефана Дабиче о разрешењу рачуна Драгоја Гучетића и његове браће*, ССА 8 (2009) 143, н. 1.

³ Видети ниже текст писма и пратећих белешки.

ближе познато, те за сада остаје несигурно да ли је у питању и заиста био дар пријатељу, или, што је лако могуће, новац којим је требало надокнадити неки од претходних дугова. Како, пак, у самом писму херцег Стефан не говори ништа о потенцијалном дугу, до евентуалног проналаска самог тестамена ово питање остаје отворено.

Иако изузетно кратко, ово писмо, као и пратеће белешке доносе низ података од значаја. Тако је потпис у том писму први сачувани примерак једног документа где се херцег Стефан, уз друге титуле које се јављају и у раној форми његовог херцешког потписа, потписује и као херцег од *Светог Саве*.⁴ Осим овог податка, који је коришћен у бројној литератури, писмо и белешке такође садрже и податке о појединим личностима, и то о члановима познате дубровачке породице Гундулић, Бенку и његовом сину Мароју, те о добром односу Бенка и херцега Стефана, који и сâм Стефан истиче, називајући Бенка и *почтеним кумом*.⁵ Коначно, осим што се из овог случаја јасно види и процес завођења и примопредаје оригинала признанице, пратећа белешка нас обавештава и постојању сведока на примопредаји оригинала херцеговог писма Мароју Гундулићу. Овом приликом као сведок процеса завођења акта, који је регистровао и преписао Никша Звездић, као и примопредаје оригинала, јавља се други дубровачки канцелар – Иван Угоцони, који је у ту сврху саставио и накнадну белешку.⁶

---

⁴ А. Фостиков, *Два писма војводе и херцега Стефана Вукчића Косаче Дубровнику о пријему дуга од Влахуше Латиничића (27. март 1447; 15/27. октобар 1448)*, ГПБ 14 (2021) 190, 197, са старијом литературом о времену стицању титуле. О подлози титуле херцег од Светог Саве, детаљније: Р. Михаљчић, *Владарске титуле обласних господара*, Сабрана дела VI, Београд 2001, 177–202 (= исти, *Идејна подлога титуле херцега*, Српска проза данас. Косаче – оснивачи Херцеговине, Ћоровићеви сусрети прозних писаца у Билећи и научни скуп историчара у Гацку, 20–22. септембар 2000. године, Билећа–Гацко–Београд, 2002, 308–341, са табелом у прилогу). У новије време о питању добијања титуле и у: N. Isailović, *Partnerstvo u pokušaju – temeljne značajke odnosa Alfonsa V. i Stjepana Vukčića Kosače*, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 52–3 (2020) 49–51.

⁵ Овај случај употребе речи „кум“ истиче се у литератури као пример коришћења тог назива у ширем, општем смислу, у ком се акцентује најпре добар међусобни однос, те блиско пријатељство. *ЛССВ*, 343–344 (Р. Михаљчић). Видети и: Н. Исаиловић, *Повеља бана Павла Шубића кнезу Хрватину Стјепанићу*, ГПБ 3 (2010) 19. У овом случају такво блиско пријатељство потврђено је и поменима ранијих добрих односа Бенка и Стефана. Видети ниже.

⁶ Видети текст пратеће белешке испод преписа писма.

Опис преписа

Акт је сачуван у препису Никше Звездића у серији *Diversa Notariae*, у књизи 33 за 1448. годину (XXXIII, f. 123), која се чува у Државном архиву у Дубровнику. Сматра се да је у питању аутентични препис.⁷ Документ је, према обичају, попраћен латинском белешком изнад преписа, која доноси датум преписа акта, наредбу о регистрацији и кратки садржај акта. Такође, у овом случају, акт је попраћен и накнадном белешком, испод преписа писма, која доноси податак да је оригинал акта након преписивања и преузет, уз назочност нотара. За разлику од прве белешке изнад преписа, као и самог преписа писма, које је исписао Никша Звездић својим познатим незграпним рукописом, накнадна белешка исписана је читким и лепим рукописом другог нотара, Ивана Угоцонија.

Мада је у питању препис, треба истаћи, сходно труду да се акт аутентично препише, да је почетно слово писма исписано као иницијал, док је сам потпис донесен у четири реда, одвојено од самог писма.

Ранија издања

М. Пуцић, *Споменици српски* II, 115, бр. 133; Е. Fermendžin, *Acta Bosnae*, 208, No. DCCCLXXXIII (регест); Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–2*, 63–64, бр. 663; М. Brković, *Srednjovekovna Bosna i Hum: Identitet i kontinuitet*, Mostar 2002, 226 (регест); Isti, *Srednjovekovna Bosna i Hum: Identitet i kontinuitet*, Mostar 2010², 316 (регест); Isti, *Diplomatički zbornik srednjovjekovnih humskih i bosanskih isprava Dubrovniku*, Mostar 2011, 180, br. CLXXXIX (латинична транслитерација).

До сада, акта су у целини на основу непосредног увида у Звездићеве преписе приредили Медо Пуцић и Љубомир Стојановић. С обзиром на то да су основне разлике између ових издања добро познате, од питања решавања скраћеница па до укључивања евентуалних каснијих бележака на латинском, а у овом случају нема никаквих одступања од значаја, наведене разлике нису овде посебно акцензоване. Ипак треба приметити да М. Пуцић, који је тежио да

---

⁷ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни* (докторска дисертација у рукопису), Београд 2014, 309, н. 12, 603, бр. 271.

испише и додатне записе о регистрацији, овом приликом није преписао накнадну белешку о преузимању оригинала акта од стране другог нотара, чији је рад за Општину стога био мање познат широј научној јавности.⁸ Белешке су, без ћирилског писма, недавно објавили Есад Куртовић и Алмир Пецо.⁹

Приложено издање приређено је на основу снимка начињеног у Државном архиву у Дубровнику.¹⁰

*Текст писма***

Белешка на врху стране:

Die VI aprilis 1449.

Per lo comandamento de meser lo Retor e del suo menor consiglio fo comandato |2| a rečistar la sotoscrita letera de cherçeg Stipan a chautela de ser Marino B[ene] |3| de Gondola como confessa aver ricevuto d[ucati] 118 del deto ser Marino |4| per lo lasso de ser Bene M[a]r[to]li de Gondola.

Текст писма:

Многѡ почтенѡмѡ кнезѡ и властелѡм(ѡ) и всои ѡпкине |2| властелѡм(ѡ) дѡбровачцкѡ. Властеле, нека зна почтена |3| прѡзанаѡ ваша ѡо нам је био ѡпорѡчио нашѡ |4| почтени кѡмѡ кнезѡ Бенко Гѡндѡлик(ѡ) .р.и. дѡкат(ѡ). |5| Тои намѡ донесе и прѡкѡда синѡ неговѡ кнезѡ Марок. |6| Нека к тои ѡ вашѡ сведочѡ. И Б[о]гѡ ви дрѡжи своимѡ |7| милосрѡдкѡ.

|8| Стипанѡ божиѡм(ѡ) милос(т)ю херѡцегѡ ѡд[ѡ] Светога |9| Гаве и господарѡ Хом(ѡ)скои и Поморѡю и велики |10| ѡкѡвода рѡсага ѡсан(ѡ)скога, кнезѡ дрѡн(ѡ)ски |11| и к томѡ.

Белешка на крају стране:

Ego Johannes de Uguçonibus notarius habui vocem a domino |2| rectore et eius minori consilio quod ita fieret ut supra dictum est |3| et fui presens quoniam ita mandatum fuit dicto Nicole et quod principalis |4|

---

⁸ Видети изнад о нотару Ивану Угоцонију, као и текст белешке испод.

⁹ E. Kurtović, A. Peco, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne : Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku 1370–1529*, tom 2, Sarajevo 2021, 501, br. 836.

¹⁰ Овом приликом захваљујем се колегама Н. Исаиловићу и Н. Порчићу на подацима и документима коришћеним у овом раду, као и на уступању снимака.

** Редакција издања и превода српскословенског текста: Т. Суботин Голубовић. Редакција издања и превода латинског текста: Н. Исаиловић.

die vii ap L 1949

Ho Comandamos de nro pto feitor e de suo menor Conselho fo Comandato
Fabacistrar la sola ffalateca de cherezes, S. eira y chruicela de pacoano B.
de gundola como Confess. a nra pte xuebo do nro ad du. b. g. nro
p lo lopo de bene aze de gndola

М поръ лутъаи и нтѣ Налѣтѣлѣ Навон валинѣ
владѣнѣхъ дарованъ и владѣнѣхъ нѣдѣлѣ ловецѣ
прѣдѣлѣ вѣнѣ и нѣмѣтѣ ану влорѣнѣ афшѣ
ловѣтѣ и идѣлѣ и нѣрѣ афшѣ рѣубѣлѣ р. р. 3. в. и
пѣнѣ мѣлѣ Нѣрѣлѣ сѣнѣ нѣрѣлѣ нѣрѣлѣ
нѣрѣлѣ нѣрѣлѣ нѣрѣлѣ нѣрѣлѣ нѣрѣлѣ
нѣрѣлѣ нѣрѣлѣ нѣрѣлѣ нѣрѣлѣ нѣрѣлѣ

Спанилѣ аохнѣ нѣлѣго хрѣлѣлѣ нѣлѣлѣ
сѣлѣ Нѣрѣлѣлѣ нѣлѣлѣ нѣлѣлѣ нѣлѣлѣ
нѣлѣлѣ нѣлѣлѣ нѣлѣлѣ нѣлѣлѣ нѣлѣлѣ
нѣлѣлѣ нѣлѣлѣ нѣлѣлѣ нѣлѣлѣ нѣлѣлѣ

Ego Johannes de vagonibus Notarius huius vocat a dno
fictore / et eius minor glibo qd ita fuerit ut e datus est
et fuit pmo qd ita mandatu fuit dato nicole et qd pncipalis
daret p marino bene de gondola ad saluan y autella iurii
suoz / et sic data fuit y ut ipse glibo fuit ea huisse et rapisse
fin

Diversa Notariae XXXIII, fol. 123

daretur ser Marino Bene. de Gondola ad salvandum pro cautella iurium |5| suorum. Et sic data fuit prout ipse confessus fuit eam habuisse et recepisse. |6| Renuntiando.

Превод писма

Белешка на врху стране:

Дана 6. априла 1449.

Према заповести господина кнеза и његовог Малог већа, наређено ми је да региструјем доле написано писмо херцега Степана, ради заштите сер Марина Бенковог Гундулића, којим потврђује да је примио 118 дуката од поменутог сер Марина, које му је оставио сер Бенко Мартолов Гундулић.

Текст писма:

Много поштованом кнезу и властели и свој Општини властели дубровачкој. Властело, нека зна поштована пријазан ваша што нам је био опоручио наш поштовани кум, кнез Бенко Гундулић, 118 дуката. То нам је донео и предао син његов, кнез Мароје. Нека је то у вашу сведоцбу. И Бог да вас држи у свом милосрђу.

Степан божијом милошћу херцег од Светога Саве и господар Хумској и Приморју и велики војвода русага босанског, кнез дрински и к томе.

Белешка на крају стране:

Ја Иван Угоцони, нотар, добио сам информацију од господина кнеза и његовог Малог већа, да је било тако као што горе стоји. И био сам присутан када је наређено реченом Николи (Звездићу) да се изворник преда сер Марину Бенковом Гундулићу на чување ради заштите његових права. И тако му је дат пошто је изјавио да је то добио и примио. Одричући се...

Дипломатичке особености

Акт Стефана Вукчића Косаче упућен Општини поводом пријема 118 дуката, које му је опоручио Бенко Гундулић, представља према својој форми признаницу, написану у форми писма. И поред тога што је у питању аутентични препис, изостала је формула инвокације,

било симболичке или вербалне, која се иначе уобичајено налази у Стефановим актима, иако је вероватно да се на почетку акта и налазила.¹¹ Ово кратко писмо започиње уобичајеном инскрипцијом, која се јавља у актима упућеним Општини,¹² на коју се директно наставља кратка промулгација, која се огледа у изразу *нека зна*, на коју се наставља израз *почтена пръгазанъ ваша*, који, кроз употребу епитета, има функцију салутације.¹³ На промулгацију се наставља кратка експозиција, из које сазнајемо да је Бенко Гундулић у опоруци оставио херцегу Стефану 118 дуката, које му је и његов син Мароје и предао. И поред јако штурог текста, Стефан у писму истиче своје кумство са Бенком, о чему је ово и једини сачувани податак, те се сматра да то чини како би истакао блиско пријатељство са овим Дубровчанином, а не због постојања формализоване установе кумства међу њима.¹⁴ Текст писма завршава се финалном салутацијом–аптекацијом.¹⁵ Иако се у самом писму Стефан нигде не интитулише, свуда користи за себе множину, чиме додатно истиче свој значај као владарске личности, што је махом и чинио.¹⁶

Писмо се завршава проширеним потписом, који, осим што преузима улогу формуле интитулације, такође садржи и подформулу девоције унутар себе.¹⁷ Овај потпис садржи прву пуну форму интитулације херцега Стефана, која садржи и одредницу *херцег од Светог Саве*, након чега се у таквом облику и устаљује. Само шест месеци раније, октобра 1448, након узимања титуле херцега, његов потпис у раној форми гласио је „херцег хумски и приморски и велики војвода русага босанског, дрински кнез и више“. Сходно чињеници да је ово и први потпис који садржи пуну форму, треба истаћи и да се у истом, за разлику од претходног случаја, Стефан интитулише као „господар Хумској“, а не „господар хумски“. У случају да није у

---

¹¹ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 309, н. 12, 603, бр. 271; D. Korać, *Religijski elementi u ispravama Kosača pripisanih Dubrovniku*, *Croatica Christiana periodica* 39–75 (2015) 20–22.

¹² Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 357–358.

¹³ Исто, 364, 395.

¹⁴ Видети изнад, како о коришћењу речи кум, тако и о питању повода исплате тих 118 дуката. О Бенку видети и ниже.

¹⁵ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 367; D. Korać, *Religijski elementi*, 32.

¹⁶ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 346.

¹⁷ Исто, 328, 339; D. Korać, *Religijski elementi*, 31.

питању писарска грешка, термин Хумској могао би да указује на помен Хумске земље у скраћеном облику.¹⁸

Писмо није датирано. С обзиром на то да је регистровано 6. априла 1449. године, те да се говори о својеручној предаји новца од стране Мароја, не треба искључити могућност и да га је сам Мароје по свом повратку од херцега и донео. Свакако, чињеница да се у акту напомиње да је Мароје лично предао новац, што значи и да је боравио код херцега Стефана том приликом, као и да је сâм преузео писмо, изгледа истог тог дана када је и регистровано, упућује на то да је оно могло настати најкасније неколико дана пре него што је и заведено, односно крајем марта или почетком априла 1449. године. Нема података о томе да ли је том приликом Мароје боравио код херцега са неким додатним разлогом. Како су, пак, акта често регистрована и накнадно, како то показује и случај акта херцега Стефана из октобра претходне 1448. године, које је регистровано чак три месеца касније,¹⁹ писмо је могло да настане и доста раније. Ако прихватимо идентификацију поменутог Бенка са Бенком Гундулићем, који се као покојни помиње још крајем децембра 1447,²⁰ сâм акт је морао настати

---

¹⁸ С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици* I, Београд 1928, 377; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић-Косача и његово доба*, Београд 1964, 106 н. 49–50; С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, Београд, 1996, 93–94; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 328, 339; А. Фостиков, *Два писма војводе и херцега Стефана*, 190, 197. О Хумској земљи у интитулацији херцега Стефана, видети и: Н. Исаиловић, *Хум и Хумска земља у титулатури средњовековних владара и великаша*, Српско писано наслеђе и историја средњовековне Босне, Хума и Травуније, ур. Зорица Никитовић, Бања Лука – Источно Сарајево 2021, 27. О територијалним одредницама видети и ниже.

¹⁹ А. Фостиков, *Два писма војводе и херцега*, 198.

²⁰ Том приликом је, код датума 28. децембра, у књизи *Diversa Cancellarie* за 1447. годину забележено писмо сребреничких пургара Дубровнику, у коме стоји да је кнез Мароје Николиновић Гундулић исплатио дуг свог покојног стрица кнеза Бенка Гундулића на основу његовог тестамена. К. Жирчек, *Споменици српски*, 86, бр. 92. О Марину Николиновићу Гундулићу детаљније: А. Смиљанић, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, ГПБ 14 (2021) 15. Колико је заправо тешко идентификовати поједине чланове посебно угледних дубровачких породица, које генерацијски имају иста имена која преносе са колена на колена, лепо се види и у овом случају. Кратак преглед са поменима појединих чланова, који су били активни у 15. веку, а којима су због датог проблема и додељени идентификацијски бројеви у покушају да се идентификују и пропрате, дат је у новије време у: D. Rheubottom, *Age, Marriage, and Politics in Fifteenth-century Ragusa*, Oxford 2000, 181–182. Даље истраживање појединих припадника ове, као и других кућа требало би наставити у

не само након његове смрти, већ и након издавања изнад поменутог Стефановог акта, регистрованог у исту књигу за 1448. године, о исплати дуга Влахуше Латиничића, из октобра 1448. године, који садржи и први познати потпис Стефана са титулом херцега, и то у раној форми. Тиме би се настанак овог писма херцега могао најшире датирати у време између средине октобра 1448. и 6. априла 1449. године.

Просопографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су помињани: **војвода и херцег Стефан Вукчић Косача** (ГПБ 5 (2012) 86; ГПБ 12 (2019) 95–125; ГПБ 14 (2021) 113–127, 128), **Никола (Никша) Звездић** (ГПБ 8 (2015) 49; и даље према појединачним регистрима).

Марок (Marino Bene de Gondola), 2, 3 (ред у белешци изнад писма), 5 (у писму), 4 (у белешци испод писма) – Мароје Бенков Гундулић (око 1419–1495), син Бенка Мариновог Гундулића. У актима се спомиње у периоду 1439–1495. Иако се седам пута нашао на месту ректора Дубровника (између 1474. и 1494. године) након помена у овом акту, већ у датом документу се јавља са титулом кнеза, што би указивало да се вероватно и раније нашао на истој функцији, сем ако кнежевска титула није овде употребљена само као племићки епитет. Изгледа да је баш зато што је био син Бенка уживао посебну заштиту херцега Стефана, који га је изузео од одузимања коња 1449. године. И касније је боравио као представник Дубровника на двору херцега, где се јавља 1454. године. Сигурно је да је, као и остали чланови ове гране породице, водио и разгранату трговачку делатност у залеђу.

Извори: М. Пуцић, *Споменици српски* II, 115, бр. 133; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 63–64, бр. 663.

Литература: С. Ђирковић, *Херцег Стефан Вукчић-Косача*, 120, н. 5, 176, 214; D. Rheubottom, *Age, Marriage, and Politics in Fifteenth-century Ragusa*, 181–182; N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika 2*, Zagreb–Dubrovnik, 2012, 312, са изворима. Видети и ниже под Бенко Гундулић.

Бенко Гвндзлик (Bene Marini de Gondola), 4 (у белешци изнад писма), 4 (у писму) – кнез Бенко (Бенедикт, Бенедето) Маринов

будућности, можда управо пратећи идентификацијске бројеве које им је већ и доделио овај аутор. О Бенку видети и ниже.

Гундулић, син Марина Нифићија (Нификовог) Гундулића (око 1390–1446). Према читању Есада Куртовића, Бенко се, управо у латинској нотарској белешци документа који се овде објављује, наводи као син Мартола Гундулића. У актима се спомиње у периоду 1419–1446. Преминуо је пре децембра 1447. године. Био је брат Никше (Николе) Нифићија Гундулића и стриц Мароја Николиновића Гундулића, а отац Мароја Бенковог Гундулића. И поред тешкоћа због чињенице да је ово име као и име његовог сина често у породици, на основу веза са херцегом Стефаном утврђено је да је у питању исти онај Бенко који је боравио код Стефана и са њим водио тајне разговоре новембра 1438, а који се још приликом Конавоског рата јавља као дипломатски представник Дубровника на двору код Сандаља. Титулу кнеза носио је вероватно зато што се налазио на положају ректора Дубровника 1425. и 1442. године. Судаћи по дуговима направљеним у Сребреници и тамо је пословао.

Извори: М. Пуцић, *Споменици српски* II, 115, бр. 133; К. Јиречек, *Споменици српски*, 86, бр. 92; Љ. Стојановић, *Повелје и писма* I–2, 63–64, бр. 663; Е. Kurtović, А. Ресо, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne: Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku 1370–1529*, том 2, 501, бр. 836.

Литература: Ћ. Трухелка, *Konavoski rat*, 156 и даље; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић-Косача*, 28–29, 31; D. Rheubottom, *Age, Marriage, and Politics in Fifteenth-century Ragusa*, Oxford 2000, 181–182; N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika 2*, Zagreb–Dubrovnik, 2012, 305, 312, са изворима и старијом литературом; А. Смиљанић, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, 15. О тој грани Гундулића видети: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 275–276.

Иван Угоциони (Ser Johannes de Uguçonibus (Uguzonibus) de Arimino), 1 (у белешци испод писма) – Иван Угоциони из Риминија, грађанин Падове, радио је као нотар у Дубровнику од 1440. до 1454. године. Осим што се бавио свакодневним нотарским дужностима, остао је познат по томе што је 1440. покренуо регистар чланова Великог већа, тзв. *Огледало*, који је назвао *Speculum officialium. V. Manuali pratici del Cancelliere: Leggi e Istruzioni* (касније познато и као *Specchio del Maggior Consiglio*). Такође је допунио и индекс збирке *Liber Viridis*, а саставио је и објавио и матрикулу братовштине дубровачких бријача 1452. године. Осим података о његовом нотарском пословању у Дубровнику, за сада није познато ништа детаљније о

његовом приватном животу, или активностима пре доласка на ову функцију. Под тим презименом и именом јавља се више личности у средњем веку у Италији, о чему сведоче и помени тог имена и његових варијанти Uguccioni/Ugucione, који се наводе у пратећим белешкама поводом приређивања издања Хронике Петра Кантинелија.

Извори: *Diversa Notariae XXXIII*, f. 123.

Литература: *Petri Cantinelli chronicon: aa. 1228–1306 a cura di Francesco Torraca*, *Rerum Italicarum Scriptores*, Tomus XXVII, Pars II (1902) 197; С. Jireček, *Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner II*, *Archiv für Slavische Philologie* 26 (1904) 194–195, са изворима; N. Lonza, *Izborni postupak Dubrovačke Republike*, *Anali Dubrovnik* 38 (2000) 14, n. 23; Ista, *Dubrovački patriciji pred izazovom prava (druga polovica 14. i 15. stoljeće)*, *Acta Histriae* 16, 1–2 (2008) 122; N. Kovačević, *Medicinska vještačenja u postupcima Kaznenog suda u Dubrovniku u 18. stoljeću*, Sveučilište u Dubrovniku, Dubrovnik 2018 (doktorska teza u rukopisu, dostupna na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:155:538547>).

Установе и важнији појмови

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани појмови: **господин (miser)**, **дукат**, **кнез у Дубровнику (rettor)**, **сер**, **Мало веће (Menor consiglio)**, **писмо**, **војвода**, **писмо**, **лист (lettera, litera)**, **властела у Дубровнику**, **херцег**, **русак босански**. Видети: Т. Вуковић Драгичевић, *Библиографија важнијих термина*, ГПБ 10 (2017), passim. Такође, видети и бројеве ГПБ 10–14, према регистрима.

Топографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су помињани: **Дрина** (ГПБ 14 (2021) 201), **Хум** (ГПБ 14 (2021) 201) и **Приморје** (ГПБ 1 (2008) 74, 109; ГПБ 3 (2010) 145; ГПБ 14 (2021) 201).

Aleksandra Fostikov

Institut d'Histoire

Belgrade

**LETTRE DE HERCEG STEFAN VUKČIĆ KOSAČA
CONFIRMANT LA RÉCEPTION DES 118 DUCATS QUE LUI A
LÉGUÉS BENKO GUNDULIĆ**

[avant le 6. avril] 1449.

Résumé

L'ouvrage contient l'édition, la description, l'analyse diplomatique et l'enregistrement de la lettre du grand-duc Stefan Vukčić Kosača à Dubrovnik concernant la réception de 118 ducats légués par Benko Gundulić et apportés par son fils Maroje, conservés dans la copie authentique de Nikša Zvezdić, qui se trouve aujourd'hui aux Archives d'état de Dubrovnik, dans la série *Diversa notariae*. Après l'envoi de l'accusé de réception de duc, l'original a été remis à Maroje, qui l'a repris et l'a confirmé comme nous l'indique la note d'accompagnement. L'acte appartient à un type de reçu dédié, rédigé sous forme de lettre par laquelle le duc informe Dubrovnik qu'il a reçu l'argent qui lui appartient selon le testament, d'un montant de 118 ducats. On ne sait pas pourquoi et dans quel but cet argent a été versé au duc et pour l'instant, on ne sait pas vraiment s'il s'agissait d'un cadeau, à un ami ou d'un argent censé couvrir certaines des dettes antérieures. La signature dans cette lettre est le premier exemple du duc Stefan, ainsi que d'autres titres apparaissant dans la première forme de son institution ducale, signant également en tant que duc de Saint Sava. La lettre n'a pas de date, mais elle est approximativement déterminée sur la base de la date d'enregistrement de l'acte délivré avant le 29. octobre 1448., dans laquelle sa signature duc, antérieure est conservée. Sur la base de ces données, elle a été datée de la période allant de fin 1448. à début avril 1449. Il est plus probable qu'il ait été créé peu de temps avant l'enregistrement. Bien qu'extrêmement courtes, cette lettre et les notes qui l'accompagnent apportent une série d'informations importantes – sur les membres de la célèbre famille Gundulić de Dubrovnik, Benko et son fils Maroje, sur les bonnes relations entre le duc Stefan et Benko, que Stefan lui-même appelle un parrain respecté et sur le processus de convaincre et de restitution des reçus originaux au porteur – Maroje Gundulić.

Mots-clés: Stefan Vukčić Kosača, Benko Gundulić, Maroje Gundulić, duc de Saint Sava, Bosnie, Dubrovnik, lettre, reçu, copie.

РЕГИСТАР

- Алојзије Алдемариско 27, 30, 31
 Алувиз Гучетић 59, 60, 63
 Андре Вучинић 59, 61, 63
 Андрија Гвалдо 18²
 Андрија Мартолов 63
Анђелић, Павао 70
 Анкона 135
 Балша III Балшић 80
 Бар 80, 101
 баштина 29, 43, 74, 128
 Бељак Санковић 9
 Бенко Гундулић 139, 140, 142–147
 Богило Радићевић 10
 Бојана, ријека 80
 Борач 67, 73, 74, 76
 Босна 25, 27–30, 33, 37, 38, 41–43, 45, 49, 54, 60, 79, 80, 121, 129, 136, 139
 Брајан, дијак 83⁶, 95, 115, 118
Брковић Милко 32²⁸, 36⁴⁰, 37
 Будва 80
 Будисав Милшић 9, 11–14
 Велико вијеће у Дубровнику 147
 велможа 19–21, 44, 47, 48, 50, 53, 58–60, 64, 72, 74, 80
 Венеција 18, 80, 101
 вијеће 62, 64
 Вијеће умољених у Дубровнику 130, 131
 вијећница 62, 64, 94, 95, 98, 99, 107, 108
 Високи 25, 27–29, 41, 44, 49, 50
 Височица, брдо 49
 Висући 27–29, 49
 Виталина 125, 128, 136
 витез 58, 60, 64, 99, 98, 115
 Вјеначац 126, 129, 136
 вјерност 37, 38, 41, 42, 46
 вјеровни лист/писмо 94, 95, 98, 99, 109, 110, 115
 власи 10⁷, 43
 Власин дан (Власин светац) 55, 57, 58, 60, 62, 64
 властела, у Босни 53, 61, 68, 73–75, 85, 86, 98, 99, 101, 115, 124–129, 135
 властела, у Дубровнику 19, 20, 57–59, 61, 63, 64, 71, 72, 94, 95, 98, 99, 103, 106, 107, 109, 110, 112, 113, 124–129, 135, 142, 143, 148
 властеличић 110
 Влатко Вукославић 76
 Влатко Марош 67, 73–77
 Влатко Обрадовић 125, 128, 134
 Влатко, дијак 116, 122, 126, 129, 133, 135
 Влахуша Латиничић 146
 војвода, велики војвода 9–14, 17–23, 25–28, 38, 41, 42, 44, 48, 53, 54, 67–69, 70–76, 79–85, 87, 94, 95, 97–100, 103, 105–111, 116–119, 121–135, 139, 142–144, 146, 148
 Вук Десисалић 125, 128, 135
 Вук Хранић Косача 83, 87, 88, 100, 124, 125, 127, 128, 134
 Вукац Поповић 101
 Вукац Хранић Косача 83, 87, 88, 100, 124, 125, 127, 128, 134
 Вукашин Дукојевић 125, 128, 135
 Гавже Пуцић 59, 60, 63
 Гацко 109, 130
 генерални капетан 23
 генерални викар 26, 27, 30, 31
 Гоислава, жена Радича Санковића 9

Горица (Брезавица, Бешка), остр-
 во 81
 господин 11,12, 20–23, 37–44, 48,
 58–60, 64, 68, 71, 73–76, 92, 95,
 98, 99, 103, 105, 107, 110, 111, 115,
 124–129, 142, 143, 148
 госпођа 39, 42, 58, 60, 64, 82, 84,
 93–95, 97–99, 103, 105–113
 град 9, 11, 12, 17–20, 22, 25–31, 35,
 37, 38, 41, 42, 44, 49, 53, 54, 57–62,
 64, 67, 68, 71, 72, 74, 81, 94, 95,
 98, 99, 101, 104, 106–111, 124–129,
 132, 136
 грађанин 18, 118, 147
 Гргур Вукосалић 125, 128, 134
 Групо/Грубко Добричевић 99–
 104, 118
 Гудуча, ријека 40, 43, 50
 Далмација 17, 22, 25–27, 29, 30,
 38, 42, 47, 49
 даровница 37, 40–42, 44, 47
 двор 28, 33, 41, 44, 50, 53, 124,
 127, 133, 146, 147
 дворски кнез 29
 дворски/надворни дијак 49, 73, 74,
 76
 депозит/поклад 79, 82–90, 92–99,
 103–119, 122
 депозитни лист 8, 107, 108, 111, 114
 деспот 79, 80, 85, 135
 дијак 34, 69, 75, 77, 83⁶, 84, 93–95,
 100, 109–113, 115, 116, 118, 119,
 122, 129, 133–135
 динар 53, 58, 60, 62, 64, 87–89
Динић, Михаило 101
 Дмитар, старац 83⁶, 94, 95, 118
 Доберко Марнић 112, 113, 119
 Драгић Грданац 125, 128, 135
 Дражеслав, надворни дијак 76
 Државни архив у Дубровнику 53,
 55, 56¹⁰, 67, 68, 81, 93, 97, 105,
 116⁸⁰, 123, 141, 142
 Дриваст 80
 Дрина, жупа 136, 148
 Дриновљане, село 39, 43, 50
 Дубровник, Дубровчани 9–14,
 17–22, 29, 30, 53–54, 67, 68, 71,
 72, 74, 75, 79, 81–85, 87, 90, 93–95,
 97–101, 103–111, 114–119, 121,
 123–134, 139, 142–148
 дукат 39, 43, 82–90, 93–95, 98, 99,
 103, 104, 108–111, 115, 119, 139,
 142–144, 148
 Ђурађ II Страцимировић Балшић
 79, 80
 Ђурађ Бранковић 85, 135
 Ерик Померански 135
 Жигмунд Луксембуршки 17–19,
 22, 23, 26, 27, 58, 60, 63, 80, 135
 Жоре Палмотић 59, 60, 63
 жреб 35, 40, 43
 жупа 27, 49, 50, 53, 54, 58–62, 64,
 67, 68, 72, 74, 125, 128, 136
 жупан 100–102⁴⁵
 Задар 18, 30
 заклетва 13, 14, 30, 38, 40, 42, 44,
 45, 48, 54, 62, 64, 122, 129–133
 закон 73, 124, 125, 127
 запис 32, 35, 70, 72, 74, 92, 93, 95,
 97, 99, 105–108, 110, 111, 113, 114,
 123–125, 127, 128, 142
 заселак 53, 54, 58, 60, 64
 Зета 80, 81
 Иван Вуковић 125, 128, 135
 Иван Вучинић 63
Иван Луцић Трогиранин 29
 Иван Мишин Коњић 25, 28, 37, 38,
 41, 49

Иван Петров Тавилић 25, 28, 37, 38, 41, 49
 Иван Угоцони 140–143, 147
 Иваниш Нелипчић 18², 22, 25–29, 31, 32, 34, 38, 41, 44, 45, 47, 48, 50
 Иваниш Павловић 132, 134
Ивић, Алекса 70^{6,7}
Јанковић, Никола Миклоша 31
 Јелена Лазаревић 79–91, 93–100, 103, 105–113, 115–119, 122²
 Јелена Нелипчић 22
 Јурај Радивојевић 125, 128, 135
 канцелар 41, 44, 49, 55, 56, 140
Клаић, Вјекослав 27
 клетвеник 12, 13
 Климе Будачић 59, 60, 63
 Клис 26, 33, 38, 42, 44, 48
 Кључ, код Гацког 109, 130
 кнез, у Босни 11, 12, 14, 28, 29, 41, 44, 48, 71, 73, 75, 76, 124, 125, 127, 128, 134, 135, 142–144
 кнез, у Дубровнику 12, 19, 20, 54–64, 94, 95, 98, 99, 103, 106, 107, 109, 110, 112, 113, 124–130, 134, 135, 142, 143, 146–148
 Книн 17
 Кољеврат, село 39, 43, 50
 комуна/општина 11–13, 19, 20, 25–27, 30, 31, 38–44, 48, 53–55, 57, 59–61, 64, 83, 94, 95, 98, 99, 103, 104, 106–116, 118, 124–129, 142–144
 Конавли 9, 53–63, 67, 68, 72, 74, 84, 85, 100, 128, 130–133, 136
 конавоски доходак 54, 56, 57, 62²⁹
 Копошић, код Илијаша 29
 котар 53, 54, 58, 60, 64, 74
 Котор, Которани 80, 81, 101, 115, 118, 119
 краљ 10^{6,7}, 17–23, 25–31, 34–37, 40–50, 53–64, 68, 76, 80, 121, 127, 132, 133, 135
 краљевство 38, 41, 42, 44, 47, 49, 53, 54, 58, 60, 62, 64, 74
 Крка, ријека 39, 43, 50
 Кујава, краљица 53, 58, 60, 61, 63
 Кулишићи/Чулишићи, село 39, 43, **б**
Куртовић, Есад 54³, 93¹⁹, 111⁶⁶, 142, 147
 Лавро Шиговић 84, 93, 109, 110, 119
 Ладислав Напуљски 17, 25–27, 29–31, 40, 44, 48, 50, 80
 Лазара Хребелјановић 79, 85, 94, 95, 98, 99, 106, 107, 109–111, 115, 119
 Лајош Велики, угарски краљ 25, 39, 42, 50
 Лампре Соргочевећ 59, 61, 63
 Лисац, село 10⁶
 лист 11, 19, 57–61, 64, 72, 74, 83⁶, 86, 94, 95, 98, 99, 103, 104, 106–115, 125, 128, 148
 логотет 34, 59, 61, 62, 64, 95, 98, 99, 107, 108
 Лудовик де Матафарис 18
 Лука, жупанија 40, 43, 50
 Љубомир 101
 људи 21, 53, 54, 58¹⁸, 60, 61, 64, 72–74, 94, 95, 98–101, 107, 108, 110, 111
Мавро Орбин 22
 Мађарски народни музеј 31, 35
 Мађарски национални архив у Будимпешти 30, 31, 35
 Мало вијеће у Дубровнику 54, 62, 63, 130, 142, 143, 148

Марин Градић 59, 60, 63
 Марин Јакова Гундулић 59, 60, 63
 Марин Николиновића Гундулић 145²⁰, 147
 Марин Нифићија Гундулић 147
 Марин Растић 59, 60, 63
 Марин Цријевић 59, 60, 63
 Марин/Мароје Бенков Гундулић 139, 140, 142–147
 Маркул(ин) Словић (Словетић) 17, 18, 20–23
 Медулин, жупан 100–102⁴⁵
 међа 53, 54, 58, 60, 64
 Милице, жена Лазара Хребелјановића 85
 милост 11, 12, 20, 21, 29, 38–42, 44, 47, 48, 58, 60, 71, 73, 75, 124, 125, 128
 Мирко Радојевић 28, 41, 44, 50
 Млечани 19, 22, 80
 млин 39, 43
 могориш 10
 Мркша Дукојевић 125, 128, 135
 Напуљ 17
 Невесиње, жупа 116, 121, 126, 129, 136
 Никола Алтомановић 80
 Никола/Никша Пуцић 53, 58, 60, 63
 Никша/Никола Звијездић 55, 56, 63, 68, 70, 76, 84, 93, 97, 104, 105, 107, 108, 110, 111, 116, 119, 123, 132, 140–143, 146
 Никша/Никола Гундулић 147
 Нови 80
 обичај 30, 38, 39, 41, 42, 44, 46–48, 71, 74, 84, 125, 127, 130, 141
 Обод 125, 128, 136
 Обрад Хлапомирић 125, 128, 134
 Омиш 17, 18, 20–23, 27, 28, 30, 49, 135
 Орсе Жамановић 59, 60, 63
 Остоја, дијак 75
 Оточац 39, 43, 50
 Павле Клешић 27, 28
 Павле Раденовић 28, 29, 41, 44, 48, 50, 71, 73, 75
 Падова 147
 Паладин Гундулић 123, 124, 127, 131, 135
 Паоко Соркочевић 123, 124, 127, 134
 Паскоје Растић 53, 58, 60, 63
 паша/пасиште 58, 60, 64
 перпера 53, 56, 58, 60, 62, 87–89
 Петар Павловић 53, 54, 71, 73
 печат 31, 34–36, 41, 44, 48, 57, 60, 61, 64, 68–70, 73, 74, 92, 94, 95, 100, 104, 106–117, 122, 123, 126, 129
 Пива, ријека 136
 писмо 9–13, 17–22, 115, 117, 130, 139–146, 148
 племенито 72, 74, 125, 128
 повеља 9, 10, 14, 25–32, 34–36, 41, 42, 44–49, 53–58^{18, 20}, 61, 62, 67–70, 73–77, 100, 102, 103, 105, 111, 115–118, 121–136
 Подвисоки 28, 29, 41, 44, 49, 50
 Покрајац Тасовчић 9, 11–14
 Попово поље 100
 посланик/поклисар 9, 13, 14, 17, 18, 28, 34, 37, 38, 40–42, 44, 47, 53, 58, 60, 61, 79, 83–86¹⁴, 90–92, 96, 97, 99–101, 109, 111, 112, 114, 115, 117–119, 123, 124, 127, 130, 131, 133–135
 Поткључ 130

права 10⁷, 25, 30, 37–39, 41–44, 47, 48, 50²⁰, 53, 60–62, 74, 114, 117, 143
 Прибисав Похвалић 83, 85, 98, 99, 115, 119
 привилегија 14, 25, 26, 29, 34, 35, 38, 42, 47, 56, 129, 131
 признаница 92, 96, 97, 99, 100, 102–105, 108, 111, 114, 116, 118, 122, 139, 140, 143
 Пријезда I 46⁹⁰, 47⁹²
 Приморје 37, 41, 45, 142, 143, 148
 Присап, село 39, 43, 50
 пургар 145²⁰
 Радич Санковић 9–14
 Радиша Поповић 101
 Радоња Куделиновић 10⁷
 Радоња Припчић 83⁶, 94, 95, 118
 Радосав Павловић 55, 67, 68, 70–76, 84, 85, 121, 132–135
 Радосав Стјепковић 125, 128
 Рашка 30, 33, 37, 38, 41, 42, 45, 49
 ректор 23, 37, 38, 40–42, 44, 47, 131, 135, 142, 146, 147
 Римини 147
 Рисан 80
 русаг босански 75, 85, 106, 107, 124, 125, 127, 128, 142–144, 148
 Руско Христифоровић 11, 19, 53, 61–63, 92–99, 104, 116
 Сандаљ Хранић Косача 10³, 28, 29, 41, 44, 48, 50, 53, 54, 67, 68, 70, 72, 74, 75, 79–87, 90, 93–95, 97–101, 103, 105–107, 109, 110, 115, 117–119, 122², 124, 125, 127–131, 134, 147
 Свети Срђ, трг 80
 светодмитарски/српски доходак 55
 свједок 27, 28, 48, 62³⁰, 75, 140
 село 53, 54, 60
 Сињ 29
 Скадар 80
 Скадарско језеро 81
 Сладоје Вуковић 125, 128, 135
 Сладоје Рачић 84, 93, 106, 108–111, 115, 119
 Сланско приморје 10
 Слап/Скрадински бук 39, 43, 50
 слобода 37–42, 44, 46, 47, 53, 54
 слуга 39, 42, 94, 95, 98, 99, 106, 107, 109, 110, 112, 113, 124, 125, 127, 128
 Соко, град 53, 54, 57¹²–63, 67, 68, 124, 125, 127, 128, 136
 Сплит, Сплићани 17, 18, 23, 26–28
 Сребреница 80, 147
 Стефан Вукчић Косача 22, 89, 100, 108, 109, 111, 116, 121–131, 133–135, 139, 140, 142–147
 Стефан Дабиша 34, 55⁶, 132, 133
 Стефан Лазаревић 79, 80, 85
 Стефан Остоја 10^{6, 7}, 17, 22, 25–31, 34–38, 41, 42, 44–49
 Стефан Остојић 36, 53–62, 68
 Стефан Твртко I 29, 34, 36, 46⁹⁰, 76, 80
 Стефан Твртко II 55, 68, 76, 121, 131, 132
 Стефан Томаш 46⁹⁰, 76
 Стјепан II Котроманић 136
 Стјепан Добриновић 33, 34, 41, 44, 49, 50
 Стјепан Матијев 25, 28, 37, 38, 41, 42, 49
 Стјепан Рајковић 72
 Стјепко Дукојевић 125, 128, 134

Стон 135
 стонски доходак 55
 Сутјеска, град 53
 Тара, ријека 136
 Теодора, жена Радосава Павловића 84
 тестамент 83, 86¹⁵, 90, 91, 108, 109, 111, 117, 119, 139, 140, 145²⁰
 типар 36, 70, 122
 Томаш Лужац 34
 Томко Бунић 59, 61, 63
 трибут 13, 53–55⁶
 Трогир, Трогирани 17, 18², 23, 26, 29
 Турци Османлије 67, 80
 Угарска 20, 21, 26, 30, 39, 42, 80
 уговор 30, 45, 48, 55⁶, 61, 62, 67, 131
 Удрежње 136
 херцег 21–23, 100, 139, 140, 142–148
 хомагијум 38, 42
 Хрватска 17¹, 26, 27, 29, 30, 33, 38, 42, 47
 Хрватски државни архив у Загребу 31
 Хрвоје Вукчић Хрватинић 17–23, 25–32, 34, 36⁴⁰, 38, 41, 42, 44, 45, 47, 48, 50
 Хум, Хумска земља 101, 142–145, 148
 Цавтат 128, 136
 Цетина, жупанија и дистрикт 38, 41, 42, 44, 48, 50
 Цетина, ријека 22
 Црква Св. Марије у Репчу/Подрепачи 35, 40, 43, 50
 Црква Св. Богородице на Горици 81
 Црква Св. Ђорђа на Горици 81
 часни крст 59, 61, 62, 64, 73, 74, 126, 128
 Чичоје Поповић 75
Чремошник, Грегор 69, 70, 76, 102, 116, 121, 122, 134
 Шибеник, Шибенчани 18², 25–28, 30–32, 35–45, 47–50
Шишић, Фердо 27, 35
 Шћепан поље 136

УПУТСТВО ЗА ИЗДАВАЊЕ ИСПРАВА

Кратак историјат исправе: вријеме и мјесто одлуке о правном чину и/или записивању правног чина; ауктор и дестинатар; оригинал, копија, печат; врста и димензије материјала на којем је исправа писана; очуваност; мјесто чувања документа.

Ранија издања: библиографија ранијих издања; битне разлике у односу на раније или ранија читања.

Текст исправе:

1. Сваки пети ред означити бројем.
2. Киноварна слова су велика и означавају почетак новог пасуса.
3. Почетак новог пасуса понекад се означава крстом. У том случају такође се користи велико слово.
4. Предлаже се употреба великих слова у складу са данас важећим правописом.
5. Надредни знаци (акценти) се не биљеже.
6. Титле се обавезно остављају код бројева.
7. Скраћенице написане са титлом разрјешавају се у округлим заградама – ( ).
8. Скраћенице написане без титли разрјешавају се у угластим заградама – [ ].
9. Натписана слова спуштају се у ред без икаквих посебних ознака.
10. Оштећене празнине разрјешавају се у стреластим заградама – ⟨ ⟩.
11. Очигледне писарске грешке означавају се ускличником у округлим заградама (!). У одређеним случајевима препоручује се коментар у напомени.
12. Оригинална интерпункција замјењује се савременом, при чему реченица треба да представља логичку цјелину.
13. Нема потребе да се при издавању докумената користи широко *e* (€), које се понекад појављује умјесто прејотованог *e* (ϰ), пошто је према позицији употријебљеног широког *e* јасно каква му је гласовна вриједност. Предлажемо да се умјесто њега употребљава обично *e* (€).
14. Приликом издавања босанских повеља и, евентуално, докумената писаних босанчицом, неопходно је, тамо гдје се појављује, задржати ћерв (ћ).

15. Уколико је ријеч скраћена тако да је изостављен један (или оба) вокала који се понављају, у заграду се ставља један од њих, нпр. **пр̄рокъ** – пр(о)рокъ, реч̄нноє – реч(е)нноє.

Каснији записи на документу

Превод на савремени језик

Дипломатичке особености

Просопографски подаци

Установе, важнији термини

Топографски подаци: убицирање топонима који се помињу у исправи (по потреби приложити карту)

Обавезан је снимак документа који се анализира.

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ

Ово упутство представља допуну *Упутства за издавање исправа*, које се штампа на крају сваке свеске часописа. У том смислу сарадници часописа би требало да се придржавају овдје изнијетих препорука.

Прилози који се објављују у часопису морају, поред осталог, садржати:

– **име аутора и назив установе у којој аутор ради** (афилијација) у пуном облику (нпр. Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет, Одсек за историју). Афилијација се исписује непосредно испод имена аутора.

– **адресу или е-адресу** аутора, која се даје у напомени при дну прве странице чланка, а смјерница за напомену смјештена је иза имена аутора и означена астериском (**Име Презиме***). Ако је више аутора, наводи се адреса само једног, обично првог аутора.

– **сажетак** (апстракт), као кратак информативни приказ садржаја чланка, дужине до 100 ријечи, који је смјештен између заглавља (име аутора, наслов) и кључних ријечи.

– **кључне ријечи**, односно термини или фразе који најбоље описују садржај чланка за потребе индексирања и претраживања. Кључних ријечи не може бити више од десет, а смјештене су након сажетка, а прије текста чланка. У кључним ријечима требало би избјегавати широке термине (нпр. повеља, дипломатика, средњи вијек), а стављати оне који су ужег значења и у вези са конкретним радом (нпр. могориш, Сандаљ Хранић, вјера, година настанка документа).

– **резиме**, који је на крају сваког чланка (дужине до 100 ријечи).

УРЕДНИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

У рубрици *Кратак историјат исправе* није потребно посебно се упуштати у околности настанка документа. Основне напомене о томе дају се на почетку рада, у уводном дијелу, гдје акценат треба ставити само на оне чињенице које помажу да се расвијетле околности које су недовољно познате или спорне у науци, уз упућивање на одговарајућу литературу.

Текст издања документа на српскословенском језику обавезно писати фонтом: **Hram Studenica**, величина **12**, кодна страна **EN** (English). Текст издања документа насталог на неком другом старом језику, само

уколико то није могуће фонтом Times New Roman, куца се одговарајућим другим фонтом, величина 12. Аутори би обавезно, уз текст свог рада, требало да доставе и коришћени фонт.

Редови из изворника обиљежавају се двјема усправним цртама између којих је одговарајући број, нпр. |3|.

У издању текста докумената није потребно наводити различита читања ранијих издавача која не мијењају смисао текста (испуштена, додата или удвојена слова, штампарске грешке и сл.). На то се може осврнути у рубрици *Ранија издања*, нпр: „Издање/а садржи/е већи број грешака/различитих читања којима се не мења смисао текста“ (у загради можда навести неке од карактеристичних примјера). У рубрици *Ранија издања* препоручује се хронолошко навођење издања, без упуштања у даљња објашњења сваког од њих.

У рубрици *Дипломатичке особености* није дозвољена појединачна анализа свих дипломатичких форми које се јављају у документу. Потребно је задржати се само на оним дипломатичким аспектима документа који представљају јединствена или ријетка рјешења у односу на оно што се може сматрати уобичајеном праксом датог времена и поднебља, дакле, само на дипломатичким особеностима.

У овој рубрици препоручује се употреба научног апарата.

У рубрици *Важнији појмови и установе* није потребно коментарисати, па ни помињати, добро познате појмове и установе (војвода, властела, Мало вијеће...). Изузетно, објашњења оваквих појмова и установа могу се дати само ако је њихова употреба у конкретном документу на неки начин особена, и само ако у том смислу раније нису објашњавани.

Потребно је обавезно навести ред/редове из изворника у којима се јавља појам или установа који се објашњавају.

У рубрици *Просопографски подаци* није потребно коментарисати, па ни помињати, добро познате личности као што су владари, велики обласни господари и друге историјске личности највишег реда (Стефан Душан, Стефан Твртко, Сандаљ Хранић, Стефан Вукчић Косача, Свети Сава...). Изузетак се може учинити уколико њихово помињање на неки начин расвјетљава слабије познате или спорне појединости њихове дјелатности, при чему нагласак у објашњењу треба ставити управо на те појединости.

Потребно је обавезно навести ред/редове из изворника у којима се јавља личност која се објашњава.

У рубрици **Топографски подаци** није потребно коментарисати, па ни помињати, добро познате топониме (Дубровник, Србија, Босна, Требиње, Неретва...). Изузетак се може учинити уколико њихово помињање на неки начин расвјетљава слабије познате или спорне појединости њихове историјске улоге, при чему нагласак у објашњењу треба ставити управо на те појединости.

Код коментарисања микропонима, нарочито међника посједа дарованих појединим повељама, препоручује се описивање посједа који ће укључити у повељи наведене микропониме, уз упућивање на евентуално приложену карту.

Потребно је обавезно навести ред/редове из изворника у којима се јавља топографски податак који се објашњава.

У рубрикама **Важнији појмови и установе**, **Просопографски подаци** и **Топографски подаци** није потребно коментарисати појмове, установе, личности и топониме који су већ објашњавани у претходним свескама ГПБ. Такви појмови/установе/личности/топоними наводе се на почетку сваке рубрике у форми: „У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани појмови/установе/личности/топоними: **перпера** (ГПБ 1, 2, према регистру)/**Руско Христофоровић** (ГПБ 1, 2, 3, према регистру)/**Стон** (ГПБ 1, 2, 3, према регистру)“.

У овим рубрикама библиографске упутнице треба давати у за то предвиђеним одјелцима *Извори и литература*. Напомене се овдје не препоручују и треба их избјегавати.

ЛЕКТОРСКЕ ПРЕПОРУКЕ

Аутори би требало да обрате пажњу и на сљедеће:

– текст прилога предаје се у истовјетној писаној и електронској верзији, куцан фонтом **Times New Roman**, величина **12**, проред **1,5**, кодна страна **SR** (Cyrilic);

– осим у издању текста документа, не препоручује се употреба других фонтова;

– наводнике приказивати као: „“

– полунавод: ’

– црта: –, обавезна употреба приликом навођења страна, нпр. 123–127 и година, нпр. 1331–1355;

– цртица (-) се користи само у полусложеницама: српско-византијски;

– запета се увијек куца у нормалу, сем у случајевима када је саставни дио цитираног текста у курзиву. У библиографским јединицама цитирати на сљедећи начин: С. Ћирковић, „Верна служба“ и „вјера господска“, Зборник ФФ у Београду 6–2 (1962) 95 (запета у нормалу и без запете после заграде);

– иницијал имена треба одвајати од презимена аутора: В. А. Мошин;

– датуми се пишу на сљедећи начин: 16. април 1346;

– вијекови се пишу римским цифрама: XIV вијек;

– скраћенице за метар, километар, центиметар, милиметар пишу се ћирилицом: м, км, цм, мм;

– димензије које се односе на документе треба наводити у милиметрима (мм);

– наслове рубрика куцати болдованим и италиком слогом: ***Ранија издања***,

– наслове пододјелака и одредница куцати болд слогом: **Хронологија, Драгоје Бенвенутић.**

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

Е. Fermendžin, <i>Acta Bosnae</i>	Е. Fermendžin, <i>Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752</i> , Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium vol. 23, Zagreb 1892.
ГЗМ	Гласник Земаљског музеја Босне и Херцеговине
Глас СКА/САН/ САНУ	Глас Српске краљевске академије/ Српске академије наука/ Српске академије наука и уметности
Гласник ДСС/СУД	Гласник Друштва српске словесности/ Српског ученог друштва
Годишњак ДИ БиХ	Годишњак Друштва историчара Босне и Херцеговине
Годишњица НЧ	Годишњица Николе Чупића
ГПБ	Грађа о прошлости Босне
Ђ. Даничић, <i>Рјечник</i>	Ђ. Даничић, <i>Рјечник из књижевних старина српских I–III</i> , Београд 1863–1864.
<i>ЕСИ</i>	<i>Енциклопедија српске историографије</i> (ур. С. Ћирковић – Р. Михаљчић), Београд 1997.
Зборник ФФ у Београду	Зборник Филозофског факултета у Београду
ЗРВИ	Зборник радова Византолошког института
<i>ИСН</i>	<i>Историја српског народа I–II</i> , Београд 1981, 1982.

ИГ	Историјски гласник
ИЧ	Историјски часопис
К. Лиречек, <i>Споменици српски</i>	К. Лиречек, <i>Споменици српски</i> , Споменик СКА 11 (1892); Београд 2007 ² .
ЛИЧ	Југословенски историјски часопис
П. Карано-Твртковић, <i>Србски споменици</i>	Павле Карано-Твртковић, <i>Србски споменици или старе рисовулџ, дипломе, повелџ, и сношения босански, сербски, херцеговачки, далматински, и дубровачки кралџва, царева, банова, деспота, кнезова, войвода и властелина</i> , Београд 1840.
С. Љубић, <i>Listine</i>	С. Љубић, <i>Listine o одношajih izmedju južnoga Slavenstva i Mletačke republike I–X</i> , Zagreb 1868–1891.
ЛМС	Летопис Матице српске
ЛССВ	<i>Лексикон српског средњег века</i> (ур. С. Ћирковић – Р. Михаљчић), Београд 1999.
Ф. Миклосич, <i>Monu- menta Serbica</i>	Ф. Миклосич, <i>Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii</i> , Viennae 1858.
<i>Monumenta Ragusina</i>	<i>Monumenta Ragusina. Libri reformationum I–V</i> , Zagreb 1879–1897.
Ј. Мргић-Радојчић, <i>Доњи Краји</i>	Ј. Мргић-Радојчић, <i>Доњи Краји. Крајина средњовековне Босне</i> , Београд 2002.
С. Новаковић, <i>Законски споменици</i>	С. Новаковић, <i>Законски споменици српских држава средњег века</i> , Београд 1912, 2005 ² .

Прилози III у Сарајеву	Прилози Института за историју у Сарајеву
Прилози КЈИФ	Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор
М. Пуцић, <i>Споменици српски</i>	М. Пуцић, <i>Споменици срџбски I–II</i> , Београд 1858–1862, 2007 ² .
Rad JAZU/HAZU	Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti/ Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
<i>СБР</i>	<i>Српски биографски речник 1–7</i> (ур. Чедомир Попов), Нови Сад 2004–2018.
Т. Smičiklas i dr., <i>Diplomatički zbornik (= Codex diplomaticus)</i>	Т. Smičiklas i dr., <i>Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (= Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae) II–XVIII</i> , Zagreb 1904–1990.
А. Соловјев, <i>Одабрани споменици</i>	А. Соловјев, <i>Одабрани споменици српског права</i> , Београд 1926.
ССА	Стари српски архив
Љ. Стојановић, <i>Записи и натписи</i>	Љ. Стојановић, <i>Стари српски записи и натписи I–VI</i> , Београд 1902–1926.
Љ. Стојановић, <i>Родослови и летописи</i>	Љ. Стојановић, <i>Стари српски родослови и летописи</i> , Београд – Сремски Карловци 1927.
Љ. Стојановић, <i>Повеље и писма</i>	Љ. Стојановић, <i>Старе српске повеље и писма I–1</i> , Београд – Сремски Карловци 1929; <i>I–2</i> Београд – Сремски Карловци 1934.

- Љ. Стојановић, *Стари српски хрисовуљи*
- Љ. Стојановић, *Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типници, поменици, записи и др.*, Споменик СКА III (1890)
- С. Ћирковић, *Историја Босне*
- С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964.
- HBL*
- Hrvatski biografski leksikon 1–9*
(ur. N. Kolumbić i dr.), Zagreb 1983–2021.

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

15

2022

Академија наука и умјетности Републике Српске

Институт за историју

Бана Лазаревића бр. 1

78000 Бања Лука

Телефон: +38751/333-718

Е-пошта: istorija@anurs.org

Рецензенти

Станоје Бојанин

Ђорђе Бубало

Милош Ивановић

Невен Исаиловић

Александар Крстић

Небојша Порчић

Срђан Рудић

Александра Фостиков

Марко Шуица

Секретар Редакције

Тамара Вуковић Драгичевић

Лектор

Наташа Ракас Аранђеловић

Регистар

Тамара Вуковић Драгичевић

Превод на француски

ЈУ Центар за образовање одраслих Бања Лука

Графичка обрада

Даниел Грујић

Излази једном годишње.

ISSN
1840-3778

Штампа
Графомарк, Лакташи
Тираж 100